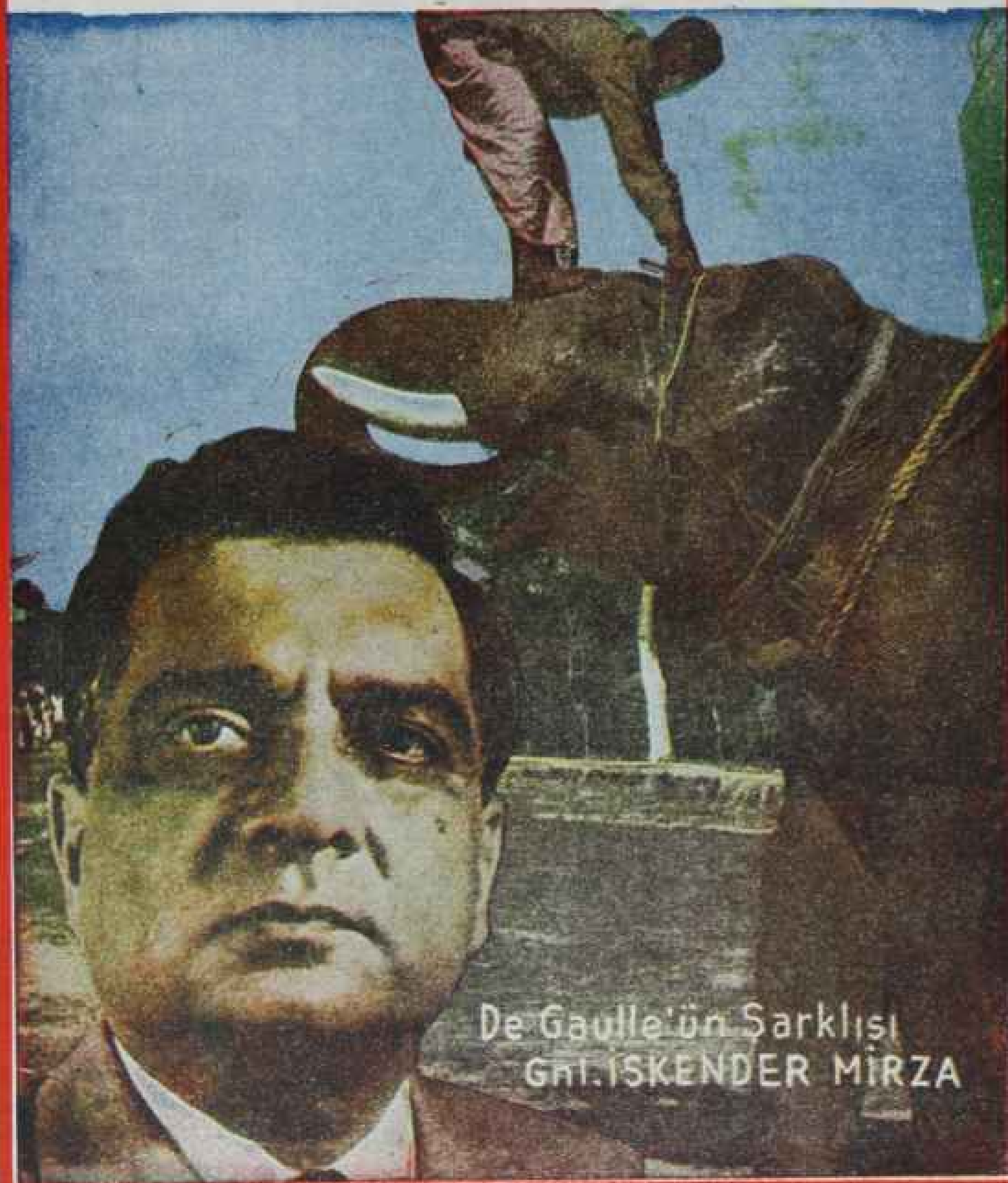
18 EKİM 1958

SAYI : 232

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI : 100 KURUŞ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 232

Yazı işleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15291

Fiyatı 100 Kuruş

*

Başyazar :

Metin Toker

•

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi:
Tarık HALULU

Yazı İşleri Müdürü:
İlhami SOYSAL

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :
Mubin TOKER

*

Abone şartları :
8 aylık (12 nüsha): 10 lira
6 aylık (25 nüsha): 20 lira
1 senelik (52 nüsha): 40 lira

*

İlan şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira

•

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 15.10.1958

Kapak resmimiz

İskender Mirza

Demokraside dejenerasyon

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta eğlenceli bir hâdise cereyan etti. Geçen sayımızda "Hazin Randevu" başlıklı bir yazı vardı. Basın hürriyetinin şampiyonları olarak siyaset hayatına, çıkmış bazı kimselerin' gide gide, nasıl olup ta Falih Rıfkı Atayın bundan senelerce evvel, Tek Parti sözcüsü olarak müdafaa ettiği Basın hürriyeti telâkkisinle buluştukları ve onu benimsedikleri anlatılıyordu. Yazı, Zaferde çıkmış ve Falih Rıfkı Atayı bugünkü zihniyetinden dolayı yerip dünkü zihniyetine karsı asıkça ifade edilmeyen, fakat açıkça hissedilen bir gıptayı terennüm eden bir başyazı vesilesiyle AKİS'te yer almıştı. AKİS, netice olarak diyordu ki: Falih Rıfkı Atay dün öyle düşündüğü halde bugün böyle düşündüğüne göre ancak takdire lâyıktır; demek ki adam nereden kalkmış, nereye gelmiş! Ya siz üstadlar, Basın hürriyeti şampiyonları, nereden kalkıp nereye geldiniz, faikında mısınız?

Yazı Muteber Zafere pek dokunmuş olacak ki büyük emek sarfıyla AKİS'in eski sayıları taranmış ve muhtelif vesilelerde Falih Rıfkı Atayla alâkalı olarak neşredilen parçalar bulunmuş. Falih Rıfkı Atay 6334 sayılı meşhur Basın Kanununa D. P. hazırlarken Başbakan Menderesin masasında, bu fikri ayağa kalkarak alkışlamış. AKİS de böyle, ileriyi görüşü bulunmayan bir hareket tarzından dolayı üstadı ayıplamış. Falih Rıfkı Atay daha sonra. Dünya gazetesi sahibi olarak, ortağı Bedii Faik hapse girince kolları sıvamış ve Dr. Mükerrem Saroldan özür dilemiş. Hem de ne şekilde? Dr. Sarol hakkında Dünyada yazılanları "Bence aslı hiç de ehemmiyetli olmayan dedikodular" diye vasıflandırarak.. AKİS Falih Rıfkı Atayın "sadece gazetesinin değil, arkadaşının da itibarını hiçe indirdiği" ni düşünmeksizin giriştiği bu hareketin korku saiki altında yapıldığını belirtmiş ve üstadı gene yermiş. Şimdi, Zafer bir, noktayı anlamamış ve çok şaşmış: Böylesine tenkid ettiğiniz Falih Rıfkı Atayın, şimdi mi avukatlığını yapıyorsunuz? Muteber organ bunu AKİS'in "kimi zaman şöyle, kimi »aman böyle yazmak İtiyadını ortaya koymak, kısacası AKİS'in marifetleri ve insanlara karşı tavrını aksettirmesi bakımından" önemli bulmuş.

Evet, zafer demokrasinindir!

Allah, Allah! Tabii olan nedir: Bir insanın, ne yaparsa yapsın mutlaka övmek veya mutlaka yermek midir; yoksa onu iyi yapınca, övmek, fena yapınca yermek midir? AKİS bu ikinci yolu tuttuğu için, Muteber Zafer pek hayret etmiş. Eee, hakkı da yok değil, zira kendisi insanları hareketlerine göre değil, mevkilerine göre hükme tabi tuttuğu, onları ne yaparlarsa yapsınlar övdüğü ve her hareketlerinde keramet bulduğu için ihtimal gazeteciliği öyle anlıyor. Ama AKİS için ölçü başkadır. AKİS için mesele o haftaki aktüalltedir. Bir. insanın ismi değil, o haftaki marifetidir. Yani Falih Rıfkı Atay ilk Basın Kanununu desteklediği için ona alkış tutmadık diye, adamın haklı bulunduğu meselelerde dahi aleyhinde mi vaziyet alacağız? Yahut, bir mevzuda tenkid ettiğimiz bir adam ,iyi bir hareket yaparsa gene onu yerecek miyiz?. Ne biçim mantık, ne kafa bu?

Prensipleri bu olduğuna göre Muteber Zafere bir dostane tavsiyemiz var. Başlığındaki "Zafer - Demokrasinindir" sloganını kaldırsın. Yerine "Zafer - Biz patlıcanın dalkavuğu değiliz.." ibaresini koysun. Emin olsun, bir yakışacak, bir yakışacak ki.. '

AKİS bu hafta, Muhalefet içindeki kayma, kaynaşma hareketleri hakkında alâka uyandırıcı bir yazı neşrediyor, İstanbulda bir AKİS muhabiri, başta Enver Güreli, muhtelif muhaliflerle görüştü. Anka-, rada, İsmet İnönüyle ve C. H. P. ileri gelenleriyle temasa geçildi. Tabii bu arada C. M. P. çevreleri de ihmal edilmedi. Böylece, "Güç Birliği" meselesinin gündelik gazetelere aksetmemiş hakiki mahiyeti ortaya çıktı. Yazıda da anlatıldığı veçhile bu haftanın sonunda mesele daha ziyade vuzuha kavuşacak ve Hur. P. Genel idare Kurulunun alacağı vaziyet mevcut şüpheleri de dağıtacaktır.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D.P.

İmtihan Zamanı

Bu haftanın başında pazar sabahı, Ankarada Esenboğa hava meydanında hummalı bir faaliyet göze çarptı. Bina dikkatle temizleniyor, oraya buraya koşuşan insanlar dik-' kati çekiyordu. O gün, meydandan kalkacak bir Hava Yolları uçağıyla Başbakan Adnan Menderes, refakatinde kalabalık bir heyetle Akhisara gidecek, oradan Manisaya geçerek D. P. il kongresinde bulunacaktı. Fakat Esenboğadaki hazırlıklar, kısa zamanda boşuna çıktı. Son zamanlarda adet haline gelen şekilde. Başbakanın, uçağının Esenboğadan kalkacağı duyurulduktan sonra kafile Etimesgut meydanına gitti ve hazırlanan uçak oradan havalandı. İnişlerin de aym şekilde cereyan ettiği, Esenboğaya inileceği bildirilip Etimesğuta inildiği veya Etimesğutta Başbakan beklenirken uçağın Esenboğaya yöneldiği tecrübeyle sabit bulunduğundan hadise karşısında pek hayret edilmedi. Ancak pek sık böyle hareket edilmesinin, beklenen faydayı -o fayda neyse- vermeyeceği de gözden kaçmadı, öyle ya, bundan sonra "Başbakan Etimesğuttan kalkıyor" denilince bundan Başbakanın Esenboğadan kalkacağının anlaşılması işten bile olmayacaktır.

Hava Yollarının uçağı havalandığı zaman içinde, resmî listedeki sırayla şu zevat vardı: Başbakan, Server Somuncuoğlu, Himmet Ölçmen, Remzi Birand, Atıf Benderlioğlu, Hamdi Ongun, İblis Turgut, Burhan Belge, Kenan Akmanlar, Bahadır Dülger, Muhlis Fer, Mümtaz Faik Fenik. M. Ersü, Ş. Fenmen, M. Ali Görmüş, Nadi Susmuş, Şevket Rado, Mazhar Kunt, Malik Yolaç, Hakkı Altıncı, Yılmaz Çetiner, Kenan Harun, Samet Ağaoğlu, M. Kemal, Emin Kalafat, Mehmet Sürenkök. Başbakan vatandaşa huzur ve sükûn vermek için Egeye giderken, yanına bu arkadaşlarım -ve gazetecilerle maiyetini- almayı uygun görmüştü. Seyahat müddetince, kafilenin tek Bakam olan Server Somuncuoğlunun aynı zamanda en gözde adam mevkiinde bulunduğu da gözden kaçmadı. Samet Ağaoğlu daha ziyade Manisada, 'tiple 'sokaklardan geçilirken Menderesin yanında durdurulmak suretiyle "tesanüt tablosu" na iştirak ettirildi. Bu tablonun renkleri arasına, hizipleri Manisada çarpışan Şem'i Ergin ile Muzaffer Kurbanoğlunun da sokulmasına Genel Başkan hususi itina gösterdi ve ikisiyle bir arada göründü. Böylece Server Somuncuoğlu, Himmet ölçmen. Emin Kalafat, Samet Ağaoğlu, Burhan Belge gibi şahsiyetlerin menderesin yeni "etraf" ını teşkil ettikleri Egelilere gösterildi.

İnsicamsız konuşmalar

Kafile Akhisarda başka Demokrat büyükler tarafından karşılandı. Bunların başında Kurbanoğlu vardı. Akhisardan Manisaya geçildi. Manisadaki kongreden sonra ise- Salihli, Demirci, Gördes, Akhisar dolaşıldıktan sonra Antalyaya gidildi. Dönüşte de, İsparta ve Burdurda tetkikler yapılacak, Afyon üzerinden Eskişehir tarikiyle Ankaraya dönülecekti. Bu arada Kütahya da ziyaret edilecekti.

Adnan **Menderes**
"Etrafta yeni haleler

Bu seferki yolculuğun bir hususiyeti Menderesin nutuklarının uzun olarak radyoya ve Ajansa verilmemesi oldu. Tabii gene mutad veçhile, Menderesi bizzat dinleyenler Genel Başkanın radyolarda okunan "resmi nutuk" larını tanımakta büyük güçlüklere uğradılar. Genel Başkanın sözlerinin bir kısmı çıkarılmıştı. Buna mukabil, söylemediği bir takırtı lâflar eklenmişti. Hal halde yapılan konuşmalarla yayınlanan resmi metinlerin arasında dağlar kadar fark vardı ve bunların edası dahi bazan değişik oluyordu Bu yüzden Muteber Zaferi ile Dehşetli Havadis bile oyuna geldiler Menderesin ağzından değişik sözler yayınladılar. Fakat resmi metin veya hakikaten söylenmiş sözler, Menderesin konuşmalarında bir insicamın bulunmadığı, bir söylenilenin başka yerde unutulup tam tersinin söylendiği dikkati' çekti .Neredeydi eski Genel Başkan, neredeydi yeni "etraf" ının arasındak yeni Genel Başkan!. Menderesin bu çemberi bir türlü yaramaması hem hayret uyandırdı, hem hüzün. İhtimal ki bu yüzden, bazı konuşmalarında C.H.P. lileri bile D. P. saflarına çağırdı. Allah Allah, tek parti devrinin kuruluşu yolunda mıydık ve suni şekilde bir "şahsa tapma" modası mi çıkarılıyordu?' '

Mamafih, davet hemen hiç akis yapmadı. Tabii radyolar transfer haberleri vermekte devam ettiler a| ma, bunların mahiyeti artık anlaşılmış bulunuyordu.

Alaylı tekzipler

Zira geçen hafta içinde Somuncuoğlu radyoları eğlenceli bazı yalanlamalarla karşı karşıya kaldılar. Tabii Somuncuoğlu radyoları, zihniyetleri, icabı, bu yalanlamaları yayınlamadı. Ama vatandaşların telgraflarının "Bezirgan Basın" da çıkmış olması balonları iğne yemiş hale getiriverdi. Radyolarda isimleri okunarak şu veya bu muhalif partiden istifa ettikleri, hattâ Genel Başkan Adnan Menderese aynı tornadan çıkmışçasına birbirine .benze-' yen telgraf gönderdikleri bildirilen vatandaşlar bunun yalan olluğunu istifa etmediklerini, telgraf çekmediklerini, Muhalefet safındaki yerlerini muhafaza ettiklerini açıkla-, dılar. Ama, kös dinlemiş partizanlar buna aldırmadılar ve yayınlardan bir fayda umdukları için devana ettiler. İhtimal ki, mevcut şartlar altında ayakta kalabilmenin tek yolu olarak bunu görüyorlardı.

Amerikadaki kanaat

Nitekim, Başbakanın Eğeye müteveccihen yola çıktığı gün meşhur Amerikan gazetesi New York Times 'ın birinci, sayfasına büyük iyi-

Davete icabet

İktidarın başı, partisinin kapılarını alabildiğine açmışa benziyor, İzmirde eski Demokratları ve Milletçilerle Hürriyetçileri kolları arasına davet ettikten sonra bir adım daha attı, Manisada Halkçılara da bir davetiye gönderdi. D. P. Genel Başkam diyor ki:

"— Geçmişten bir iz dahi hatırlamamak ve kalblerimlzde onların bugün almış olacakları vatanperverane kararın şükranlarını taşımak suretiyle onlara da (Halkçılara) hararetle bağrımızı ve kollarımızı açıyoruz."

Şimdi, ister misiniz, davetin hararetine dayanamayıp, kim biliyor musunuz, . İsmet Paşa açık bağıra kendini çivileme bırakıversin ? Haydi bakalım, öp babanın elini!

Haftanın içinden

ÜÇ TEMEL ŞART

Metin TOKER

Demokrasiyle idare edilmeyen memleketler, Demokrasiyle idare edilen memleketlere daima gıpta ederler. Neden onlarda insanlar hürdür de, bizde değildir diye. Aslında bu, elbette ki bir "kader-i ilâhi" değildir. Demokratik idarenin dünyanın her tarafında üç temel şartı vardır. Bunların sadece biri dahi mevcutsa, insan haklarına ambargo konması bahis mevzuu olamaz.

Bir memlekette cemiyet, demokratik rejimin müdafiidir. Bütün müdafiler içinde elbette ki en emini ve en tesirlisi budur. Gerçi cemiyeti böyle bir hale getirmek bazan seneler, bazan asırlar ister. Ama bir defa büyük kütleler rejimi benimsediler ve tadım aldılar, tatbikatında da tecrübe geçirdiler mi, Demokrasi top atsan yıkılmaz. İngilterede olduğu gibi.. Bir serseri, bir demagog çıkacak da İngilterede diktatör olacak! Buna, bırakınız İngiliz vatandaşlarını, İngiliz kargaları dahi güler. İşte Churchill.. Eğer bir insan diktatörlüğü bileğinin kuvvetiyle hak ettiyse, bu insan Churchill'dir. Büyük Britanyayı muzaffer kılmıştır, Büyük Britanyayı büyük devletlerden biri olarak muhafaza etmiştir, Büyük Britanyanın ananevi ideallerini,' prestijini savunmuştur. Sona mukabil, demokratik rejime âşık İngiliz halkı, Zaferin tam akabinde Zaferin 1 numaralı yapıcısı ve sembolü Churchill'i işbaşından uzaklaştırmakta zerrece tereddüt hissetmemiştir. Zira, bir normal adamın başkanlığında, ama demokratik rejim içinde idare olunmak bir dahinin başkanlığında, ama diktatörlük rejimi altında idare edilmeye İngiltere adalarında tercih olunmuştur.

Misal, İngiltereden ibaret değildir. Batının, uzun müddetten beri hürriyet içinde yaşayan memleketlerinde cemiyet bekçilik vazifesini mükemmel şekilde yapmaktadır ve her nevi totaliter temayüle karşı koymaktadır. İsyan mı, ihtilâl mi, sehpalar mı? Ne münasebet!. Zehirin panzehiri kendi, içindedir. Müesseseler kurulmuştur, âdetler yerleşmiştir, teker teker insanlar dahi vazifelerinin ne' olduğunu müdrik hale gelmişlerdir.

Fakat demokratik rejimlerin İkinci bir temeli vardır. Böyle terbiye görmemiş cemiyette, iktidarda bulunan bir idealist çıkar. Milletine Demokrasiyi anlatmakla başlar. İdealist devlet adamının çok gerilere gitmesi icap edebilir. Memleketinde gizli oy, açık tasnif, yani demokratik rejimlerin en basit icabı dahi bilinmeyebilir. Adam oradan başlar. Sabırla, cesaretle yolunda yürür. Geçecek zaman cemiyetin kabiliyetlerine, olgunluğuna, demokratik rejimi benimsemekte göstereceği tehalüke bağlıdır. Beş sene, on sene, yirmi sene.. Her halde "İngiltere bu hale gelinceye kadar asırlar geçirdi, asırlar akıp gitmeden sular durulmaz" tarzında bir düşünce bahis mevzuu olamaz. Zira İnsanlıkta tekâmül, geçmiş tecrübelerden faydalanmak suretiyle olur. İşbaşındaki adam, biraz pederşahi zihniyette de olsa milletini yavaş yavaş alıştırır. Zamanı gelince, milleti evvelâ onu değiştirecektir. Zira hiç bir idare, pederşahi idare kadar demokratik rejime aykırı olamaz. Ama ne gam!. Yerini bırakan devlet adamı, arzusunun tahakkukunu görmenin sevinci ve şerefi içinde tarihte en müstesna mevkii almıştır bile..

Bugün, böyle bir adam iş başındadır: Başkan Nehru. Nehruya karşı dünyaca duyulan büyük saygının ve sevginin tohumu, sebebi hikmeti burada yatmaktadır. Hindistanın kuvvetli adamı memleketinde batılı manasıyla bir demokratik rejimi kurmak için senelerdir başarıyla çalışmaktadır. Gerçi İngilizlerin Hindistanda bulunmuş olmaları bir.çok Hintliye demokratik idarenin hususiyetleri hakkında fikir yermiştir. Britanya ile münasebetler Hintlilerin zihinlerinde geniş ufuklar açmamazlık etmemiştir. Batıda tahsil etmiş olmak, oranın normlarını benimsemiş bulunmak Nehrunun gayretlerinde büyük destek sağlamıştır. Fakat Hindistan diye anılan topraklar üzerinde yaşayan her milletin bu olgunluğu gösterememesi Ve şarklılıktan kurtulamaması Nehrunun şahsen üzerine düşen şeref payını gözlerin önüne sermektedir.

Demokratik rejimlerin bir üçüncü temeli vardır. Her memleket Nehrudan sonra bir ikinci Nehru bulur mu, bulmaz mı, bu çok şüphelidir. Nehrular, ekseri, milletleri için ithal malı sayılacak bir zihniyete sahiptirler. Kendilerini demokratik rejim içinde ve onun icaplarına uygun tarzda takip edenler, işbaşına geçince otokratik idarenin hasretini yüreklerinde duyarlar ve iktidara çıkan -kendi geçtikleri- yolları teker teker kapamaya çalışırlar. İşin başında hakikaten iyi niyet bulunabilir, fakat iyi niyet eğer sağlam temellere dayanmıyorsa o kadar çabuk kaybolur ki.. İşte, Burgia!. Tunuslu liderin samimi surette memleketini Demokrasiye kavuşturmak azmini bir zamanlar yüreğinde taşıdığı inkâr olunamaz. Fakat iktidar makamı, 'o makamı doğuda çeviren İnsanlar, o makamdakileri şaşırtmak için sarfedilen gayretler Burgibayı işin kolayına -kolay zannettiğine- süratle çevirmiştir. İktidarı güler yüzle alan adamın kaşları çatılmıştır, cemiyetin reaksiyon göstermemesi kendisini totalitarizm yolana itmiştir.

Böyle hallerde Demokrasiye inanmış, milletine o rejimi hakikaten lâyık gören ve bu yolda mücadeleyi göze almış bir "memleket çapında adam" diktatörlüğün kapılarını kapar, daha doğrusu demokratik rejimden uzaklaşma sevdasına kapılanları bir gecekondu diktatör haline sokar. Öteki tehdit eder, elinin tersiyle şöyle bir itiverir. Diktatörde ne otorite, ne prestij kalmıştır.. Kudret sahibi bulunduğuna güre elbette ki küçük küçük zulümler, küçük küçük fenalıklar yapabilir. Dişinin kestiğinin başına türlü dertler getirir. Ama bu ona, gecekondu diktatörlükten kurtarmaz. Diktatör deyince höt dediğinde herkesi korkutan -ama istisnasız herkesi-, herkesi muma çeviren -ama istisnasız Herkesi-, herkesi sindiren -ama istisnasız herkesi, kudret sahibine derler. Bir tek istisna, eli sopalı adamı gülünç hale, kudretsiz vaziyete getirmeye yeter de artar bile. Otorite peşinde koşanları ise bundan başka pek az şey az yaralar.

Ne mutlu o memleketlere ki böyle bir "memleket çapında adam" a sahiptirler ve adam engin prestijinin sağladığı kudretle demokratik rejimin belki tek, fakat en sağlam teminatını teşkil etmektedir. Rejim aksayabilir, bir kısım vatandaşlar zarar görebilir, türlü şikâyet mevzuları ve gerilemeler belirebilir. Fakat Demokrasi, ortadan kalkmaz. Bir ip, ona milleti bağlamaktan geri kalmak. Nihayet zaman akıp gider, totaliter temayüllü liderler yola gelmezlerse mazinin -Tarihin değil, çok zaman Tarih onlardan bahis açmaz bile- karanlıklarına gömülürler, cemiyet kendi kendisini müdafaa kabiliyetine erişir ve artık ondan sonra demokratik rejim şahıslara bağlı olmaktan çıkar, İdeal halini alır. Demokrasi terbiyesi tamamlanmıştır, anane ve âdetler yerleşmiştir, kısacası panzehir bünyenin içine girip oradaki yerini almıştır.

Bu üç temel şartın hiç birine sahip bulunmayan milletler kargaşalık içinde' bunalmaya, ihtilallere ve mukabil Ihtilallere sahne olmâya mahkumdur.

Somuncuoğlu Kalafat Ağaoğlu **Ölçmen**

Refakatteki ideal arkadaşları

Nayla, iki sütun üzerine yerleştirdiği bir haber Demokrat büyüklerin fena halde keyfini kaçırdı. Hele "Be* zirgan Basın" ın en şöhretli uzuvlarından ,Cumhuriyetin bunu naklet- mesi , -Amerikadaki hususi muhabirinden, aldığı telsiz üzerine- üzüntüyü, hiddete de çevirdi. New York Times'ın Ankaradâ edindiği intiba Başbakan Menderesin bir meydan okumaya maruz kaldığı idi. Gazetenin kanaatince '"hakta ekononıi" kendisini düşürebilirdi. "Hasta ekonomi!" Bu tabir, Demokrat büyüklerin hiç hoşuna gitmedi. Büyük propaganda yapmışlar ve son yardımların "ekonomimizin sıhhati batılılar ve bilhassa Amerikalılar tarafından kabul edildiği için" verildiğini cakayla, ilân etmemişler miydi? Buna mukabil "münafık muhalifler" yardımın hasta bir ekonomiyi selâha Çıkarmak için yapıldığım, bunun D. P. nin başarısına değil, başarısızlığına delil teşkil ettiğini söylemişlerdi. Şimdi ise, bizzat Amerikalılar Muhalefeti tasdik ediyorlar, "Türkiyenin hasta ekonomisi" nden bahsediyorlardı. Alman gazetelerinde de Türkiye, başucunda ilâç şişeleri bulunan bir hasta adam olarak takdim edilmemiş miydi? Senelerden sonra "Hasta Adam" tabiri yeniden hortlamıştı.

Amerikan gazetesinin edindiği intiba, hakikate uyduğu içın. alâka topladı. Zira Amerikalı gazeteci de "kendi Demokrat Partisi içinde" Menderes hükümetinin değiştirilmesi lehinde bir havanın belirdiğini görmüştü. Doğrusu istenilirse, bu yakınlarda , D. P. milletvekilleriyle temas edenler böyle bir havanın mevcudiyetini kolaylıkla müşahede ettiler. Genel Başkanın bir türlü huzur yoluna girmemesi, huzur yoluna ancak o, hükümetin başından ayrıldığı takdirde girilebileceği kanaatini kuvvetlendiriyordu. Nitekim Egeden Antalyaya geçen Başbakan gene "parlak yarınlar" müjdesi vererek, "tıpkı zeytinyağı, darlığının mesuliyetini Muhalefet» yükleyen ideal arkadaşı Samet Ağaoğlu gibi petrol- bulunpıamasından altın fiyatlarının yükselmesine her sıkıntının sebebi olarak Muhalefeti gösterdi. Tabii teşhis bu olunca tedavi ümidi ta-

(Server Somuncuoğlundan Savcılık eliyle aldığımız tekziptir.)

AKİS dergisi 27/Eylül/1958 tarihlî sayısında mûtad yalanlarına "bir- yenisini ilâve etmiş ve suç üstü yakalanmıştır. AKİS, bu sayısında Aanerikan N. B. C. televizyon şirketinin muhabiri Miss Betty Adama'ın C. H. P. Başkanı İsmet İnönü ile görüşmesine Basın - Yayın teşkilâtının mâni olmaya çalıştığı yolunda hakikatle en ufak alâkası olmayan bir iddia ortaya atmıştır. AKİS'in bu yalanı piyasaya sürdüğü gün derhal Miss Betty Adams'a bir telgraf çekilerek dergide çıkan yazı bildirilmiş ve sonunda şöyle denilmiştir:

"'Basın - Yayın'a İnönü ile mülakat talebini havi bir liste verdiniz mî? Verdinizse bir takım imalarla sizi kim ve nerede İnönü ile görüşmekten alakoydu?"

Kendisinden alınan l/Ekim/1958 tarihli cevap AKİS'in yalanını, reddi ve inkârı mümkün olmayacak bir vuzuhla ortaya çıkarmıştır. Kanunî eb'adı aştığı için maalesef buraya aynen alamadığımız cevabında Miss Betty Adams AKİS'in yazısının doğru olmadığını sarahatle belirttikten sonra özetle şöyle demektedir:

"İnönüyü görmek hususundaki talebim kendisinin sekreterine tarafımdan direkt olarak yapılmamıştır. Muhtelif şahıslar bu mülakatın temini .için çalışmışlardır. Kısacası, Basın Yayın ve Turizm Vekâletinden İnönü'yü görmek için her hangi bir talepte asla bulunmadım."

Miss Betty Adams böylece AKİS' in yalanını bu derginin yüzüne çarptıktan sonra şöyle diyor:

"Yalnız ve sadece mesuliyetsiz gazetecilik diye tavsif edebileceğim bu durum muvacehesinde hayretlerimi, sukutu hayalimi ve teessürümü ifade edebilecek kelimeler bulmakta güçlük çektim."

Miss Betty Adams daha sonra 20 Eylül 1958 Cumartesi günü İstanbuldaki otelinin odasında kendisiyle bazı gazetecilerin yaptıkları mülakata temas ederek burada söylediklerinin tahrif edildiğini ifade, etmekte ve bu hali de "mesuliyetsiz gazeteciliğe misal" olarak göstererek Söyle demektedir:

"Şöhret ve itibar sahibi gazetecilerin basın mensubu olmak sıfatiyle yüklendikleri mesuliyetleri hiçe sayarak' verilen beyanatları kasden tahrif etmek, uydurmak ve bu suretle memleketlerini ziyaret eden kimseleri şahsî münazaalarına dahil etmek gibi fiillerde bulunmalarım bir türlü aklım almıyor."

Miss Betty Adams'ın mektubunda, AKİS'in de dahil bulunduğu bir kısım Türk gazeteleri hakkında verdiği hüküm maalesef hiç de iftihar edilecek gibi değildir. Amerikalı-muhabir diyor ki:

"Türkiye nin kâin bulunduğu mevkide demokrasinin bir kalesi olarak sarf ettiği gayretlere ve bugüne kadar elde etnği başarılara karşı derin bir hürmet hissi ile meşbuum. İşte bu sebepledir ki, basın mensuplarının, Türkçeye vakıf olmayışımdan! istifade ile, Türkiye hakkında edinmiş olduğum intibaları tamamen yanlış göstermiş ve bunu basin yolu ile tamamen yanlış aksettirmiş olmaları karsısında duyduğum teessürü izaha lüzum görmüyorum. Basının itibarım muhafaza için basın mensuplarının haiz olmaları gereken mesuliyet hissinin bu derece suistimal edilmiş olmasını görmek benim için büyük bir darbe teşkil etmiştir. Netice olarak şunu belirtmek isterim ki, İstanbul basım tarafından sebebiyet verilmiş olan bu hal aynı zamanda beni memleketime karsı da müşkül bir duruma sokmuştur. Tanımış olduğum basın mensuplarına karşı gösterdiğim samimi dostluğun bu derece suistimal edilmiş ve bu dostluğun beni bu derece inkisarı hayale uğratmış olmasından büyük bir üzüntü duymaktayım."

İnsaf, ve İbret! Başka bir şey ilâvesine lüzum görmüyoruz.

Basın - Yayın ve Turizm Vekili
Server Somuncuoğlu

mamiyle ortadan kalkıyordu ve bizzat. D, P. milletvekilleri .bu-doktorla hastanın iyileştirilemeyeceğine gittikçe daha kati şekilde inanıyorlardı.

Demokrasi

Kayma - Kaynaşma

Bu haftanın başında bir gün, sabahın oldukça erken saatinde İstanbulda, Taksim meydanına bakan İstanbul klübünün bir köşesinde alâka uyandırıcı bir görüşme cereyan ediyordu. İki kişi, oturmuş konuşuyorlardı. Oturanlardan biri orta boylu, munis yüzlüydü. Hür. P. ala kurucularındandı ve partisinin İkinci Başkanlığını deruhte etmişti. Enver Güreliydi. Enver Güreli, büyük bir samimiyetle, karşısında oturan gazeteciye vaziyeti anlattı.

Hür. P. Muhalefeti bir araya toplamak için bütün fedakârlığı artık göze almıştı. Bundan bâr hafta evvel çıkarılan tebliğde de belirtildiği veçhile Muhalefetin memlekete sağladığı rey ekseriyetini Meclis ekseriyeti hâline getirmeğe mutlak lüzum vardi. Hür. P. bunun yollarını araştırmıştı. Enver Güreli : "— En iyi yol, bütün Muhalefet partilerinin C. H. P. içinde birleşmeleridir" dedi.

Sonra, kanaatlerini, 'belki bu kelimelerle değil, ama bu çerçeve dahilinde açıkladı: Memleket, demokratik rejim bakımından bir muayyen noktaya gelmiştir. Nokta, kritik noktadır ve orayı atlamak için aynı şekilde düşünen insanların bir güç birliği yapmalarına ihtiyaç vardır. Muhalefet partileri, hedefleri şimdi aynı olduğuna göre bir araya gelmelidirler. Nitekim, böyle bir teklif de yapılmıştır. Fakat Hür. P. ile C. M. P. ve Köylü Partisinin birleşmesi, böylece bir Üçüncü Blok kurması mâna .taşımayacaktı. Bilâkis, bu P. P. nin ekmeğine yağ sürecektir. Tabii •önümüzdeki seçimlerde böyle bir blokun reyleri hangi nisbette dağıtacağı belit değildir, fakat bir dağılışın olacağı muhakkaktır. O halde, D. P. yi iktidarda tutacak, daha doğrusu orada tutunmasına yardım edebilecek bir yola sapmanın faydası yoktur. Buna mukabil doğrudan doğruya C H. P. ye katılmak, yahut hiç olmazsa, müstâkil kalınacaksa seçimlerde D. P. nin karşısında C. H. P. yi yalnız başına bırakmak en doğru yoktur. Enver Güreli:

"— Biz, Genel idare Kurulunda arkadaşlar tesanüt halindeyiz, dedi. Hiç birimisin şahsi endişemiz, talebimiz, düşüncemiz yoktur. C H. P. ye katılırsak, kollarımızı sıvar ve ilk kademedeki kongre delegeliğinden başlayarak. yeniden çalışmaya başlarız. C. H. P. ye girdiğimizde dağılır mayız, yoksa orada, batılı manasıyla bir kanat mı teşkil ederiz, bunu hâdiseler gösterecektir. Fakat her halde, şimdiki fikirlerimize sadık kalarak Şimdiki C.H.P. de yer almamız kabildir. Zira C. H. P. bugün aynı dâvaların peşindedir."

Enver Güreli, büyük bir açık kalblilikle ilâve etti:

"— Denilebilir ki: Yarın C. H. P. de vaadlerini tahakkuk ettirmezse ne olur? Ne olacak, vaadlerini tahakkuk ettirmeyen D. P. içinde nasıl davrandıksa öyle davranırız. Yani, mücadelemizi evvelâ parti içinde yaparız, başaramayınca veda eder çıkarız. Çıkarız ve vaadlerini tutmayanların karşısına dikiliriz. Bunu yapabilecek insanlar olduğumuzu, sanırım, Türkiyeye ispat etmiş bulunuyoruz."

Enver Güreli, yeni bir parti teşkilini başka sebeplerden de uygun görmediğini muhatabına nakletti. Yem bir parti kurmak, yeniden köylere kadar dağılmak demekti. Bırakınız ki tüzüğün tasdiki dahi kabil olacak mıdır, belli değildir, ama mevcut kanunlar ve şartlar altında böyle bir teşebbüse girişmenin güçlüğü inkâr götürür mü? Kaldı ki C. H. P. gibi kuvvetli ye hazır bir bünye de, mevcuttur. Bu bünye içine girilebilir ve orada, prensiplerine sadık uzuvlar halinde memleket, millet hizmeti görülebilir. Bunun için hissî sebepleri unutmak lâzımdar.

Hür. P. nin mesul adamı ilâve etti.

"— Bugün , her şeyden çok realizme muhtacız. Herkesin hissî bir takım sebepleri bulanabilir. Fakat kendimize bunları rehber yapmamak mevkiindeyiz. Zira, benim kanaatim, tarihi bir vazifeyle karşı karşıya olduğumuzdur. Hadiselerin seviyesine çıkabilecek miyiz, yoksa Melerimizin seviyesinde mi kalacağız? Bunu, yakın günlerde alacağımla kararlar gösterecektir."

Enver Güreli
Realizmin fazileti

Okuyucu mektupları

Dış Politika Hakkında

Son senelerde Orta Doğu- Müdlüman memleketlerine ne oldu bir türlü, anlayamıyorum. **Mısır,** İran,. Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdünde hükümet darbeleri ve bir takım hadiseler birbirini kovalıyor. Son olarak Pakistan da böyle bir harekete sahne, oldu.

Tevekkeli dememişler. "Üzüm, üzüme baka baka kararır" diye.

Nezihi **Uygur - Ankara**

*

İktidar hakkında

İktidarın her sahada bir takım yanlış hareketleri devam ediyor. Buna kargılık Muhalefet ' partisi ileri gelenleri İktidarın yanlış tutumunu tenkid ediyorlar ve nasıl hareket etmesi gerektiğini izah ediyorlar. Fakat İktidarın söylenin lenlere ve gerçek tavsiyelere hiç aldırdığı yok. Dizginler elinde, arabayı istediği gibi sürüyor. Tabii bu arada biz vatandaşların kolları, bacakları, gövdesi ve başı arabanın altında kalıyor, eziliyor.

Bu durumda Ankara sahnelerinin birinde oynanmakta olan bir piyesin adı bakın ne güzel . Ve Değirmen Dönerdi".

Bülent Tülin Katin - Ankara

*

Memlekette herhangi bir maddenin yokluğa -var olan madde de göstermek çok güç ya- baş gösterince hükümet hemen gerekli tedbiri alıveriyor: Fiyatları dondurmak. Böylelikle iç politikadan dış politikaya, dış politikadan iktisadi politikaya kadar Hükümetimizin bir "Zorlu" politika güttüğü meydana çıkıyor.

Hükümet mensuplarımız içinde bir "Zorlu" kimsenin bulunduğu nasıl da anlaşılıyor?

İsmail Atine. - İstanbul

Pahalılık hakkında

Uzun samandır yokluğa hissedilen ihtiyaç maddelerine bir de elektrik ampulü eklenmişti ya.. Hükümet hemen bunun için de gerekli tedbiri alıverdi: Fiyatlar ayarlandı. Şimdi bu fiyata ampul bulmak mümkün olacak mı? Zannetmem. Bu fiyata ampul alıp kullanabilecek miyiz? İhtimal veremem.

Zaten D. P. İktidarı bu memleketi bir manevi karanlığa sürüklemişti. Simdi elektrik ve elektrik ampulü fiyatlarını da bu seviyeye getirdikten sonra maddi karanlığa da bürünmüş oluyoruz.

Eee, aklı evvel İsmet Paşa Meclis kürsüsünden D. P, lilere dememiş miydi: "Işıktan korkuyorsunuz" diye...

Muzaffer Öztürk - Eskişehir

Enver Güreli, hâdisenin hakikî mahiyetini de 'açık şekilde anlatmaktan çekinmedi. İktidar, Muhalefeti eritmek gayreti içindeydi. Bunu bir marifet, bir başarı sayıyordu. Muhalefeti eritmek, elbette ki hiç kimsenin harcı değildi. Ama, bir takım kimselerin kayıp gittiği de hakikatti. Nefesi tükenen ellerini havaya kaldırıyordu. Hür. P. idarecisi son günlerde transfere tabi tutulan tanınmış bir C. M. P. liyi bahis mevzuu ederek:

"— Eğer Muhalefet bir blok teşkil edebilseydi, o talihsiz böyle bir harekete mecbur kalmazdı" dedi.

Teşebbüsün başı

Muhalefet içindeki kaynaşma, geçen haftanın ortasında Ankarada başladı. Haftanın ilk günlerinde Hür. P. Genel İdare Kurulu bir toplantı yaptı ve bir tebliğ neşretti. Toplantıda ele alınan, Köylü Partisinin ortaya attığı bir teklif oldu. Köylü Partisi üç küçük muhalif partinin. HÜr. P., C. M. P. ve kendisinin bir Üçüncü Blok halinde biraraya gelmesini istemişti. Hür. P. Genel İdare Kurulunda mesele uzun uzun düşünüldü. Üçüncü Blok ne işe yarayacaktı? Bir defa müessiriyeti son derece şüpheliydi. Üstelik, tesir gösterse bu tesir Muhalefet reylerini parçalamak istikametinde olacaktı. Halbuki seçmen ekseriyetini sağladığı halde Meclis ekseriyetini sağlayamayan Muhalefet reylerinin dağılması değil, toplanması lâzımdı. Bu bakımdan, işi başka zaviyeden almak gerekecekti. Bir defa, C. H. P. siz bir Muhalefet Bloku düşünülemezdi. Bundan başka, 1957 seçimlerinin neticesine de *göz* kapamak caiz değildi.

Tebliğ hazırlandı ve bu tebliğin dikkatle gözden geçirilmesi, tebliğin yem bir şey getirdiğinin gözden kaçırılmaması C. H. P. li dostlar vasıtasıyla bizzat Genel Başkan İnönüden istendi. İnönü ertesi gün tebliği dikkatle okudu, fakat doğrusu istenilirse bir vaziyet alabilmek için fazla kapalı buldu. Prensip olarak söylenilenlere iştirak etmemenin imkânı yoktu. Fakat pratikte ne yapılacaktı, işin o tarafı meçhuldü,

tik tehlike

Bu sırada, ortaya, mutad veçhile, bir takım heyecanlı, iyi niyetli, fakat fazla işgüzar arabulucu gönüllüler çıktı. Bunlar o taraftan, bu taraftan, şu taraftan siyasilerle temas aradılar,' ondan ona, ötekinden berikine fikir ve lâf naklettiler. Gazeteleri dolaştılar, bir muayyen neşriyat için muhabirlere telkinlerde bulundular. Bunların başında, İşbirliği havariliğini kendisine pek uygun bulan Muammer Aksoy geliyordu. Bu yüzdendir ki, geçen haftanın ortasında ilk günler basında bir curcuna koptu, Uydurma beyanatlar çıktı, uydurma haberler neşredildi, ortalık karıştı ve bir anda göz gözü görmez oldu. Buna karşı ilk hareket Hür. P. bâşyazarı Cihad Babandan geldi.

Osman Bölükbaşı

Romada ikinci olmaktansa...

Cihad Baban, Muammer Aksoyu ismen zikrederek arabulucuların ortadan çekilmelerini, işleri karıştırmamalarını, basının da daha dikkatli davranmasını istedi. Bir temas lâzım geliyorsa, partilerin mesul şahsiyetleri oturur, konuşurlardı. Ama, lâf nakline, fikir nakline mahal yoktu. Cihad Babanı takiben İsmet İnönü hareketi iyi karşıladığını belirten, meselenin esasına girmekten çekinen bir beyanat yaptı ve basından teşebbüse yardım etmesini istedi. Kendi ağzından uydurulmuş sitelere karsı da "bunun, yaptığı ilk beyanat olduğu" nu bilhassa tasrih etti. İkazlar fayda verdi ve curcuna durdu. Böylece, yeni teşebbüsün, ilk işbirliği teşebbüsü gibi karmakarışık şekil alması önlendi.

Muammer Aksoy

İs*tenmeyen gönüllü*

Kulis faaliyeti

Beklenileceği veçhile, geçen haftanın ortasından bu haftanın ortasına gizli kapaklı sayılamayacak, fakat üzerinde gürültü koparılması istenmeyen bir takım temaslar yapıldı. Bu temasların bir kısmına gene Taşlıktaki meşhur ev sahne oldu. İstanbul klübünde ve bazı avukat yazıhanelerinde de görüşmeler yapıldı. Bu sayede, vasiyet daha açıklandı, berraklık geldi.

Anlaşılan şu oldu: Hür. P. son derece realisttir ve hisleri bir kenara atmaya hazırdır. Gerekirse C. H. P. içine gelecek ve orada çalışacaktır. C. H. P. nin büyük idarecileri de bundan son derece, memnundurlar ve partilerinin kapılarım ideal yolunda tecrübeden geçmiş insanlara alabildiğine açmaktan ancak şeref duyacaklardır. Tabii Hür. P. içinde de, C. H. P. içinde de kısa görüşlülük, mevki muhafazası gayretleri, hattâ iptidailikten kurtulamama dolayısıyla bir mukavemet yok değildir. Sonra unutulmamalıdır ki İktidar, hareketi akamete uğratmak için hiç bir şey esirgememektedir. Fakat müşterek gayretlerle bu mukavemet bertaraf edilebilir. C. H. P. teşkilâtına da, bir takım kıymetlerin altı oklu bayrak altına gelmesinin sadece sevindirici bir hâdise teşkil ettiğini, yoksa "biz çalıktık, kuvvetlendi, şimdi yabancılar geliyor, bu vefa mı?" diye düşünmenin yersizliğini anlatmak imkânı vardır.

Bölükbaşı meselesi

Fakat Osman Bölükbaşının C. M. P. si, derhal menfi tavır takınitli. Genel İdare Kurulu. toplandı ve liderinin gösterdiği istikamette bir karar aldı. Efendim, mazide mesuliyeti olmayan bir siyasi teşekkül bu memleketi kurtaracaktı. Zira, şimdi D. P. demokratik rejimden dönüşüne mazeret olarak "Ama, vaktiyle C. H. P. neler yapıyordu" propagandasını seçmişti. Yarın da, iktidarı alırsa, C. H. P. pek âlâ "Ama. 1950'den bu yana D. P. neler yaptı" lâfını ağzına dolayarak, pek âlâ, eski itiyatlarının esiri olur ve totaliterliğe dönebilirdi. O halde? O halde, gönüllere ancak Bölükbaşının idaresindeki bir yeni siyasi teşekkül ferahlık verecek, su dökecektin C. M. P, nin Genel idare Kurulu, hazır bulunan âzalarının iştirakiyle bu garip görüşü bir parti tezi olarak umumi efkâra bildirdi.' Sanki Bölükbaşının idaresi bir ciddi teminatmış gibi.. Bölükbaşının kendi partisini ne se-

kilde idare ettiğini bilenler gülümseyerek başlarını salladılar. En nikbin C. M. P. li bile bir gün iktidarın hu partiye teveccüh edeceğini sanmadığı için maksadın "Romada ikinci olmaktansa köyde birinci almak" gayretinden ibaret bulunduğu Methal anlaşıldı ve Bölükbaşı mevzu dışı bırakıldı. Fakat onun gibi düşünmeyen bir çok C. M. P. li, ayak uydurmaya hazır, gözlerini C.H.P. ile Hür.P. ye dikti

Bu haftanın ortasında Hür. P. Genel İdare Kurulu cuma günü Anparada toplanmaya hazırlanıyordu. Tahminler Kurulun C. H. P. siz bir Muhalefet blokunu sureti katiyyede reddedeceği merkezindedir. Bir kere bu vaziyet alındıktan sonra, Hür. P. şunu kararlaştıracaktır: O halde ne yapılabilir, nasıl çalışılabilir?

Genel İdare Kurulunun buna "C. H. P. ye girilerek çalışılabilir" cevabım vermesi, pek az kimseyi şaşırtacaktır. Pek az kimseyi şaşırtacaktır ama, her halde "Hürriyetçi kardeşler" e sağında Lütfi Kırdar, solunda Server Somuncuoğlu, 1946 ruhu içinde kucak açan D. P. Genel Başkanının meşhur "taktikçilik" inden pek çok şey kaybettiğini. D. P. lilere kan vuzuhla anlatacaktır..

C.H.P.

Bir kazan ve çok kepçe

Bu haftanın başında salı günü, İstanbuldaki C. H. P. liler bir bakıma D.P. lilere benzediler. Bir günde iki "mutlu tören" birden idrâk ettiler. Karadenize çıkan bir vapurun Önünde, "Karadeniz yolcuları" hararetle uğurlandı. Yanında Nüvit Yetkin. Hıfzı Oğuz Bekata ve Ferda Güley bulunan Faik Ahmet Barutçu hayatından son derece memnun görünüyordu. Gittiği yer memleketiydi. Hemşehrileriyle görüşecek, Trabzon kongresinde bulunacak, Samsundan itibaren sahilin her noktasını tarayacaktı. Üstelik, İstanbulu âdeta fethetmiş olarak yola çıkıyordu. Zira geçen haftanın sonunda İstanbul C. H. P. lileri il kongrelerinde Barutçuyu öylesine sevip lehinde tezahürat yaptılar ki Barutçunun bile gözleri yaşardı.

Aynı salı günü, öğleden sonra ise C.H. P. liler Genel Başkanlarını Kalkınan Türkiyenin "meşhur Viscount'ına bindirdiler. Hava meydanı raûtad veçhile doluydu. Zaten İsmet İnönünün son 'İstanbul seyahati devamlı tezahürat arasında geçti. Ankaradan hararetle uğurlandı, ta fiaridikten itibaren İstanbullular yol Koyunca alkış tuttular, nihayet Haydarpaşada Genel Başkan bir anda sarılıverdi. Kongreye geliş ve gidişi yalnız delegeleri değil,- binanın etrafında yer alan kalabalık • kütleleri harekete getirdi. Uğurlanması da aynı heyecanlı hava içinde cereyan etti. İnönü, Sivasa gitmek üzere Ankaraya dönüyordu. Nitekim çarşamba sabahı, erken kalkan trenle yanında arkadaşları bulunduğu halde-

Hiddetlendiren Resim

Eğer bir resmin üzerine bütün Türkiyenin dikkati çekilmek isteseydi, evvela iki sivilin, sonra da İktidar sözcüsü gazetelerin tutumunun sağlanmasından daha iyi bir çare bulunamazdı. Nitekim bunların tutumu sayesindedir ki bugünkü Cumhurbaşkanı Celal Bayarın henüz Başbakanken, bir gün, devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönüyü Ankara garında saygıyla karşıladığını, önünde eğildiğini duymayan, bilmeyen kalmamıştır. Mahtiki düşünülürse, böyle bir hâdise karşısında "Eee, ne olmuş?" diye omuz silkmekten başka yapacak iş yoktur. Devir, tek parti devri. Cemiyet» bundan yirmi sene evvelki cemiyet. Elbette ki bunların icabı yerine gelecek, Başbakanlar Cumhurbaşkanlarını öyle karşılayacaklardır. Meselenin mesele yapılacak tarafı bile yoktur. Fakat siz geliniz de bunu, işgüzar bir kaç siville onları harekete geçiren âmirlerine ve İktidarın derin bir kompleksle malûl oldukları anlaşılan organlarına sorunuz! Birinciler öyle bir hâdise çıkarmışlar, İkinciler bunu o kadar şişirmişlerdir ki en meraksız vatandaş dahi "Yahu, neymiş bu resim" diye meraklanmaktan kendisini alamamıştır.

İktidar organlarının bu mevzuda yazdıklarını bir okuyanlar, kahkahalarını katiyen tutamazlar. Efendim, resim, sırf Cumhurbaşkanına saygisizlık maksadıyla satışa çıkarılmış! Bunun altında da, kim varmış, bilir misiniz? Bizzat İsmet İnönü. İsmet İnönü bu resmi "sattırmakla", bir zamanlar işgal ettiği makama karşı o makamdan ayrılır ayrılmaz nasıl düşman kesildiğini göstermiş olmuş. Bu, çok ayıpmış. Hem, bundan senelerce evvel bir gün Refik Âmirin de kızı evlenmiş. Refik Amir kızına düğün yapmış. Düğün Ankara Palasta cereyan etmiş. Refik Âmirin kızının düğüne Atatürkle o tarihte Başbakan olan Bayar da gelmiş. Onlar içeri girince düğünde bulunan Malatya milletvekili İnönü derhal ayağa kalkmış ve Cumhurbaşkanıyla Başbakan oturuncaya kadar oturmamış. O zaman salonda bir filmci bulunsaymış da bu sahneyi tesbit etseymiş, şimdi filmi göstermek mi lâzım gelirmiş. Hem bunda ne varmış? Elbette ki Cumhurbaşkanları saygı göreceklermiş. Üstelik Başbakan Celal Bayar Ankara garında İsmet İnönünün önünde niçin saygıyla eğilmiş, biliniyor muymuş? Zira İnönü Cumhurbaşkanı olduğunda sevilmiyormuş da, Başbakan Bayar Devlet Başkanının prestijini kurtarmak maksadıyla o şekilde İnönünün elini tutmuş! Bu bakımdan "o fotoğraftaki sahnede kimin hürmete lâyık olduğunu tâyinde bir saniye dahi tereddüt edilemez" miş. İnsanın soracağı geliyor: Öyleyse, ne kızıyorsun birader? "

İşgüzarları kızdıran resim

Fakat İktidar organlarının hiddet sebebini anlamamak mümkün değildir. Devlet Başkanlığı etmiş eten, ellerini pek çok kimse öpmüş bulunan bir İsmet İnönüye senelerce öylesine aşağılık, öylesine yakışıksız şahsi hücumlar yapılmıştır ki şimdi bu hücumların müellifleri böyle resimler neşredildiginde gazete olarak veya sözcü olarak derin bir kompleks içine düşmektedirler. Resme karşı gösterilen garip düşmanl:ğın, bunu kanunsuz şekilde müsadere etmeye kalkışmanın, hadise etrafında aslında hiç işe gelmemesi aklın icabı olan bir gürültünün yaratılmasının sebebi hep bu komplekstir. Bu kompleks önlenmedlkçe, İnönüyü sadece görmek onun mevcudiyetini bilmek dahi rahatsızlık vermekte devam edecektir ve "o da, Refik Amirin kızının düğününde ayağa kalkmıştı" neviinden çocukça, çocukça olduğu kadar gülünç teselliler, mânevi kuvvet şurupları aranacaktır.

C. H. P. nin bu yeni kalesine hareket etti.

İstanbulda bunlar olup biterken, başında İsmail Rüştü Aksal bulunan bir başka ekip Egede dolaşıyordu. İsmail Rüştü Aksal İzmirden Manisaya da seçti ve Adnan Menderesin bir gün evvel açtığı kollara pek. çok C. H. P. linin, Hüsnü Zeki Söylemezoğlu misüllü atlamak niyetinde bulunmadığını gözler önüne serdi. Aksal, böyle bir atlayışın sebebi hikmeti bulunmadığını, bek eğlenceli şekilde belirtti. Eski Maliye Bakanı merak etmişti, D. P. Genel Başkanı Halkçıları niçin bağrına çağırıyordu. İsmail Rüştü Aksal, Cyrano de Bergerac'ın pek meşhur "İstemem, eksik olsun" tiradını hatırlatan bir eda içinde şöyle dedi:

*'— Dün iktidarı elde edebilmek için alemdarlığını yaptıkları hak ve hürriyetleri bugün vatandaşlara çok gören zihniyet için mi? Yoksa, devlet vasıta ve imkânlarından göz kırpmakaizm faydalanmak için mi? Yahut, muhalif vatandaşların moralini bozmak maksadiyle tek taraflı şekilde, kanunsuz olarak millet radyosunu kullanmak için mi? Belki de, vatandaşların reylerini almak gayretiyle su borularının gösteriş yolunda, ümit verir diye köy meydanlarında yığılması için.."

İsmail Rüştü Aksal son cümleyi söylemedi ama, zihninden, geçeni herkes anladı: İstemem, eksik olsun!. Bu haftanın başında,. C. H. P. nin tarihinde hakikaten görülmemiş bir hareket ve faaliyet, dört koldan çalışma gayreti her saftaki Halkçıyı harekete getirirken partinin Menderesin davetine resmî cevabı bundan ibaret kaldı.

Kırılan ümitler

Geçen hafta içinde İktidar, CHP. ile alâkalı olarak ikinci defa bir hayal kırıklığına uğradı. İzmir teşkilâtında bir iç mücadele aylardır bütün haşmetiyle sürüp gittiği için D. P. İzmirdeki C. H. P. kongresini hararetle beklemiş, karıştırıcı bütün silâhlarını oraya tevcih etmiş, fakat İzmirli muhalifler ihtilâflarım tam sportmence bir hâl tarzına bağlayınca pek yanmıştı. Ama ufukta bir ihtimal daha kalmıştı: İstanbul teşkilâtında da iki hizip vardı, belki onların çarpışması çatlak, seslerin çıkmasını sağlardı. Nitekim İzmîre sevkedilen karıştırıcı silâhlar geçen haftanın sonlarında İstanbula yollandı. Ama İktidar yeniden hayal sukutuna uğradı; İstanbullu muhalifler de ihtilâflarını sportmence halletmeyi bildiler. Tüzükçülerle Kravatsızların maçı 3-3 berabere bitti.

Vedat Dicleli

Muhalifin böylesine can kurban!

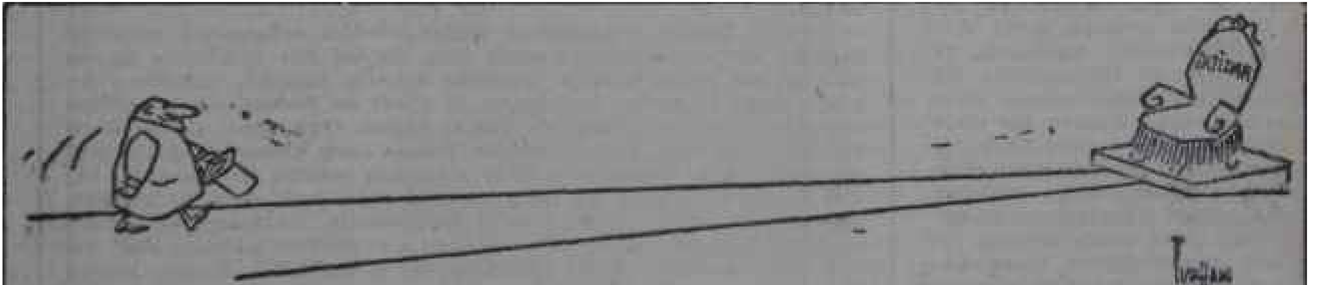
Üç günlük kongre

Geçen haftanın son üç günü, İstanbuldaki Belediye gazinosu büyük bir heyecana sahne oldu. C. H. P. teşkilâtı bundan evvelki kongresini Spor ve Sergi Sarayında, bir bakıma Bahar Havası sürüp giderken yapmıştı. Bu sefer de, kongre için salon arandığında evvelâ aynı yer düşünüldü. Fakat orası Görülmemiş Kalkınmanın eserlerine tahsis edilmişti, Türkiye Millî Sanayi Sergisi açılacaktı. Bunun üzerine il idare kurulu Taksim Gazinosunun büyük salonu üzerinde durdu ve orayı ikibuçuk gün için iki bin beşyüz liraya kiraladı. Tüzükçülerle Kravatsızlar uzun zamandır hazırlandıkları çarpışmayı işte o salonda yaptılar.

Kongre son derece hararetli geçti. Bir defa, pek çok şey iyi tertiplenmişti. "Yüksek solist" ler daha küçük çaptaki hatipler arasına usta-, lıkla, serpiştirilmişti. İlk gün Turhan Feyzioğlu ile Cemil Sait Barlas konuştular. Bilhassa Feyzioğlu büyük alkış topladı ve tezahürata yol açtı. O konuşurken salona İsmet İnönü girdiğinden hava gerekli elektriği hemen buldu, Feyzioğlu da hele konuşmasının son bir çeyreğinde tam manasıyla form. tutturduğundan delegeleri âdeta teshir etti. Zaten delegeler o kadar coşkun haldeydiler ki başta "İnönü" kelimesi, hoşlarına giden cümleleri uzun uzun alkışlamaktan yorulmak bitmediler. Nitekim eski dekanın son onbeş dakikalık güzel finişinde hemen her cümlesi alkışlandı ve konuşma o hava içinde sona erdi.

Fakat İstanbul teşkilâtı için asıl hâdise, Barutçuyu tanımak oldu. Barutçu ikinci, gün, Feyzioğlu gibi öğleden sonra konuştu. Gene Feyzioğ-lunun konuşması sırasında cereyan ettiği gibi hayırlı bir tesadüf, Barutçuya gerekli havayı bulması için yardımı etti." Sözlerine başlamıştı ki İnönü mutad veçhile hararetli alkışlar arasında salona girdi ve yerine oturdu. Barutçu konuştukça açıldı, açıldıkça konuştu. Tatlı Karadeniz lehçesi, tontonca mimik ve hareketleri kalbleri, fikirleriyle bulduğu formüller de zihinleri Barutçunun tarafına çekiverdi. Her öğleden sonra olduğu gibi o gün de gazinonun salonunu dolduran yemek kokusu bile unutuldu. Barutçuyu delegeler, yalnız konuşmasının sonunda değil, bütün konuşma müddetince devamlı sevgi tezahüratı karşısında bıraktılar. O kadar ki, kongreyi takip eden hükümet komiseri müdahale lüzumunu hissetti, Ertesi gün gazeteler bu müdahalenin "Gürültü kesilmezse kongreyi dağıtırım" mahiyetinde olduğunu yazdılar. Fakat gazeteleri okuyan komiser -Beşiktaş kaymakamıydı ve gayet- kibar davrandı- Barutçuyu kongrede yakaladı ve "Beyfendi, dedi, dünkü müdahalem yanlış anlaşılmış. Ben, gürültüden sözlerinizi duyamadığımı söyledim ve tezahüratın onun için kesilmesini istedim. Takdir edersiniz ki sözlerinizi duymak için buradayım. Yoksa, başkaca bir itirazım olmamıştır."

Fakat müdahale delegeleri büs-

"C. H. P. KÖTÜ GİDİŞİNE PAYDOS DESİN" Menderes

bütün heyecanlandırdı ve "Ya ya ya, şa, şa şa, Faik Ahmet çok yaşa" diye tempo tutmaya şevketti. Bu sırada İnönü, yanına hemen konan bir kulaklıktan Barutçunun konuşmasını takip etmeye haşladı ve gözlerini hatipten ayırmadı. Genel Başkanın hem Barutçunun konuşmasından, hem -delegelerin ona karşı gösterdikleri alâkadan memnuniyet duyduğu görülüyordu. Nitekim İnönü yer yer neşeli neşeli gülümsedi, konuşması bitince de Barutçuyu kucaklayıp öptü. Barutçuya gelince o tam üç şişe su içti ve bir Batılı politikacı gibi rahat, kendisini hiç sıkmadan, terlemeden anlattı, anlattı. "Demokrat olmak için muhalefetin zevkine ermek lazımdır"', "Başarısızlıklarının suçluları olarak hürriyetleri göstermektedirler", "İktisadi kalkınmanın tablosu edebiyat ile çizilmez", "Bir ilâcı zamanında almazsanız, sonra daha acısını içmeye mecbur kalırsınız" gibi vecizeleri büyült sükse yaptı. Hele Barutçunun, hükümet komiserinin müdahalesi sırasında hiç karışmaması ve ihtilâfı hâl işini Başkanlık Divanına bırakması olgunluğunun ifadesi bakımından dikkati çekti. Sonda, İstanbullu C. H. P. liler Grup Başkan Vekilini, tutmaya başlayan yeni stil alkışla, evvelâ tempolu, arkadan bir teviye el çırpmak suretiyle dakikalarca selâmladılar. "Viva Zapata stili alkış" adı verilen bu tarzı İstanbula, klüpleri birinci kümeye terfi ettikten sonra Karagümrüklüler öğretmişlerdir.

İstanbul Kongresinde delegeler
Viva Zapata

Fakat Barutçu, sevginin bir de dehşetli tarafı bulunduğunu pazar günü gördü. Taksim bahçesini dolduran halk, İsmet İnönü arka kapıdan çıkınca Barutçuyu yakaladı ve omuzunda dakikalarca taşıdı. Omuda taşınmaktan hoşlanan nevinden politikacı olmadığı için sevimli Karadenizli, bir hamsi balığı gibi çırpındı durdu.

İktidarın gözdesi

İsmet İnönünün konuşacağı son gün, Taksim'gazinosuna iğne atılsa yere düşmezdi. Halk ve delegeler Genel Başkanı dinlemeye hazırlanıyorlardı ki. İktidarın gözde muhaliflerinden Vedat Dicleli kürsüde gözüktü. Bir takrir oyunu eski Bakanı mikrofonun başına getirmişti. Gözde muhalif Vedat Dicleli öyle bir konuşma yaptı ki, dinleyenler çok kere ses Menderesin veya hiç olmazsa Diclelinin ideal arkadaşlarından Emin Kalafatın sesi mi diye tereddüde düştüler. Nitekim bu haftanın başında salı günü Muteber Zafer gözde muhalifin konuşması hakkında aynen şu methiyeyi neşretti:

"Kongrenin üçüncü günü, en talihsiz adam Vedat Dicleli oldu. Bundan böyle kendisini hiç bir C. H. P. kürsüsünde göremezseniz veya bugünkü gibi konuşmasına şahit olamazsanız hiç şaşmayın. Zira o, ölçülü muhalefet örneği verdi. Kendi muhayyilesinin vehimlerini bir yana bırakırsanız iktidarı tasvip eden bir konuşma yaptı diyebilirsiniz. Biz ana muhalefet partisi olarak bazan geçmiş günleri unutuyoruz, şu kongremize bakıp, memleketimize Demokrasi rejiminin sağlam olarak yerleştiğine .inanmak lâzımdır dedi... Dedi amma sonunda Paşa da dahil kimse alkışlamadı.

Dicleli böylece iki yolun ağzına geldi: Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli!..."

Vedat Diclelinin konuşması, kongrede tatlı tebessümler uyandıran konuşmaların ikincisi oldu. Birincisi, Avrupaya giden Kasım Gülekin bıraktığı mesajdı. Gülek, mesajını hararetli Gülekofillerden Emrullah Akere emanet etmişe benziyordu. O kıraat etti. Fakat, galiba pek heyecanlandı, mesajı kekelemek ve hata yapmak suretiyle masumane katletti. İşin tebessüm uyandıran tarafı Genel Sekreterin mesajında "vefa temi" ni işlemiş- bulunmasıydı. Bildirildiğine göre C. H. P. her şeyden evvel "vefa partisi" idi, vefakârlık başlıca meziyetti, vefa ihmal edilmemeliydi! Bunların hangi mânaya geldiğini, tabii herkes anladı ve güldü.

İnönü konuşuyor

İnönü kürsüye çıktığında, salon alkıştan yıkılacak gibi oldu. Bir delege lâtife yapmaktan geri kalmadı. Yanında, bu ihtimali belirten arkadaşına: "— Korkma, dedi, bu bina Görülmemiş Kalkınma devrinin Ankara Spor Sarayı değil. Bu bina bizim devrimizde yapıldı. Sağlamdır."

Genel Başkan, siyah elbiseleri içinde pek dinç pek canlı duruyordu. Kürsünün başında, mutadı veçhile sol ayağını ileri attığı, sağ ayağının ucunu yere dayayarak konuşmalarının en güzellerinden birini yaptı. İnönü konuşmasını yazılı olarak hazırlamıştı ve itinayla hazırlamıştı. Nitekim, meselâ Churchill'e has "Batılı incelikleri" taşıyordu. İnönü öyle tâbirler bulmuştu, öyle ince şekilde istihza ediyordu ki formülleri salonda alışılmamış tezahürata yol açtı. Gayet masumane şekilde ve beş kelimelik iki cümle içinde bir hâdisenin teşhirini yapıveriyordu,

Fakat nutkun ehemmiyeti başka noktadaydı. Dikkatli gözler Genel Başkanın İstanbul nutkunda yeni bir dille konuştuğunu, yeni eda takındığını görmemezlik etmediler. Bilhassa radyo ve Radyo Bakanı mevzuundaki sözleri akla bir sual getirdi: Acaba Menderesin yanına sokulmuş olan eski C. H. P. liler, İktidarın "C H. P. mütehassısı" rolünü benimsemiş şekilde hâlâ "İsmet Paşa mı? O, korkaktır. Üzerine yürününce geriler. Dayanın Genel Başkanımız, dayanın! Sinecektir" diyorlar mıydı? İnönü iki gün sonra, İstanbuldan Ankaraya hareket ederken hava meydanında radyo ve Radyo Bakanı hakkındaki ifadesine biraz daha vuzuh verdi! Anlaşılan, "C. H. P. mütehassısı" rolündekiler ile tatlı tatlı eğleniyordu.

Sancar Emniyetten çıkıyor
Allahtan kelepçesi yok.

"Resim hâdisesi'"

Kongrenin hâdisesi, birinci günün ikinci oturumu sırasında patlak yerdi. C. H. P. Üsküdar İlçesinin Lokalinde asılı bir resmin, teksir ettirilerek delegelere ve davetlilere satılması, polisin dikkatini çekti. Vaziyet derhal Emniyet Müdürlüğüne bildirildi ve oradan satışa mâni olunması emri geldi; Resmin çerçevelisi 50, çerçevesizi ise 15 liraya satılıyordu. Satış işini, C. H. P. Üsküdar T. P. Hacımehmet Ocağı Başkam Teknik Üniverseteli Tufan Ateş üzerine almıştı. Satış, İl Kongresi salonunda değil, Taksim Belediye Gazinosunun antresine yerleştirilen küçük bir masada yapılıyordu. Ayrıca, partili genç ve güzel kızlar da Ateşe, resimleri davetliler arasında gezdirerek satmak suretiyle yardım ediyorlardı. Saat 16 ya doğru, iri kıyım iki sivil satışın yapıldığı küçük masaya gelerek Ateşten resimleri toplayıp kaldırmasını istediler. Tufan itiraz edince de "Alır götürürüz" dediler. Tufan, ellerinde müsadere emri olup olmadığını sordu. Bunun üzerine iki sivilden daha sağlam yapılısı, küme halindeki resimleri kolları ile Amerikan futbolunda top kavrar gibi sıkı sıkıya tutup, Taksim Belediye Gazinosunun Tenis, Eskrim ve Dağcılık Kulübü tarafındaki kanısından kâçırmağa yeltenince, kızılca kıyamet koptu. Gürültüye yetişen C. H. P. liler. sivillerin etrafını sardılar, âdeta etten ve kemikten bir duvar yaptılar. Bu arada bazı C. H. P. li gençler de sivillerin resimleri kanunsuz şekilde kaçırmalarına mâni olmak için kapıları tutmuşlardı. Bu sırada Oğuz Oran sahneye atıldı, işlerin idaresini ele aldı.; Oran, zamanla vaziyete? hâkim, oldu ve yeddi emin sıfatıyla resimleri sivillerden kurtardı. Eğer yazılı müsadere emri getirirlerse resimleri kendilerine devredecekti. Cevizin çetin olduğunu anlıyan siviller de, çaresiz Oranın teklifini kabul ettiler. Tabu, müsadere emri gelmedi. Sancarın da müdahalesi ile gerginlik yatıştırıldı ve müessif hâdiseler önlendi. Böylece Oran, seçimlerin arifesinde bir "vücut çalımı" yapsarak sükse topladı, kendinin ve Kravatsızların kazanma şansım arttırdı.

Ancak resim hikâyesi hemen kapanmadı. O günün akşamı İlhami Sancar karakola davet edildi. Hâdise bir kere de orada Sancarın ağzından dinlendi. Tabii neticede de bir şey çıkmadı.

Yorgan ve kavga

Hakikaten, kongrenin son günü yapılan seçimlerde Kravatsızların kısmî bir başarı kazanması "Resim- hâdisesi" nin tesirsiz kalmadığını gösterdi. Kravatsızlar, "Siz iyisiniz ama, Muhalefet aksiyondur, biz sizden daha canlı, verimli çalışırız" demişler, gollerini budaktan sakınmayan insanlar olarak ortaya çıkmışlardı. Oğuz Oranın ve arkadaşlarının davranışları delegeler arasında "Onlar da lâz'm, bunlar da.." fikrini geliştirdi. Üstelik Kravatsızlar, kendilerine Tüzükcülerin taktıkları bu lâkabın uyandırması muhtemel kanaati silmek için dikkat ettiler. -Yani Kravatsızın İpsiz mânasına gelmediğini göstermek istiyorlardı-. Nitekim kongre devamınca gardroplarındaki en cakalı kravatlarını takarak salona geldiler. Meselâ bizzat Oğuz Oranın ikinci gün taktığı kırmızı papiyon pek alâka çekti.

Fakat Kravatsızların faaliyeti bu kadarla kalmadı. Cuma gecesi kongre dağılınca Tüzükcüler bazı ilçe başkanlarıyla Garden pastahanesinde. Kravatsızlar ise Galata ilçe merkezinde toplandılar. Ama Kravatsızların toplantıları, iş sonda masa başına da intikal ettiğinden daha cazip oluyordu. Seçimlerde ise, Kravatsızlar başka bir formül buldular, sadece dört isim ihtiva eden, listeler kullandılar. Bu sayede meselâ Mümtaz Özarar bir İlhami Sancardan veya Ali Sohtorikten fazla oy almış göründü, İl idare kuruluna girenlerden Ekrem Özden, Fehmi Atanç, Abruhhman Aslan ve Ali Sohtorik Tüzükçü olmakla beraber, Kravatsızlar tarafından da kabul edilmişler, kendilerine karşı mücadele yapılmamıştı. Mümtaz Özarar, Oğuz Oran ve Mebrure Aksoleyi yenen Güzide Tanrıyar Kravatsızların temsilcileridir. Tüzükçü olarak işe İlhami Sancar, Cemal Yıldırım ve Şahap Gürler kurula dahil oldular. Kravatsızlar gerçi İlhami Sarıcan listelerine almışlardır, fakat bunu onun kuvvetinden istifade için bir taktik olarak yapmışlardır. Yoksa, bilhassa Parti Meclisi üyelerine karsı bütün Kravatçılar savaşmışlardır. Nitekim' Fazıl Şerafeddin Bürge ve Mebrure Aksoley seçilememişlerdir.

Şimdi İstanbulda bu karma idare kurulu, aşağı yukarı ittifakla il başkanlığına seçilen Şemseddin Günaltayın idaresinde tesanüt havası içinde, elele. mücadelenin seçimlere ait iş olduğunu hatırlayarak çalışmaya hazırlanmaktadır.

Kıbrıs

Dostlara dikkat

Geçen hafta sonunda, İngilterenin Batı sahillerindeki sayfiye şehirlerinden Blackpool'ün en büyük toplantı salonu yerinden oynuyordu. Memleketin her tarafından 4.000 Küsur delege, Muhafazakâr Partinin yıllık milli kongresi münasebetiyle konuşan Lennox-Boyd sözlerini bitirir bitirmez, hep birden ayağa kalkmış ve çılgınca bağırarak hatibi alkışlamağa başlamışlardı, MacMil-

Korkulu Rüya

Radyolarda hiddetli bir ses;
"—... Son iki yıldan beri, siyasi maksatlarla -iktidara gelmek için nasıl bir insafsızlık ve aşağılıkla mücadele edildiğini, vatansever, namuslu ve çalışkan kitlelerin nasıl ifsad edildiğini, Müslümanlık inançlarının nasıl sapıtılmasına çalışıldığını büyük bir üzüntü ve endişe içinde takip etmekteydim.

Siyasilerimizden bir kısmı son zamanlarda kanlı bir ihtilâlden bahsetmeye başlamışlardır. Bu gibi maceraperestlerin, bir başka tipi de başka memleketlere giderek yabancı) kuvvetlerle işbirliği yapmayı •tasarlıyorlar ki bunların hareketini ancak en büyük vatan, hainliği olarak tavsif etmekten başka bir ketine kullanılamaz.

Siyasi partilerin tutumları son zamanlarda o derece düşmüş ve aşağılık bir hal almıştır ki umumi seçimlerin memlekette mevcut karışıklık ve keşmekeşe bir fayda sağlayıp sağlamayacağından şüpheye düştüm. Memleketi mahva doğru sürüklemiş aynı insanlar seçimleri de kendi menfaatlerine göre kullanıp istismar edeceklerdir.

Bu kargaşalık ve keşmekeşi bertaraf etmek için menfaatlerimize olan hareket tarzına devam edecegim."

Köftehor muhalifler... Ödünüz patladı, değil mi? Haydi, haydi, korkumuz zail olsun: Bunlar Pakistan radyolarında İskender Mirza tarafından söyleniyor!.

Makarios
Pusuda

lan'ın Sömürgeler Bakanı, Kıbrıs hakkında hakikaten coşturucu sözler söylemişti. Bir defa Bakan, iki hafta önce Bayan Castle tarafından İngiliz askerleri aleyhine söylenen Sözleri şiddetle takbih ediyordu. Kıbrıstaki o korkunç dehşet havası içinde İngiliz askerleri yine de fevkalâde soğukkanlılık göstermekteydiler. Kıbrıslı Rumlara işkence yapıldığından, her bomba hâdisesinden sonra polis kuvvetlerinin halka karşı çok sert davrandığından şikâyet edenler, bu şikâyetlerini İngiliz hükümetine değil Makarios'a ve Grivas'a bildirmeliydiler, çünkü bütün olup bitenlerin tek mesulü bunlardı.

Lennox-Boyd daha sonra, Türkiyenin durumuna temas etti. Türkler, çok büyük bir anlayış göstermişler ve muaddel MacMillan Plânının tatbikinde İngilizlere yardım edeceklerini söylemişlerdi. Bakan, Türk menfaatlerinin İngilterede yavaş yavaş takdir edilmeğe başlanmasından memnundu. Hakikaten, Kıbrıs meselesini sadece İngiltere ile Yunanistan arasında bir mesele olarak mütalâa etmek çok yanlıştı. Türkiye, harp vukuunda faydalanabileceği güney limanlarına hâkim mevkide bulunan bu adanın "kuvvetli" ellerde olmasını istiyordu; adanın Yunan hâkimiyeti altına sokulmasıyla Anadolunun ikmal yolu da tehlikeye girecekti, Çünkü Türkler "kuvvetli el"den bahsederken, bununla kendilerini, yahut İngilizleri kastediyorlardı. İngiliz Sömürgeler Bakanı adanın Yunanistana verilmesi ihtimalini böylece bertaraf ettikten sonra, şimdilik tek çıkar yolun, ortaklık plânı olduğunu söyledi ve Atinadan gelecek tehditler ne olursa olsun, bu plânın tatbikine devam edileceğini açıkça ilan etti. İşte, Blackpool Kongresindeki o gürültülü alkış sahnesi böyle bir nutuktan sonra kopmuştu.

Mrs. Barbara Castle'ın beyanatından ve bilhassa İngiliz İşçi Partisinin Büyük Yıllık Kongresinden sonra, Kibrisin geleceği bakımından kötümserliğe kapılanlar, Muhafazakârların kongresini müteakip biraz ferahlamış gibidirler. Fakat, şimdi bir kongre havası içinde söylenen sözlere bakarak Kıbrıs dâvasında Türk tezinin ve hattâ ortaklık plânının tamamen kabul edilmiş olduğunu sanmamak icabeder. Herşeyden önce şu noktaya dikkat edilmelidir, ki, İngiliz partilerinin tutumlarını -ve bele dış siyaset tutumlarını- yıllık kongrelere bakarak ölçmek çok yanlış bir usûl olur. İngilteredeki yıllık kongrelerin asıl hedefi parti tesanüdünü arttırmak, mahalli teşkilâtların fikirlerini öğrenmek herkeste liderlere karşı bir itimat hissi uyandırmaktır. Yoksa, kongre önünde söylenmiş sözlerin, kongrece kabul edilmiş takrirlerin mutlak bir bağlayıcı kıymeti olamaz. Simdi Kıbrısı terketmekten bahseden İşçi Partisinin iktidara gelince nasıl hareket edeceğini veya terk işini hangi şartlarla yapacağını kestirmek pek kolay değildir. Bunun gibi, kongre huzurunda ortaklık plânından söz açan ve şimdilik bütün öbür tekliflere kulaklarım tıkadıklarından dem vuran bakanların, fiilî diplomasi sahasındaki gayretleri üzerinde hassasiyetle durmak icabeder.

Başpiskopos Makarios tarafından yapılan istiklâl teklifi, Türkiye - de umumiyetle zannedildiği gibi, İngiltere tarafından kesin bir şekilde reddedilmemiştir. Bunu, geçen hafta içinde MacMillan'ın Yunan Başbakanı Karamanlise gönderdiği mesajdan anlamak mümkündür. MacMillan, bu mesajda, şimdiki şartlara göre. Makarios'un teklifini tatbike koymanın doğru olmıyacağını söylemekle beraber, ileride adanın nihaî statüsünü tanzime sıra geldiği zaman, bu teklifin de tıpkı öbür teklifler gibi gözönüne alınacağını ilâve etmekten de geri kalmamaktadır. Demek ki Londra, Atinanın tâvizleri dolayısıyla uyanan müsait havadan faydalanmak istemekte ve bu sebeple aradaki bütün köprüleri atmamağa bilhassa itina göstermektedir. Gerçi ortaklık plânının tatbikine 1 Sikimde başlanmıştır ama, daha -Türk temsilcisinin tâyininden gayrı- plânla alâkalı her hangi bir tedbir de alınmış değildir. Ayrıca, Ankara üzerindeki İngiliz tazyiki de geçen hafta içinde biraz daha artmıştır. İngiltere, Atinanın tâvizlerinden sonra şimdi de sıranın Türkiyeye geldiğini söylemekte, Ankaranın biraz daha gerilemesi için büyük gayret, sarfetmektedir.

İngiliz Başbakanı MacMillan'ın geçen hafta içinde Bonn'a yaptığı kısa seyahatte Kıbrıs meselesinden de bahsedildiği yolundaki rivayetleri duyanlar buna pek akıl erdiremediler. Öyle ya Almanyanın Kıbrısla ne alâkası vardı? Fakat, İngiliz diplomasisinin çalışma tarzına âşinâ olanlar için mesele gayet basitti. MacMillan, ihtiyar siyaset kurdu Adenauer'in Türklerle çok iyi ahbap olduğunu biliyordu. Almanya ile Türkiye arasındaki bağlar da bilhassa son yıllar içinde bir hayli sıklaşmıştı. Ödünç verilen paralar, geri bırakılan borçlar, Kırıkkale siparişleri, vs. İngiliz Başbakanının meçhulü değildi. Kendisinin Adenauer'den istediği de pek öyle yapılamıyacak bir şey sayılamazdı. Türklerin büyük dostu, ahbaplık bağlarından faydalanacak ve Kıbrıs meselesinde biraz daha anlayışlı davranılması için Ankaraya ricada bulunacaktı.

Karamanlis'le Averof
Dağın ardında da bir ümitleri var.

Politikacılar

Milletin sırrı

Geçen haftanın sonunda bir D.P. sözcüsünün konuşmasını dinleyen Siirtli vatandaşlar pek şatırdılar. Şu D. P. sözcüsü gerçekten yaman adamdı. Daha kimse tek kelime etmeden Siirtlilerin düşüncelerinin ne olduğunu anlayıyermiş, kendilerinden hesap soruyordu. Doğrusu buna keramet denemezdi de ne denirdi. Ama bir takım Siirtliler işi bu taraftan almadılar da D. P. sözcüsünü unutkanlıkla suçlandırdılar. Oysa ki D. P. sözcüsü "Bir türlü çözemediğim bir sırrın cevabını siz ben gittikten sonra lütfedin, • kendi' vicdanınızla veriniz. Siirt şehri sakinleri son • seçimde niçin nimetlerin en büyüğü suya ve elektriğe kendisini kavuşturanlara reyini vermedi de kendisini, kendisinden evvel gelenleri ve kendisinden sonra gelecekleri susuzluğa mahkûm etmiş bir. eski iktidarı tercih etti?" derken Süitin tam beş tane D. P. İl milletvekili çıkardığını elbette biliyordu. Yoksa bir sürçü lisan veya unutkanlık eseri olarak böyle bir lâf etmemişti. Onun kastetmek istediğini, sırrını bir türlü çözemediği bir dahaki seçimlerde niye Siirtlilerin reylerini D. P. ye değil de C. H. P. ye verecekleri idi. Zira son zamanlarda D. P. sözcüsü yaz başında leyleği uçarken gören eski zaman evliyaları gibi yollara düşmüş, karış karış memleketi dolaşmağa başlamıştı. Her gittiği yerde vatandaş D. P. sözcüsüne ve bir kıyısından köşesinden de olsa temsil ettiği D. P. ye teşekkür edeceğine bir takım can sıkıcı sualler soruyor, D.P. sözcüsünü müşkül- durumlara sürüklüyorlardı. Çok kere'bu '"içten pazarlıklı, bozguncu ruhlu" suâl zebanilerini susturmak için. polisin müdahalesi icap ediyordu? Hele bir keresinde adamın biri D.P. sözcüsünün karşısına çıkmış da "açız, ceket bile alamıyoruz" demişti. Halbuki., bu adamın üstünde D.P. sözcüsünün kadar değilse bile, refakatindeki mühendislerinkinden hiç de aşağı kalmayan bir ceket vardı. Gözlük camlarının gerisinde, zekâdan pırıl pırıl parlayan gözlerinin içi gülen D P. sözcüsü bu "ifsat edilmiş" vatandaşa derhal cevap vermişti. "Ceket âlamayorum diyorsun* ama işte sırtında ceket var" Doğrusu vatandaşın hu sözler karşısında nutku tutulmuştu da verecek cevap bulamamıştı. Ama D. P. sözcüsü bu. Hiç fırsatı yakalar da bırakır mı? Sual peşine sual sormüş ve nihayet sıhhatten yanaklarından kah damlayan "ifsat edilmiş" vatandaşa, ceketinin Suriyeden kaçak olarak geldiğini itiraf ettirmiş ve sonra da hemen o toplantıda hazır bulunan Savcı ile Jandarma Komutanını vazifeye davet etmişti. İşte D. P. sözcüsü bunu anlamıyordu. Kendisi ve arkadaşları birer bakan olarak memleketi karış karış dolaşıyorlar, rakamlar veriyor, saatlerce kürsü başlarında terliyorlar da bir türlü karşılarındaki vatandaşların teşekkürlerine kavuşamıyorlardı. Halbuki istedikleri "tek mükâfat", bir "çok iyi' ve "Allah razı olsun"' dan ibaretti. Bu ne biçim işti? D. P. sözcüsü Siirtin Sinema Meydanını dolduran yüze yakın vatandaşa bakmış bakmış da sözlerini şöyle bağlamıştı: "Sizlere teşekkür ederek veda ederken temiz vicdanlarınıza sualimi tevcih edeceğim: Niçin sizi susuz, sizi yolsuz, sizi elektriksiz, sizi hastahanesiz bırakanları tercih ettiniz?

D. P. sözcüsü hemen bütün ateşin politikacılar gibi, bunları söylerken gözlerinin pınarlarından doğru süzülen yaşları kuruluyordu. Zaten biraz önce de, bir gün evvel ziyaret ettiği Haniyi anlatır, Hanililerin coşkun neşesini dile getirirken şöyle demişti: "Bu mandra beni öyle tehyiç etti ki, belli etmemeye çalışarak göz yaşlarımı silmek mecburiyetini hissettim ve kendi kendime düşündüm. Yarabbi dedim. Bu millete hizmet etmek ne güzel şey, ne sevaplı şey". Ama D.P. sözcüsü sözünün bundan sonrasını getirememişti. Zira bütün bu hizmet aşklarına, bütün -gayret ve didinmelerine rağmen vatandaşlar, o kendilerini susuz, yolsuz, elektriksiz, hastahanesiz bırakan muhalefete meyilediyorlardı da, şu canını dişine takıp çalışan D. P. lilere rey vermeğe yanaşmıyorlardı. D.P. sözcüsü bu hali her gittiği yerde görmüştü. İşte buna aklı eriniyordu. Bu kadar kalabalığın içinden bir kişi bile çıkıp da kendilerine teşekkür etmiyordu.

Tevfik İleri

Nutuk - endaz!

Refik Koraltan

İşler Allaha kaldı

Geniş bir kucak

Tevfik İleri bir yandan, Celâl Yardımcı bir yandan, Muzaffer Kurbanoğlu ve Namık Gedik bir başka yandan memleketi köşe bucak dolaşırlar, sırrım bir türlü çözemedikleri sualin cevabını ararlarken, D. P. hin büyük hatiplerinden biri daha -B. M. M. Başkanı Refik Koraltan da- bu kampanyaya katıklı. Bakanlar Doğuda dolaşırken Koraltan da Marmara kıyılarında Yalovada çekildiği istirahatini yarıda bırakıp ve İzmir civarında dolaşmağa çıktı. Elbette ki onun gür sesinin akisleri İlerilerin, Yardımcıların, Kurbanoğluların, Gediklerin seslerinden çok daha derin akisler uyandıracaktı. Nitekim bu haftanın başlarında Koraltanın sesi İzmit Körfezinden geldi. O, Menderes V. kabinesinin turist bakanlarından çok daha tecrübeli bir politikacı olarak C. H. P. lilere ve muhalefete ağır kelimelerle hücum etmiyordu. O, C. H. P. İllere "Kardeşlerimiz" diye hitap ve onları, hidayete erişmeğe davet ediyor, ve geniş kucağını D. P. den ayrılanlara açıyordu. Koraltan da sözlerini evirmiş çevirmiş ye neticede "Yapılanları inkâr etmesinler. Sekiz sene içinde yapılan azametli varlıklar milletin gözü önündedir. Biz onların yakalarını bıraksak dahi, ilahi adalet bırakmayacaktır" diye bağlamıştı. İzmit Körfezi kıyılan bu haftanın "Ortasında hâlâ Koraltanın verdiği nutkun ve onun o gür sesinin kulaklarda yarattığı aksiseda ile çınlıyordu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin iktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?"

- XV -

Ali NEBAT

Yaşadığımız demokrasi ve hürriyetler asrının, en basitinden en incesine bütün realitelerini en basit şeklinden en ilmi sekline kadar İncelediğimiz takdirde, "Milletlerin, İktisadi kalkınması niçin hürriyet içinde olmalıdır?" şeklinde bir sualin sorulmasına ve' buna bir cevap bulmağa çalışılmasına nasıl ye neden lüzum görülmekte olduğu hususu, ayrıca bir soru konusu olarak karsımıza çıkacak mahiyette olduğu görülecektir.

İnsanların hür olma, ihtiyacı ve hürriyetlerine olan aşk ve bağlılıkları, yaratılışlarında mevcut hasletlerdir. Hür doğmak, hür yaşamak ve yine hür olarak ölmek, fertlerin olduğu gibi, her türlü feci şartlar altında dahi ve şayet mukaddeme, bütün şerefli milletlerin en büyük ve en kutsal arzuları değil midir?

"Milletlerin İktisadî kalkınmaları niçin hürriyet içinde olmalıdır?" Bu sual, aşağı yukarı, "İnsanların yaşıyabilmeleri için, neden havaya, suya, ekmeğe ve güneşe İhtiyaçları vardır?" gibi bir mâna ve hava taşıyor gibidir, bizce. Çünkü biz, hürriyet, ekmek kadar, hava kadar, güneş kadar tabii bir ihtiyaçtır, diyor, ve bunun fertler için de, milletler için de böyle olduğuna inanıyoruz.

Milletlerin hangi tutumu, hangi türlü kalkınması hürriyet içinde olmamalıdır ki, sadece iktisadi kalkınmalarının niçin hürriyet içinde olması gerektiğini münakaşa konusu yapıyoruz?

Şurası muhakkaktır ki, zaman zaman, demokratik rejimlerle idare edildiği iddia olunan milletlerin içinden olduğu gibi, hakikaten demokratik rejimlerle idare edilip te, idare edenlerini bu yolla işbaşına getiren milletlerin içinden dahi diktatörler çıkmış ve kendisini o makama getiren hürriyetleri kısmağa ve hattâ yok etmeğe gitmiştir. Bunun için ve demokratik, rejim seçimler yoluyla bütün vatan çocuklarının milletlerinin -hususile devletin- sevk ve idaresinde müştereken ve nöbetleşe vazife aldıkları bir idare sistemi olduğuna göre, şu hususun sarih olarak bilinmesi ve bir milli amentü gibi benimsenmesi lâzımdır: "İktidarlar, bazı muhterislerin ihtiraslarını tatmin için teessüs etmiş bir ikbâl ve fırsat makamı değil, vatan ve hürriyet aşkı ile dolu ideal adamlalarının aynı vatanın aynı haklara , sahip çocuklarının, vatan ve milletlerini en mukaddes ideallerinin zirvesine ve çağdaş medeniyetlerin en üstün seviyesine yüceltebilmek için önünde diz çökecekleri, gerekirse bu uğurda bir ömür verecekleri mukaddes bir mihraptır". Bu gerçek bir kerre benimsendi mi, bu bir amentü gibi bütün vicdanlara nakoldu mu, artık her şey hallolmuş ve mesele kalmamış demektir. Bütün realitelere, bütün dâvalara -bu ışığın - altında bakmasını bilen milletler için, yukarıdaki mealde bir sualin sorulmasının ve bunun cevabını araştırmanın lüzum ye zarureti kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır.

Her türlü konforu olan bir hapishanedeki mahkûmları düşününüz: Bu adamlar, konforlu bir hayat içindedirler fakat hürriyetten nasipleri yoktur. Ve bu insanlar, belki' konfor ve rahattan çok uzak ve fakat hürriyet dolu bir hayata kavuşacakları günü nasıl iple çeker ve nelerini bu uğurda vermeğe razı değildirler, bilir misiniz? Ve yine, yolları, köprüleri, fabrikaları, limanları, barajları, enerji santralleri, modern çiftlikleri, üniversiteleri, hülâsa asrın bütün şümul, konfor ve hususiyetleri ile dolu bir ülke kabul ediniz. Bir de bu ülkenin hapishanelerinin fikir adamları ile dolu olduğunu, yine bu ülkede esir nazarlarının hali faaliyette bulunduğunu ve bu topraklar üzerinde esir ve köle mesabesine indirilmiş vatandaşların korku ve terör havası içinde bir teb'a, bir kabile hayatı yaşadıklarını düşününüz. Şimdi, iktisadi kalkınmasını tamamlamakta veya tamamlamış olduğunu kabul edebileceğimiz bu toprağın çocuklarının, bu şartlar altında yaşayan bu milletin mesut olduklarını ye İnsan olarak, insan oluşun en basit ve en tabiî, haklarına sahip olarak yaşadıklarını İddia edebilir misiniz? Eğer insan olmak, "yiyip - içmek, yatıp - kalkmak, yaşayıp - ölmek" gibi basit bir felsefesinin mahsulü ad ve kabul edilebilirse, bir diyeceğimiz olmıyacaktır. Aksi halde, bunun su götürecek ve müdafaa edilecek tek tarafı yoktur. Bu, bir parça da, bülbül ve altın kafes hikâyesinin aynı gibidir. Bahse konu her konforu haiz hapishane fertler için ne ise, yukarıdaki mânada bir vatan da milletler için odur.

Hiç bir idarenin, şayet bu idare demokrasi, insan hakları, hukuk nizamı, adalet v.s. gibi mefhumları benimsemiş ve bunları kendine düstur edinmiş ve bu makama her gelenin bir gün mutlaka gideceğinin tabii olduğuna inanmış ise -ki tarih bunun aksini kaydetmemiştir- milletinin, onu omuzları ve kalblerindeki sevginin en güzel tezahürleri üzerinde ve arasında o makama getirmiş olan milletinin hak ve hürriyetlerini, size ekmek vereceğim, mamur bir vatan getireceğim,- limanlar, fabrikalar, barajlar, santraller kuracağım vaadi ile gaspetmeğe ve hattâ kısmağa dahi hakki olamaz. Bu, hürriyet mefhumunun bütün sahalarında olduğu gibi, iktisadi sahasında da böyledir. Bunu tecrübeye yeltenen hiç bir idare ve hiç bir diktatör uzun müddet bu istismara devam edememiş, tarihin karanlık sayfaları arasına gömülüp gitmişlerdir. Sonra bu, bir gün gelip geri tepen bir silâhta olabilir. Zira mukadder düşüş saati gelip çattığı gün, işbaşına gelen yeni idarenin bu silâhı, onu imal ve tesis etmiş olanlara karşı kullanması da mümkündür. Böylece husule gelecek olan fasit daire belkide dönüp gidecek ve bunun maddi ve mânevi bütün zarar ve ıstıraplarını, sevmiş, gönül vermiş ve itimat etmiş olmaktan başka hiç bir günahı olmıyan milletler çekecektir.

Bunun, içindir ki, milletlerin bütün kalkınmalarının hürriyet içinde olması yanında, iktisadi kalkınmaları da mutlaka ve mutlaka hürriyet içinde olmalıdır ve bu, milletlerin en tabiî ve hattâ iptidai haklarıdır, diyoruz.

Bunun aksini müdafaa, yukarıda da kaydettiğimiz gibi, bir abesin müdafaası olacak ve demagojinin parlak bir örneğini vermekten başka hiç bir kıymet ve hususiyet taşımyacaktir.

Dış Yardım

İtimadı suiistimal

Geçen haftanın orasına doğru, Para Fonunun Direktörler Kurulunun Yeni Delhide yapılan toplantısında "Turkey" yazılı Biranın gerisinde bulunan adam, çalışkan bir talebe itiyadıyla, kürsüdeki hatibi dikkatle dinliyor ve notlar alıyordu Dikkatli talebe Türk Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve kürsüdeki adam, yardım kesesini eskisine nazaran daha cömertçe açacak olan Dünya Bankasının direktörü Mr. Eugene R. Black idi. Black az gelişmiş memleketlere ne şartlar altında yardım yapılacağını anlatıyordu. Sesinin tonu ciddi ve sertti. Sıra, "iktisat çöllerinde heder edilen kaynakları telâfi için yardım çeşmesinin şifalı sularına güvenenler"i tenkide gelince, diplomasiden çok fazla anlamıyan Black'ın sesi daha da ciddileşti. Elini masaya vurarak "İktisadiyatına ve maliyesine çekidüzen vereceği yerde, siyasî bakımdan popüler olmıyan ve boşa gitmiyen tedbirlerden kurtulmak için yardım isteyenlere hayır cevabını vereceğini" söyledi.

Dünya Bankası direktörü, iktisadî delillere dudak büküp "hissiyata" hitap edenlere ve "milletlerarası siyaset çerçevesinde stratejik mevkilerini istismara" çalışanlara karşı Çok daha insafsızdı. Hür Dünyanın kalesi vs. gibi lâflarla karşısına çıkanlara, Dünya Bankasının kasalarını kapalı tutacaktı. Çünkü "delik bir keseye devamlı surette para akıtmaktan" en ufak bir fayda hasıl olamazdı. Esasen yardım kaynakları az, fakat yardım talebi çok fazlaydı. Bu durumda yardımı çarçur edenlere el uzatmak, gerekli fedakârlığa katlanarak kalkınmaya çalışanları cezalandırmaktan farksızdı. O halde, dış yardım alan memleketlerin üzerinde, evvelâ "kendi sermayesinin büyük ölçüde ve prodüktif bir şekilde kullanılmasına imkân verecek şartları yaratmak" gibi ağır bir mesuliyet düşmekteydi. Bunu yapmıyan memleketler, yapanlara karşı "itimadı suiistimal" suçunu işlemiş olacaklardı.

Türk Maliye Bakanı Polatkan bu makyajsız sözleri büyük bir dikkatle dinledi. Gerçi bu acı, fakat doğru sözleri ilk defa işitmemektedir. Son aylarda en çok işittiği belki de bu sözlerdir. Pariste, Washingtonda, Ankarada karşılaştığı yardım teknisyenleri ve siyasilerinin ağızlarında bu "besmele" vardı. Son yardım zaten, bir sürü hoşa gitmeyen tedbirin alınması şartiyle verilmiştir. "Ne kadar çok borçlanırsak, o kadar fazla yardıma mecburlar" siyasetinin hezimetle neticelendiğinde hiç şüphe yoktur. Yardım, yeni bir siyasetin sahneye konulmasını temin ve bu

Hasan Polatkan

Yüreği hopladı

siyasetin tatbikini kolaylaştırmak için yapılmıştır.

Türk Hükümeti bu yolda ilk adımları atmış, 1959 Bütçesiyle de yeni adımlar atmaya hazırlanmaktadır. Buna rağmen yardım verenlerin zihinlerinde, sütten ağzı yananların

Eugene R. Black

Diplomasiden de hiç anlamıyor

endişesi hakimdir. Yeni tedbirlerin mutlak bir samimiyet ve ciddiyetle yürütüleceğinden tamamiyle emin olamamaktadırlar. Bu endişe, Mr. Black'ın "itimadı suiistimal" sözlerinde ifadesini bulmaktadır...

Dış Ticaret

ithalâtçılar kuyrukta

Geçen haftanın ortasında Çarşamba günü Ankara ve İstanbuidaki Merkez Bankası binaları, peynir ve zeytinyağına yapılan hücumlardan daha şiddetli bir taarruza uğradı. Kotalardan nasibini almak istiyen bütün ithalâtçılar Merkez Bankası gişelerinde randevu vermişlerdi. Halbuki işler başlangıçta son derece yavaş gidiyor, ithalâtçılar adetâ nazlanıyorlardı. 7 Ekim sabahı, yani müracaat müddetinin dolmasından bir gün evvel, ithalât talebi ancak 35 milyon dolar tutuyordu. Akşam üzeri bu miktar 55 milyona erişmişti. Fakat son gün yapılan taleplerle bu miktar birdenbire 400 milyon dolara fırlayıverdi! Demek ki 150 milyon dolarlık ithalât için 588 milyon doların üstünde talep vardır. Müracaat sayısı 30 bini aşmaktadır.

Talebin ani olarak büyük ölçüde artması bir sürpriz olmuştur. Merkez Bankası memurları müracaatları karşılamakta büyük güçlük çekmişler ve gecenin geç saatlerine kadar çalışmak zorunda kalmışlardır.

İşlerin son dakikaya kadar bırakılmasının başlıca sebebi, tüccarın müracaat müddetinin uzatılacağı kanaatine sahip olmasıdır. Hakikaten yeni ithalât rejimine tüccarın yaptığı başlıca itirazlardan biri, müracaat müddetinin dar tutulmasıydı. Tüccarın görüşünü aksettiren iktisat gazeteleri, günlerdir bu kadar az bir zaman içinde ecnebi ihracatçı firmalarla temasa geçilmesinin ve gerekli formalitelerin tamamlanmasının imkânsızlığından dem vuruyorlardı. İthalâtçılar, haklı oldukları bu talebin itibara alınacağım umuyorlardı. Nitekim sanayicilerin yapacağı ithalât için, hükümet müracaat müddetinin 15 Kasıma kadar uzatılmasına rıza göstermiştir. Ama aynı hakkı ithalâtçı tüccara tanımamış, bu sebeple tüccar son gün paçaları sıvamıştır. Kullanılmayan kota bakiyelerinin resmî sektör ihtiyaçlarına tahsis edileceği hakkında zamanında çıkartılan şayialar da ithalâtçıların tehalükünü arttırmıştır. Fiyat kontrol, işinin geriye bırakılması ve ithalâtçılardan ithal müsaadesi tutarının yüzde 10 unun istenmesinden vazgeçilmesi, aşırı talebi kamçılamıştır. Bu durum hükümet için de bir sürpriz olmuştur. O kadar ki Koordinasyon Bakam Sebatî Ataman, geçen haftanın sonunda bir açıklama yapmak lüzumunu duymuştur. Ataman, üç aylık 150 milyon dolar tutarındaki kotaların geçmiş yılların en yüksek ithalât rak-

kamlarının üstünde olduğunu belirterek, 588 milyon dolarlık ithalât talebinin memleketin hakikî ihtiyaçlarını fersah fersah aştığını söylemiştir. Mübalâğalı talepleri frenlemek için hükümet, müracaatçılardan ithal müsaadesinin baliğ olduğu Türk parası tutarının yüzde 20 sinin bir hafta zarfında Merkez Bankasına yatırılmasını, istiyecektir. Bu durumda ithalâtçılar -eğer taleplerinden vazgeçmezlerse- bir hafta içinde bir milyar liranın üstünde bir meblâğı Merkez Bankasına yatırmak zorunda kalacaklardır. Bunun imkânsızlığının, ithalâtçıları taleplerinde daha mutedil davranmaya sevkedeceği sanılmaktadır.

İthalât kotalarına karsı girişilen amansız taarruzun temel sebebi, yıllardır biriken ithalât susuzluğudur. Bu susuzluk, kredi tahditlerine ve ithal malları fiyatlarının devalüasyon dolayısıyla üç misli yükselmesine rağmen ithalâtçının büyük kazançlar ümit etmesine sebep olmaktadır. Mazinin tatlı hatıraları ve spekülâsyon itiyadı da bu ümitlere katılınca, 588 milyonluk talebe pek şaşmamak lâzımdır.

Taleplerin hangi mallar üzerinde temerküz ettiği henüz bilinmemektedir. Maamafih talebin lâstik, yedek parça gibi çok aranan maddeler üzerinde toplanacağını tahmin etmek güç değildir. Bu sebeple 588 milyonluk talebe rağmen, bazı kotalara talip bulunmaması imkânsız sayılmamaktadır. Durum taleplerin incelenmesinden sonra anlaşılacak ve tüccarın pek yüz vermediği malların ithali için yeni bir formül düşünülecektir.

Taleplerin incelenmesi ve kotaların paylaştırılması işi pek çabuk biteceğe benzememektedir. Yeni rejim içindeki ithalâtın fiilen başlıyabilmesi muhtemelen bu ayın sonlarım bulacaktır. 588 milyon dolarlık talepte bulunan tüccarın hâlen en büyük derdi, ithalât için gerekli paranın teminidir Zira ithalât müsaadesi verildikten bir hafta sonra, ithal malları bedelinin tamamını Merkez Bankasına yatırmak gerekmektedir. Yatırılacak para 1,5 milyara yaklaşmaktadır. Bu sebeple bankalardan ümidini kesen ithalâtçılar likiditelerini arttırmaya koyulmuşlardır. Bu bakımdan en fazla güvendikleri, ihtiyaç sahipleridir. Bilhassa kamyon ve lâstik satıcıları, ihtiyaç sahiplerinden büyük miktarda peşin paralı sipariş almışlardır. Kamyonsuzluk ve lâstiksizlikten canı yanan ihtiyaç sahipleri, siparişlerinin gerçekleşeceği hususunda bir garantiye sahip olmamakla beraber, parayı ödeyip sıraya girmekte yarış etmektedirler. Bu suretle kamyon ve lâstik ithalâtçıları kredi -hem de faizsizi- sıkıntısını yenebilmektedirler. Maamafih bütün ithalâtçıların, kamyon ve lâstik getirenler kadar talihli oldukları sanılmamalıdır. Ortada, ne şekilde, halledileceği henüz bilinmeyen

T. C. Merkez Bankası

Açıl susam, açıl!

bir ithalât finansmanı meselesi vardır. Bu mesele, ithalât susuzluğu biraz olsun giderildikten sonra bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacaktır.

Yatırımlar

Tanzimata doğru

Vatan sathına dağılmış ağzı lâf yapan bakanların, "şunu istersiniz, bunu istersiniz, şunu yaptık, bunu yapacağız" müzayedesinin devanı

Sebati Ataman

Kısarken kısılmasa

Okuyucu **mektupları**

Politikacılar Hakkında

Bu gün bâzı halkın teşviki ve zoraki olarak Sayın Namık Gediki karşılamaya gittik. Tabi şehirdeki bütün' vasıtalarda trafik Polislerinin emirleri' ile benim gibi karşılamaya götürülenleri bedava olarak hava alanına taşıyorlardı. Bu bedava seyahati duyunca hem ziyaret hem ticaret kabilinden bir otobüse dolduk ve hava alanına vardık.

Sayın Namık Gedik şehre geldikten sonra yaptığı konuşmada, 1957 seçimleri arifesinde Kilis C. C.P. teşkilâtı tarafından yayınlan-' mış olan bir beyannameden, huduttan 600 m. içerideki tarlalara D. P. tarafından mayın döşendiğini, yine Kilisi D. P. nin vilâyet yapmadığını v.s. belirten cümleler okudu ve Kilislilerin arzusunun olacağını, yani Kilisi D. P. nin vilâyet yapacağını ve Allahın böyle istediğini söyledi ise de, burada benim ve benim gibi bir çok dinleyicinin anlamadığı bir husus meydana çıktı. Acaba, Kilisin vilâyet olmasını Allah Namık Gedikten nasıl istedi?.

Hasan Ener - Malatya

*

Haftanın adamı olarak mecmuanın kapağına fotoğrafları konan şahıslar hakkındaki geniş biyografik malûmatı vatandaşların bilgilerine sunmak usulünüzü çok beğenirken 13 Eylül 1958 tarihli-227 nel sayınızda 1 No. lu Baban tabiriyle Dr. Namık Gedikin fotoğrafını görünce son günlerde çok alâka çekmesi bakımından merakla hayat hikâyesini aradım. Maalesef bulamadım. Sayın Başbakanımız dahil bir çok bakanımızın oldukça mufassal hayatlarından bahsederken Dr. Gedikin sadece kapak resmiyle iktifa etmenizi mânalandıramadım. Biz okuyucularınızın bu tarafını münasip bir fırsatta tatmin etmeniz acaba mümkün değil mi?

M. B. - Ankara

*

Sayın Tevfik İleri, lastik ihtiyacın varsa D. P. ye şükret, o olmasaydı araban olmazdı ki ihtiyacın olsun buyurmuşlar. Yerden göğe kadar hakları var. ihtiyaçlarımız için hakikaten beyefendiye günde seksen kere teşekkür etmemiz gerekir. Meselâ ilâç ihtiyacımız için... Siz hırstan gözleri dönmüş muhalifler zanneder misiniz ki, bu memlekette ilâç ihtiyacıma artmasında D. P. nin rolü yoktur. İnanmazsanız gidin Lütfü Kırdara sorun da kara yara hastalığının sebeplerini sizlere o anlatsın.

Çocuklarının ve ailesinin İstikbali için D. P. li olması gereken ve bu yüzden imza atamayan biri.

ettiği bir sırada, geçen haftanın sonuna doğru Koordinasyon Heyeti gelişigüzel yatırımlara son verme yolunda ilk adımı attı. Heyet, yatırımlarla ilgili bağlı muamele mukavelelerini prensip itibariyle ipka etmekle beraber, "mukavelenin tatbikine hiç başlanmamış olmak ve mukavele hükümleri imkân vermek şartıyla tatbikine lüzum görülmiyen" yatırım projelerini iptal edebilecektir. Aynı revizyon ameliyesi, ecnebi firmalarla girişilen anlaşmalar için de yapılmaktadır.

Koordinasyon Heyeti, bu suretle gelişigüzel yatırımlara hir son vermeye ve toprağı rasyonel bir şekilde yeni bir ekime hazırlamaya çalışmaktadır. Tabii ki kara tahtadaki yazılar gibi, her şeyi topyekûn silmek ve yeni baştan işe başlamak iktisadi hayatta mümkün değildir. Başlanmış projeler, lüzumsuz bile görülse tamamlanacaktır. Bu durum, rasyonel bir yatırım programının derhal sahneye konulmasını güçleştirmektedir. Esasen istikrarın henüz temin edilmiş olmadığı bir devrede -rasyonel bile olsa- geniş bir yatırım programının tatbiki tehlikelidir. Bu tehlikeyi gören Koordinasyon Heyeti Başkam Sebatî Atamanın yatımmlarm bir müddet için kısılmasına taraftar olduğu bilinmektedir. Bundan başka rasyonel bir yatırım programının sahneye konması -yani dört başı mamur olmasa da bir plânın hazırlanması- zaman isteyen bir iştir.

İsmi ne olursa olsun -iktidar plân lâfını sevmemektedir- ancak, bu plân sahneye konulduktan sonra yeni iktisadî siyaset, daha doğrusu iyi niyetler hakkında sarih bir kanaat edinmek mümkün olacaktır.

Bankacılık

Bankalar Birliği

Görülmemiş kalkınmanın mantar gibi yerden bitirdiği bankalara bir çekidüzen vermek ve bir disiplin tesis etmek yolunda geçen haftanın sonuna doğru ikinci bir adım atıldı, İlk adım Bankalar Kanununun çıkarılması oldu. İkinci adım, Bankalar Kanunu çerçevesinde Bankalar Birliğinin faaliyete geçmesiyle gerçekleştirildi.

Bankalar Birliği, baro ve tabipler odası gibi meslekî bir teşekküldür. Bu teşekküle, kanunla büyük selâhiyetler tanınmıştır: Türk kanunlarına göre kurulmuş ve kurulacak olan bankalarla Türkiyede faaliyette bulunan yabancı bankalar birliğe katılmaya ve onun vereceği kararları tatbike mecburdurlar.

Bankalar Birliği, bankacılık mesleğini geliştirmek maksadiyle tedbirler almak, üyeler arasındaki meslekî tesanüdü geliştirmek, haksız rekabeti önlemek, ihtilâflarda hakemlik etmek ve bankacılığı ilgilendiren meselelerde resmî makamlarla istişarelerde bulunmak gayesiyle kurulmaktadır. Birliğin mevcudiyeti -tabii işler kâğıt üzerinde olduğu gibi cereyan ederse- bankaların kontrol altında bulundurulmasına, her köşe başında bir sürü banka açılmasının önlenmesine ve rasyonel' bir kredi siyasetinin tatbikinin kolaylaştırılmasına imkân, verecektir. • •

Fiyatlar

Çimento yukarı, kahve aşağı

Geçen haftanın sonuna doğru, çimento satışlarının serbest bırakılmasiyle birlikte, çimento fiyatlarına dört ay içinde ikinci zam yapıldı. Zam, çimento talebinin ilk zamma rağmen hâlâ kuvvetli olması dolayısiyle, serbest bırakılan çimentonun ortalıktan kaybolmasından korkulmasının neticesidir. Hakikaten çimento istihsalinin 1950 den beri büyük ölçüde artmasına rağmen, çimento talebini karşılamak mümkün olmamıştır. Bu sebeple, faydası kadar mahzurları olan tevzi usulüne, yani "yokların tanzimi" ne başvurulmuştur. Şimdi, yeni iktisadî siyaset çerçevesinde, çimento istihsalinin hâlen ihtiyacı karşılıyacağı hususunda tereddütlerin mevcut olması dolâyısiyle, lüzumsuz talebin önlenmesi için çimento fiyatına zam yapılmış, çimentodan briket imali kontrol altına alınmıştır.

Bir iki yıla kadar, işletmeye yeni tesisler açılacak ve çimento, sıkıntısı azalacaktır, Hattâ birçok kimse, istihsal kapasitesi büyük ölçüde genişletilen çimento sanayiinin yakin bir istikbalde bir kriz geçirmesinden korkmaktadır. O zaman çimentocular her halde zam yerine, gönüllü tenzilât yaparak yığılan stokları elden çıkarmaya çalışacaklardır.

Tenzilât yolunda ilk âdımı, zamlar diyarı Türkiye de, son zamanlarda ticârete başlıyan Kızılay attı. Kilosu 88 liraya kahve satmaya çalışan Kızılay, kahvelerin kavanozlarda kaldığını görünce fiyatlarında büyük bir düşüş yaptı ve 88 lik kahveyi 38 e sattırmaya başladı. Kilosu 38 liraya kahve büyük bir rağbet gördü. Herhalde 38 lik müşterilerin büyük bir kısmı, aldıkları kahveyi 50-60 liradan karaborsaya intikal ettirmek fırsatını -Kızılayın otomobil piyangosu biletleri gibi- kaçırmıyacaklardır.

Bu arada Kızılayda, alışık olmadığı ticari hayatı emekleye emekleye öğrenmeye çalışmaktadır. Bu emeklemeler, ticaretin hayır işine, hayır işinin ticarete karışmasını hoş karşılamıyanların, "herkes evinin önünü süpürsün, şehrin bütün mahalleleri temiz olacaktır" diye haklı nükteler savurmalarına yol açmaktadır..

Bir banka reklamı

"Hasan almıyor,basan alıyor!..."

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A. B. D.

Aya doğru

Geçen haftanın sonunda Amerikada havaya fırlatılan ve büyük ümitlerle ayın fethine çıkan "Öncü" hedefine ulaşamadı. 25 gün sürecek olan 220 bin millik seyahatinin yarısına yaklaşırken yollundan inhiraf etti. Bazı alimler Öncünün ay ve dünya arasında her ikisinin de cazibesine tabi olarak mekik dokuyacağını ileri sürdülerse de bu tahmin çıkmadı. İngiliz alimlerinden birinin de tahmin ettiği gibi öncü büyük bir sürat içinde dünyaya geri döndü ve kendi hızı ile yarattığı ısı yüzünden atmosfere girdiği anda yândı,

Bu ilk muvaffakiyetsizlik büyük bir sürpriz teşkil etmedi. Alimler zaten, ancak yüzde on muvaffakiyet şansı olduğunu daha işin başında söylemişlerdi. Amerikalılardan çok daha kuvvetli füzelere malik olan Rusların da bir kaç defa aynı denemeye kalkıştıkları ve gayelerine erişemedikleri biliniyordu. Bu bakımdan Öncünün macerası bir ilk adımdan öteye geçmemektedir. Bundan sonra Öncü II ve Öncü III lerin geleceği, eninde sonunda aya, gidileceği muhakkaktır. Aya gidildikten sonra ise, ortaya, aya gönderilen füzelerin geri' getirilebilmesi problemi çıkacaktır. Ayda insanların yaşaması temin edilebilirse ay yolcuları olacak ilk insanlar 220 bin millik feza yolculuğuna çıkacaklardır. Ayın fethi, fezanın fethine doğru atılmış ilk adım olacaktır. Alimler diğer seyyarelere gidebilmek için ayı şimdiden bir "atlama taşı" olarak düşünmektedirler. Astronomi mütehassısları, "ah aya bir teleskop yerleştirebilsek" diye hayal kurmaktadırlar. Zira kâinatın aydan rasat edilmesi, başımızın üzerinde alabildiğine uzanan boşluğun sırlarının keşfini çok kolaylaştıra' caktır. Televizyoncular bile heyecandadırlar: Ayda kurulan bir televizyon istasyonu vasıtasiyle, yeryüzündeki 2,5 milyar insanın ayni temsili seyri mümkün olacaktır. Meteorolojistler, aya yerleşirlerse hava tahminlerinde artık yanılmayacaklarını söylemektedirler. Altın arayıcıları bile keyif içindedirler. İnsan eli değmemiş ayı bir hâzine olarak görmektedirler.

Feza gemisi

Ayın fethine çıkan Öncu, üç roketten müteşekkildir. 26.43 metre uzunluğundaki füze, atış rampasından orta menzilli Thor roketi vasıtasiyle ayrıldı. Uzun bir feza yolçühiğundâh sonra Thor'un yerini tâdil edilmiş Vanguard roketi aldı. Füzenin, Üçüncü safhası tamamiyle yeni bir roketten meydana gelmektedir. Bu roketin taşımakta bulunduğu aletler arasında, roket aya yaklaştığı zaman ateşlenerek hızı azalacak ve 'bu suretle ayın cazibesinin roketi bir mahreke yerleştirebilmesine imkan verecek katı yakıt ile çalışır bir roket de bulunmaktadır. Füzenin atılmasından takriben iki buçuk gün sonra, Hawai adasında bulunan hususi bir radyo vericisinin verdiği işaretler vasıtasıyla bu roket ateşlenecekti.

"Öncü" havalanıyor

Havalandı ama hava aldı

Füzede 25 kilo ağırlığında tetkik aletleri bulunmaktaydı. Bu aletler bataryalar, bir telemetre sistemi ve bir elektronik araştırma cihazından ibarettir. Telemetre sistemi füzenin çarpacağı meteor adedini ve dünya ile ay arasındaki mıknatıs sahasını ölçmek imkânını vermektedir.

öncü hedefine varamamış olmakla ' beraber yeni bazı rekorlar tesis etti. Saatte 40 bin kilometre sürat ve 180 bin kilometre irtifa ile yükseklik rekorunu kırdı. Bundan başka feza hakkında yeni bilgiler getirdi: 80 bin kilometre yüksekte sühunetin 14 derece olduğu öğrenildi. 10 bin kilometre yükseklikte roketin etrafındaki kozmik radyasyonun insanlar için tehlikesiz okluğu anlaşıldı. Velhasıl, muvaffakiyetsizliğe rağmen Öncü aya gitme hayallerini kıracağı yerde kuvvetlendirdi. Pek yakın bir istikbalde muakkipleri Öncünün yapamadığını herhalde yapacaklardır.

Pakistan

(Kapaktaki Başkan)

Bu hafta, içinde, Karaşi meydanlarını süsleyerek ilk *idam* sehpaları için hazırlıklara hararette devam, edilmekteydi. , Sıkı yönetim mahkemeleri o kadar süratle karar veriyordu ki, biraz acele edilmezse, sayıları zaten ilk ağızda 25 - 80 a varan idam mahkûmlarına yenilerinin eklenmesi ve böylece darağaçlarının önünde kuyrukların meydana gelmesi mümkündür. Pakistanlılar, uzun zamandan beri memleketlerinin hiç de aydınlık olmayan bir akıbete doğru gittiğini biliyorlar ve kendilerini bekleyen macerayı az çok tahmin edebiliyorlardı ama, son günlerin hâdiseleri karşısında yine de bir hayli şaşırmışlardır. Doğrusu İskender Mirzanın bu derece sert ve ani bir şekilde hareket edeceğini hesaplamamışlardı.

Bütün hâdise, Başbakan Firuz Han Nunun kabinesinde bulunan altı bakanın geçen hafta ortalarında istifa etmesiyle başladı. İstifa edenlerin hepsi de, koalisyona dahil bulunan Avamî Partisine mensuptular. Kabinede ancak dört gün kalmışlardı. Kendilerine sorulursa, istifaJarınm sebebi gayet basittir: Başbakan; hemen, hemen on yıldır yapılmayan umumi seçimlerin 15 Şubat 1959, da yapılacağını vaadetmişti; halbuki kendileri, mevcut şartlar karşısındada. hükümetin böyle bir vaadi tutabilecek hâlde olduğunu zannetmiyorlardı ve sözlerim tutamayıp halk karşısında rezil olmaktansa istifa etmeyi daha doğru bulmuşlardı. Kabinede kalanlara bakılırsa, istifanın sebebi bambaşkadır: Avami Partisine mensup bakanlar, kendi partilerinden bazı kimselere birtakım memuriyetlerin verilmemesine kızmışlar ve bu yüzden koalisyondan ayrılıp hükümeti müşkül duruma sokmak istemişlerdir.

Başta Firuz Han Nun olmak üzere, bütün hükümet mensupları böyle sonsuz münakaşalarla vakit geçiredursunlar, Cumhurbaşkanı İskender Mirza, Karaşmin en güzel bahçelerinden birinin ortasındaki resmi ikametgahında, hâdiselerin gelişmesini seyrederken memnuniyetten ellerini uğuşturuyordû. Nihayet beklediği an gelmişti. 1947 de İngilizlerin Pakistandan çekilip gitmelerinden beri devam edip gelen bu siyaset keşmekeşinden en çok bıkanlardan biri de kendisiydi. Hele son yıllarda memleket öyle buhranlar atlatmıştı ki, İskender Mirza Pakistanı kurtarmak için "dernir yumruklu bir idare" kurmaktan başka bir çare olmadığına iyice kanaat getirmişti. 5 Mart 1956 da Kurucu Meclis tarafından Cumhurbaşkanlığına , resmen getirilişinden beri bu dördüncü kabine buhranıydı, Bütün parti liderleri, siyâset adamlârı ve, hükümet azaları Pakistanı refaha eriştirecek olan çeşitli dâvalarla uğraşacak yerde, mütemadiyen sândalye kavgası yapmak birbirlerini

müşkül duruma sokmakla meşguldüler. Doğu Pakistanda her allahın günü karışıklıklar çıkıyor, sokaklarda vuruşmalar oluyor, suikastler birbirini takip ediyor. Memleketin asıl büyük parçasından kopmuş gibi duran ve aradaki Hint toprakları dolayısıyla Batı Pakistanla karadan irtibatı bulunmayan bu eyalette muhaliflerin sayın bir hayli kalabalıktı. Halkın bir kısmı, Pakistandan tamamen ayrılıp yeni bir devlet kurmak, bir kısmı da Hindistanla birleşmek istiyordu. Ayrıca memleketin her tarafında, hükümetin dış siyasetini beğenmiyen unsurlar türemişti; halkın büyük bir kısmı Kara-- hükümetinin neden körükörüne bir Amerikan siyaseti güttüğünü, neden Arap dünyasındaki müslüman kardeşlere karşı daha anlayışlı davranılmadığını ve nihayet Bağdat Paktının Pakistana neler kazandırdığım sormaktaydı. Arap milletinin hürriyet ve birleşme mücadelesinde, en kalabalık müslüman deveti sıfatıyla Pakistana da bazı vecibeler düşmez miydi? Halbuki Karaşideki hükümet, Asyalı ve Afrikalı milletlerin istiklâl mücadelesine karşı koyan devletlerle sıkı ittifak bağları kurmuş ve Batı cephesinin en sadık hizmetkârlarından biri hâline gelmişti.

Doğu ve Batı Pakistan

İki kafalı cenin

Devlet Malı Deniz...

Halktan yükselen bu şikâyetlerin Firuz Han Nun kabinesi veya ondan önceki kabineler üzerinde pek fazla bir tesir uyandırdığı söylenemez. Şimdiye kadar gelip geçmiş bütün bakanlar, ister Müslüman Partisine, ister Avamî Partisine mensup olsunlar, bu esaslı şikâyet noktaları üzerinde duracakları « yerde, halkın hislerini okşamayı daha kolay bulmuşlar. din mevzuunda çeşitli tâvizlerde bulunmuşlar ve Pakistan bu yüzden, -Anayasası da böyle tavizlere gayet müsait olduğu içinyirminci asrın en az lâik devletlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Dinî hisleri tatmin etmekle halkı büyülediklerini zanneden bakanlar, bu defa kendi keselerini doldurmanın yollarım aramağa başlamışlardır. Bugün, birçok yabancı müşahidin de açıkça kabul ettiği gibi, suistimal, rüşvet ve hırsızlık bakımından Pakistandan daha kötü bir durumda olan pek az memleket vardır.

İşte İskender Mirza, bütün bu hastalıkları tedavi etmek için tek ilaç olarak totaliter bir idare tarzına taraftardı. Fakat bu niyetini şimdiye kadar açığa vurmuş değildi. Sadece Genel Kurmay Başkanı Muhammed Eyüp Han ve bir iki generalle arada sırada buluşuyor, tasavvurlarından -gayet kapalı bir şekilde- onlara da bahsediyor ve zemini yokluyordu. Askerlerin de aklı yavaş yavaş bu işe yatmağa başlamıştı. Böyle geri kalmış bir memlekette demokrasi! parlâmento v.s... gibi lâfların sırası mıydı? Sağlam karakterli Subaylar idareyi ele aldıktan sonra, her türlü suistimali ve kısır politika münakaşalarını sona erdirmek işten bile değildi.

Nitekim General Eyüp Han, son beyanatında düşüncelerini apaçık ortaya koymuştur. Generale göre, Jinnah ve Liyakat Ali Hanın ölümünden sonra politikacılar açıktan açığa biribirlerinin kuyularım kazmak için kollarını sıvamışlar, memlekete ettikleri fenalıkları bir an bile akıllarına getirmeksizin aralarında amansız bir mücadeleye girişmişlerdir. Aşağılık, hile ve düşüklük bakımından hu sözde politikacılarla yarışacak kimse bulunamaz. Yapıcı işlere el atmak şöyle dursun, bölgecilik, ırkçılık ve mezhepçilik temayüllerini istismar etmek suretiyle Pakistanlıları birbirine düşürmeye girişmişlerdir. Bu mal ve mevki kapışması içinde menfaatlerinden başka bir şeyi gözleri görmeyen bu politikacılar, memleketin bu arada mahva sürüklenmesini umursamamışlardır. Bunların arasında saygı değer istisnalar da vardır. Ama bunlar, hergün bir parti değiştiren taraftarlarının dalavereleri yüzünden elleri kollan bağlı kalmışlardır.

General Eyüp, bu sözüm ona halk temsilcilerinin en ufak bir vicdan sıkısı duymadan bir partiden bir partiye köşekapmaca oynadıklarını anlatmış ve "işte," demiştir, "Pakistan Demokrasisi bu temeller üstüne kurulmuştu. İslamiyet ve Hazreti Pev gamberin kutlu adı perde edilerek, bütün idealler, değer yargıları ayaklar altına alınmıştır. Netice, idare mekanizmasının çöküşü, ekonomik, moral ve politik bir keşmekeşten başka bir şey olmamıştır, zaten olamazdı da. Pakistan tabu ki, bu tehlikeli çağda, lâf olsun diye böyle bir ateşli oyun lüksüne daha fazla tahammül edemezdi.

Pakistan halkı bütün bu olup bitenlere sabırla dayandı. Belki de eninde sonunda memlekette kanun ve nizamın tesisinden sorumlu bulunan ordunun hislerini rencide etmemek için sustular ama, bir an ?eldi ki kendilerini tiranlıktan kurtarmak için harekete geçmediği için orduya da güvenlerini kaybetmeğe başladılar."

Ordunun oynadığı rolü izah yolunda. General Eyüp Haran söyledikleri bu kadarla da bitmemektedir. Pakistan silâhlı kuvvetlerinin kuruluşundan bu yana, memleket ciddi meselelerle karşı karşıya yaşayagelmiştir. Buna rağmen ordu, politikaya uzak durmuş ve politikacıların neler çevirdiğini bildiği halde sabır etmiştir. General Eyüp, General Gulam Muhammedin memleket idaresini ordunun üzerine alması yolundaki müteaddit tekliflerini reddetmiş olduğunu ve memleket dâvasına ordunun politika dışında tutulmasıyla daha iyi hizmet edileceği düşüncesiyle hareket ettiğini de sözlerine eklemiş ve böyle hareket edilmesindeki en büyük âmilin, ergeç politikacıların durumun vahametini anlıyarak mütenebih olacağı ümidi olduğunu söylemiştir. Bu politikacılar bu ümitleri de boşa çıkarmışlar ve sapasağlam bir memleket onun bunun oyuncağı, eğlencesi haline gelmiştir. Generale göre, işte o zaman, durumu ciddi olarak ele almak ve deva bulmak vazifesiyle karşı karşıya gelinmiştir.

Gene bu beyanatında General Eyüp Han şu calibi dikkat sözleri de söylemiştir: Şunu da söyliyeyim ki, bizim bütün gayemiz, halkın anlıya-

bileceği, içinde çalışabileceği gibi bir demokrasi nizamının kurulmasıdır. Zamanı gelince, halka serbestçe fikrini söylemesi imkânı verilecektir; Ama, bunun ne zaman mümkün olacağı olayların seyrine bağlıdır."

Mübadele-i Efkâr

Eylül başlarında Doğu Pakistanda tekrar karışıklıklar çıkınca, İskender Mirzanın kafasındaki fikirler daha fazla vuzuh kesbetmeğe başladı. Otoriter idarenin nasıl kurulacağı Muhammed Eyüp Hanla birlikte bu defa teferruatlı bir şekilde, tesbit edildi. İskender Mirza girişeceği böyle bir hareketin dost memleketlerde nasıl karşılanacağını öğrenmek istiyordu. O sıralarda Afganistanı resmen ziyaret etmekte olan Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayardan Karaşiye hususi bir ziyarette bulunması, rica edildi. Bayar Karaşiye geldiği zaman, resmi ziyafetlerden, nutuklardan âzâde bir program tertiplenmiş ve bilhassa "başbaşa" konuşmalara fazla zaman ayrılmıştı. İki devlet reisi Pakistanın Batı dünyası içindeki yeri, geri kalmış memleketlerde demokrasinin tatbik şekilleri, kalkınma ve hürriyet meseleleri üzerinde uzun boylu konuştular. Bu görüşmelerden sonra İskender Mirza, moralinin takviye edilmiş olduğunu hissediyordu ve böyle totaliter bir hükümet darbesinin Batı demokrasilerinde uyandırabileceği tepkileri hafifletmek için dostlarına güvenebileceğini biliyordu.

Tanklı Sokaklar

Kabine buhranını takip eden günün sabahı Karaşi ahalisi tank gürültüleriyle uyandı. Sokaklar, mühim köşebaşları ordu birlikleri tarafından işgal edilmiş, radyo binasını askerler muhafaza altına almış, bütün resmi dairelerin önüne süngülü nöbetçiler dikilmişti. Bir gün önceki kabine münakaşalarından sonra hayli sıkıcı bir gece geçiren Başbakan Firuz Han Nun da, bir taraftan sabah kahvaltısını etmekte, bir taraftan da Cumhurbaşkanlığı köşkünden bir askeri ciple gönderilen mektubu okumaktaydı. İskender Mirza, eski mesai arkadaşına teşekkür ettikten sonra, artık onun kıymetli çalışmalarına ihtiyaç kalmadığnı belirtmekteydi; zira memlekette sıkı yönetim ilân edilmiş ve Sıkı yönetim kumandanlığına da Tümgeneral Muhammed Eyüp Han getirilmişti.

O gün, Genel Kurmay Başkanı için hayatının en faal günü oldu. Kırmızı şeritli kasketini ve İngiliz generallerinkine çok benzeyen üniformasını sırtından çıkarmamıştı ama, memleketin bütün sivil idaresi onun hükmü altına geçmişt. Muhammed Eyüp Han, ilk iş olarak, verilecek emirlere ve siki yönetim nizamlarına itaat etmiyeceklere karşı çok ağır cezalar koydu. 15 kırbaçtan idama kadar varan bu cezalar hakikaten korkunçtu. Ayrıca, eski hükümetler zamanında suistimallere adı karışmış olanlar birer birer evlerinden toplandı, muhalifler kütle hâlinde sorguya çekildi. Doğu Pakistanda, içlerinde üç bakanın da bulunduğu 8 siyaset adama tevkif edildi. Savunma Bakanı Eyüp Hurro karaborsacılıktan yakalandı. Halkın şikâyetlerini dinlemek, rüşvet yiyenlere, devlet malını çalanlara dair yapılacak İhbarları kaydetmek, *üzere* hususi bürolar kuruldu. Hülâsa, muhalif, muvafık herkes, askeri idarenin iraafsîz eli sayesinde bütün suçların cezalandırılacağına kanaat getirdi ama, bu arada kurunun yanında bir sürü de yaş yandı.

Ganeral Eyüp Han

İpler kimin elinde ?

Firuz Han Nun

Rejimin kefareti

Ah, o muhalifler...

İskender Mirza, geçen hafta sonunda, giriştiği hoyratça temizleme hareketini mazur göstermek isteyen bir beyanat verdi. Kendisi, parlamenter sistemin Pakistanda yürüyebileceğine sahiden inanmıyordu. Geri kalmış memleketler için, hiç olmazsa bir müddet, otoriter bir idareye ihtiyaç vardı. Siyasi münakaşalar yüzünden, Pakistanın zirai istihsali bile. azalmış, memlekette kıtlık tehlikesi başgöstermişti! Muhalifler, hergün türlü rivayetler çıkarmakta, zaten az miktarda bulunan maddeleri stok etmekte ve böylece iktisadi sıkıntıları arttırmaktaydılar! Aslına bakılırsa, memlekette siyasi hürriyet isteyenler bir avuç politikacıdan ibaretti ve bunlar sandalye kapabilmek, ihtiraslarına kavuşabilmek için siyasi hürriyet havasını elzem saymaktaydılar!

Bu sözler, on yıllık kısa devlet hayâtı içinde Pakistanın uğradığı siyasi hezimeti ifade etmektedir. Büyük ümitlerle başlanan bir demokrasi tecrübesi daha, muvaffakiyetsizlikle sona ermiştir. Ali Jinnah ve Liyakat Ali Han sağken, Pakistan devletini kurmuş olan bu büyük liderlerin nüfuzu memlekette siyasi istikran temine kâfi geliyordu. Fakat Ali Jinnahın 1948 de ölümü. Liyakat Ali Hanın da 1951 de bir mitingte suikasta kurban gitmesi, Pakistanı hemen hemen başsız bırakmıştır. Devlet idaresini eline alan Gulam Muhammed, beceriksizliği yüzünden, memleketi iktisadi güçlüklerin kucağına sürüklemiş, anayasa hazırlamak üzere toplanan Kurucu Meclisi de lâğvederek sıkı yönetime başvurmak zorunda kaimim. İşte, aslında bir asker olan İskender Mirzanın adı da bu sıralarda sık sık işitilmeğe başlanmıştır. Sıkı yönetim ilân edildiği zaman Doğu Pakistan valiliği yapmakta olan bu genç general, kurulan otoriter hükümetin İçişleri Bakanlığına getirilmiş, muhtelif eyaletlerde çıkan karışıklıkları büyük bir şiddetle bastırmıştır.

Arkadan gelen istim

Bu adı birden parlayan genç subayın hayat hikâyesi de hayli enteresandır. Bundan 59 yıl evvel dünyaya çelen İskender Mirza ilk ve orta tahsilini Bombayda yapmış, 1918 senesinde İngilterenin meşhur askerî- okulu Sandhurst Kraliyet Askerî .Kolejine yazılmıştır. 1921 de buradan subay olarak çıkan İskender. İkinci İskoç Bölüğüne intisap

Bir müddet sonra İngilterenin o zamanki müstemlekesi olan Hindistana tâyin edilen genç subay 1946 yılına kadar mahalli ordu teşkilâtında muhtelif mevkileri işgal etmiş ve

bir ara Kuzey Batı hudut eyaletine vali, mıuavini olarak getirilmiştir.

Pakistanın kurulması üzerine İskender Mirza yeni devletin hizmetine girmiştir. İşte bu arada da önce Doğu Pakistan valiliği, daha sonra bir ara Savurana Bakanlığı müsteşarlığı yapmış bir yıl sonra da Tümgeneral rütbesiyle sivil hayata dönüp 1954 de İçişleri Bakanlığına tâyin edilmiştir.

İskender Mirza, çalışkanlığı ve enerjisi sayesinde Gulam Muhammedin itimadını kazanmakta gecikmemiştir. Öyle ki. yaşlı ve hasta lider siyasi hayattan çekilirken yerini bu generale bırakmakta bir mahsur görmemiştir. Tabii, bütün bu devir işleri hep şark usullerine göre yapılmakta, yani anayasaya uygunluk falan aranmamaktaydı. Zaten o sıralarda Pakistanın bir anayasası da yoktu. Nihayet, meydana getirilen ikinci Kurucu Meclis 1956 yılı baş-. larında anayasayı ilan etmiştir de İskender Mirzanın Cumhurbaşkanı olarak yemin merasimi istim sonradan gelsin kabilinden, kitaba uygun bir şekilde yapılabilmiştir.

Son derece otoriter bir şahıs olan İskender mirza politikacılara istihfafla bakar. Gayet zengin bir aileye mensuptur. Karısı Begüm Mirzayı yanından hiç ayırmaz. Beş çocuğu vardır. Dünya nimetlerine pek düşkün olan İskender Mirza iyi bir sporcu ve atıcıdır. Ata binmek, tenis, kriket sevdiği sporlar arasındadır. Dansa ve gece hayatına bayılır.

Pakistan Cumhurbaşkanı şimdi bir "Asyalı De Gaulle" rolündedir. Fakat De Gaulle'den farkı şu ki, totaliter usullerle ıslah etmek istediği ve durmadan kötülediği eski idarede rol almış olanların başında kendisi gelmektedir. Şimdi giriştiği hükümet darbesi kendi beceriksizliğini örtbas etmek ve aslında liderlere ait olan bir kabahati sisteme ve rejime yüklemek hedefini gütmektedir, İskender Mirza, hemen hemen aynı şartlar içinde demokratik esaslara dayanan ve İktisadi kalkınması gittikçe hızlanan Handistana bir göz attığı takdirde, asıl kabahatin demokraside değil, liderlerde olduğunu daha .iyi anlayacaktır. Ama tabii şarkta böyle misallere bakmak, hele bunlardan ders almak adet değildir!

Uzak Doğu

Yeni bir Münich mi?

Kemoy ve Matsu adalarına çevrilmiş olan Komünist topları bu haftanın sonlarında hâlâ susmaktadır. Pekin hükümeti, geçen hafta başladığı mütarekeyi iki hafta daha uzatmağa razı olmuş ve böylece Amerikanın Uzak Doğudaki yeni yatıştırma politikasını kolaylaştırmak için bir iyi niyet gösterisinde daha bulunmak istemiştir. Bugünlerde Çin sahillerini sana sulh ve sükûn havası, Dulles'ın yıllardan beri takip ettiği şiddet siyasetinin de fiyasko ile neticelendiğini göstermektedir. Amerikanın müttefikleri -tabii bu arada bilhassa İngiltere ve Japonya, devamlı temas ve demarşlar sayesinde. Dulles ; siyasetindeki hatalı noktaları ortaya koymuşlar ve nihayet toplamı yerine diplomatların konuşmasını temin etmişlerdir.

Tabii Çan-Kay-Şek ve etrafındaki generaller -ki bunların arasında milliyetçi liderin oğlu General Çan-Çing-Huo da vardır- Amerikanın bugünlerde giriştiği müzakereleri ve lüzumsuz bir harbin önlenmesi için razı olduğu tâvizleri yeni bir Münich saymaktadırlar. Hele Varşovada Amerikan ve Çin sefirleri arasında cereyan eden konuşmaların da az çok Münich'teki meşhur hâdisenin yirminci yıldönümüne rastlaması, iki vaka arasında bir benzerlik kurmağa çalışanları büsbütün heyecanlandırmıştır.

1938 Çekoslovakyası

Hatıra Kemoy ve Matsu, geliyor ***mu?***

Bir taşla iki kuş

Aslına bakılırsa, bu iki hâdise arasında tam bir benzerlik bulmak imkânsızdır. Bundan yirmi yıl önce, 29 Eylül de Führerin Evinde imzalanan ve Münich Anlaşması adını taşıyan vesika harb öncesinin en iğ. renç vesikalarından biridir; halbuki karşı tarafın ateş kesmesi şartıyla Kemoy ve Matsu adalarından Milliyetçi Çin askerlerinin çekilmelerini sağlıyacak olan bir anlaşma üç beş kişinin İhtirası uğruna milyonların ölüme sürüklenmelerini önleyen hakiki bir diplomasi başarısı olacaktır. Münich'te Hitler ve Mussolini ile birlikte anlaşmanın altına imza atan İngiliz Başbakanı Chamberlain ve Fransız Başbakanı Daladier, Almanyanın sonsuz taleplerim tatmin edebilmek ümidiyle Çekoslovakyayı öne sürmekten çekinmemişlerdi. Südet Almanlarıyla meskûn arazinin Almanyaya terkedilişi sırasında, bu araziye sahip bulunan Çekoslovakya, Münich'teki meşhur' pazarlık masasının etrafında görülmüyordu. Batılı devlet adamları , Hitleri durdurmak hususunda gösterdikleri beceriksizliğin bedelini bu masum memlekete ödetmekle büyük bir marifet yaptıklarım zannediyorlar, Avrupada ezeli sulhü sağlamış olmakla övünüyorlardı.

İşte, 1938 Münich'i ile 1958 Varşovası arasında kurulmak istenen benzerlik bu noktada bütün kıymetini kaybetmektedir; çünkü, aç kurdun ağzına terkedilmiş kuzu masumiyetiyle çaresiz kalan Çekoslovakya nın durumu,bugün Formoza adasında türlü entrikalar çeviren Milliyetçi Çin Cumhuriyetinin durumundan bir hayli farklıydı. Çekoslovakya Aimanyanın topraklarına göz dikmiş ve Alman hudutlarına hücum kıtaları yerleştirmiş bir memleket değildi. Halbuki koskoca bir kıta üzerindeki rahat diktatörlük günlerini hasretle anan Taipehli generaller, eninde sonunda eski çiftliklerine dönmek niyetinde olduklarını asla saklamamışlardır. Pekin hükümetinin hakimiyetindeki toprakların iki üç mil yakınına tepeden tırnağa kadar silâhlı kolordular yığanlar, bu hareketleriyle insanın aklına Çek lideri Beneş'i değil, istilâ emelleriyle gözü dönmüş bir Hitleri getirmektedirler.

Amerika, geçen hafta içindeki sulh manevrasıyla yakın diplomasi tarihinin en takdire şayan hamlelerinden birini yapmıştır. Dulles'ın inadı bir bakıma belki hoş görülebilir ve onun misyoner karakterine uygun asın bir gayretkeşlik sayıla-

bilir. Fakat, bu inat ve gayretkeşliğin, Amerikaya yahut Batı dünyasına değil, Taipeh'deki yaşlı kurtlara yaradığı -geç de olsa. nihayet anlaşılmıştır. Devamlı tazyikler sayesinde bu neticeye ulaşabilmiş olan diplomatları ve hattâ bütün Batılı dünya halk efkârını bir Chamberlain yahut bir Daladier ile aynı kategoriye sokmak ancak bu kurtların aklına gelebilir.

Lübnan

"... Ve değirmen dönerdi"

Geçen hafta içinde, Lübnandaki Amerikan kuvvetlerinin bir kısmı daha çekildi. 15 Temmuz günü uçaklarla gelen kara -kuvvetleri o zamanki aceleciliğin acısını şimdi hayli uzun ve rahat bir deniz yolculuğu ile çıkarmağa çalışacaklar; çünkü bütün askerleri uçaklarla geri çekmenin hayli pahalı olacağını hesaplayan Amerika şimdi, Almanyaya döneceklerin gemilerle nakledilmesinde karar kılmıştır. Tabiî, böyle 'bir usûl -bazılarının zannettiği gibi- çekilme hareketini geciktirmek için başvurulmuş bir taktik sayılamaz ve Ekim sonuna kadar tahliyenin tamamlanacağına dair Amerikan makamlarının vermiş oldukları söze inanmak icabeder.

Son günlerde olup bitenlere bakılırsa, Amerikan kuvvetlerinin Lübnana neden geldiklerini ve -şayet Irak için gelmişlerse- neden hâlâ orada kaldıklarını anlamak büsbütün güçleşmektedir. Deniz piyadeleri Lübnanın iç durumuna müdahale etmekten sakındıklarına ve çok sıkı bir disiplin sayesinde, her türlü tahrike rağmen, asla çileden çıkmadıklarına göre, sürüp giden karışıklıkları bastırmak için bunlardan faydalanılması düşünülemez. Hakikaten Lübnandaki durum, Amerikalı seyircilerin gözü önünde, büsbütün karışık bir hâl almaktadır ve son deniz piyadelerinin Beyrut plajlarını terkettiği bugünlerde, herşey eskiden olduğu gibi. devam edip 'gitmektedir:

Fakat unutmamak gerekir ki, taslar ve hamam aynı kaldığı hâlde, bu defa tellâklar değişmiştir. Şimdi, Beyrut sokaklarında barikat Kuran, binalara bomba atan, otomobilleri yakan kalabalıklar müslümanlarla meskûn Basta mahallesinden değil, şehrin Hıristiyan mahallelerinden kopup gelmektedir. Sami El Sulhun Floryaya, Şemunun da Lübnan dağlarındaki villâsına çekilişinden beri olup bitenler Hıristiyan ahalinin pek hoşuna gitmemiştir. Başbakanlığa getirilen Raşid Kerami Nasır taraftarlığıyla tanınmaktadır ve son isyan hareketleri sırasında âsilerle bu siyâset adamı arasındaki münasebetlerin samimiyeti kimsenin gözünden kaçmamıştır. Keramî de Hıristiyanların korkularını haklı çıkarmak için elinden geleni ardına koymamış, kurduğu kabineye mutaddan daha fazla müslüman âzâ almıştır. Ayrıca, âsi mahallelerdeki müslümanlara karşı pek yumuşak davranması ve âsi lider Saab Salimle sık sık buluşması Falanjistleri, yani sağcı hıristiyanları çileden çıkarmıştır. Geçen, hafta, Beyrut sokaklarını kasıp kavuran karışıklıklarda devlet radyosunun oynadığı rolü de unutmamak lâzım. Falanjistlere göre Raşid Kerami işbaşına geleli, radyoda konuşanlar daima hıristiyan ahali aleyhine atıp tutmuşlar, halkı birbirine düşürmek için her çareye başvurmuşlardır.

Geçmiş Zaman Olur ki.

Irak Hükümetinin ve talihsiz paktın gizli dosyalarının ihtilâlden sonra "yâdeller"e düşmesi üzerine "Bağdat Paktı sırlarının Kahire gazetelerinde ortaya döküleceğini yazan AKİS, tahminlerinde yanılmadı. Hakikaten Nasırın yarı resmi organı El Cumhuriye gazetesi Bağdat mahkemeleri ifşaatı bir kenara bırakılırsa- bu sırları yaymaya başlamakta gecikmedi. Gazete ilk olarak Dulles'ın Orta Doğu meselelerindeki muavini Henderson ve Menderes arasındaki bir mülakatta Iraklı Albay, Samarai tarafından tatulan zabıt hülâsasının fotokopisini yayınlamaktadır.

Süveyş buhranından sonra 1957 Ağustosunda, Şale Köşkünde yapılan Menderes . Henderson görüşmesi sırasında o zamanki Suriye Hükümetini devirmeye matuf bir Türk plânı bahis konusu olmuştur.

Keuter Ajansının bildirdiğine güre, gazete diyalogun aşağıdaki şekilde cereyan ettiğini yazmaktadır:

Henderson: Harekete geçmeye karar verirseniz, teşebbüsün yüzde yüz muvaffak!-yetle neticeleneceğinden emin olmalısınız. .

Menderes: -Mısır işe karışırsa, siz -Amerika- ne şekilde hareket edeceksiniz?

Henderson: Altıncı Filo, Doğu Akdenize doğru yol alınca, Mısırın tereddüde düşeceğini sanıyoruz.

Gazeteye göre Hükümet darbesinin 1957 Eylülünün son günlerinde yapılması kararlaştırılmıştır. Mülakat sırasında Henderson ayrıca şu sözleri söylemiştir: "Birleşik Amerika mevzua Suriye ve Ürdünde bir iç hareket olan askerî bir projeyi inceledi ve Mısır, Basya ve İsrailin müdahalesini önlemek için gerekli bütün ted-. birleri aldı. Birleşik Amerika, bu operasyonu desteklemeye ve Birleşmiş Milletlerde savunmaya razıdır. Türkiye harekete geçmeye hazırdır."

Şark, her yerde şarktır!'

Beyrut Radyosunda "radyo gazetesi"ni hazırlayan ve okuyan dört kişinin kaçırılmasıyla başlayan çarpışmalarda asıl dikkati çeken taraf sokaklara dökülen kadın ve çocuk kalabalığıdır. Hücum teşebbüsü müslümanlarda iken barikatların arkasında 'pek az görünen kadınlar, teşebbüsün hıristiyanlara geçmeli üzerine birer Jeanne d'Arc kesilmişlerdir.

Geçen haftaki karışıklıklar sırasında bir nokta kimsenin gözünden kaçmadı: Şamun zamanında herşeye seyirci kalmış olan ordu, bu defa, en ufak bir kavgaya müdahale ediyor, bombaların atıldığı yerlerde hemen bir iki askeri cip ve bindirilmiş kıtalar gözüküveriyordu. Kendisi Genel Kurmay Başkam iken orduyu bu çarpışmalara katılmaktan alıkoyan Fuad Şaha'b, üzerinde oturduğu sandalyenin müdafaasına sıra gelince askerlerine emir vermekte hiç tereddüt etmemektedir.

Ne yeni Cumhurbaşkanının seçilişi, ne de Amerikan askerlerinin gidişi Lübnandaki cemaat kavgasını sona erdirememiştir. 1860 da Dürzîlerin Hıristiyanları kati edişlerinden beri şuuraltına sinmiş olan düşmanlıklar, şimdi hâdiselerin tesiriyle tekrar ortaya çıkmıştır; fakat bu gerginliği ve bu düşmanlıkları ortadan kaldırabilmek için yapılacak herhangi bir köklü ayırma ameliyesi de Lübnan devletinin sonu demek olacaktır.

Geçen, hafta sonunda Beyrut mendireğinin gerisinde birer ikişer kaybolan Amerikan gemilerine bakan hıristiyan Lübnanlılar, 15 Temmuz günündeki ümit dolu heyecan hayasını hatırladılar. O zaman, deniz piyadelerine hıristiyan halkın kurtarıcısı gibi bakılmış. Amerikan kuvveti sayesinde buhranın Şamun lehine çözüleceği zannedilmişti. Simdi deniş piyadeleri, arkalarında bir yığın hayal kırıklığı bırakarak gitmektedirler.

Fakat üzülenler, sadece hıristiyan ahali değildir. Koka-kola satıcıları, halıcılar antikacılar ve kumarhaneleri, birahaneleri ve diğer haneleri işletenler de derin üzüntü içindedirler.

Sergiler

Yemeninin yeşili...

Siyah saçlı, ince zarif yapılı, ampir biçimi elbise giyinmiş şık hanım girdiği Türkmen çadırında kendisini nezaketle karşılayan esmer güzeli Türkmen kızı ile konuşmaya başladı. Türkmen kızı Beyoğlunun göbeğindeki Amerikan Haberler Merkezinizi içinde kurulmuş sergideki Türkmen çadırı hakkında izahat veriyordu: Türkmenler işte bu evlerde oturuyorlardı. Şu görülen tip çadırlar Orta-Asya ananesinin Anadoluda hâlâ yaşayan son örneklerinden biri idi. Bu toprak evlerde daima kilim tezgâhları bulunurdu. Çünkü Türkmen kadınları boş durmaktan hiç hoşlanmazlardı. Üstelik çok da marifetli idiler. Türkmenlerin hemen bütün evleri bu kilimlerle süslenirdi.

Ampir elbiseli ziyaretçi başım kaldırdı, ve baktı. Çadır çok güzel bir ağaçtan yapılmıştı. Kubbe biçimindeki üst kısım sabitti Bu kısma geçen yay biçimindeki sopalar ve alt kısımdaki kafesler ise portatifti. Evin üstündeki kalın çuha yağmurun içeriye sızmasına mani oluyordu.

Ampir elbiseli hanım, kendisine izahat veren Türkmen kızına teşekkür ettikten sonra çadırdan çıkarak Amerikan Haberler Merkezinin. Büyük salonuna geçti. Salonun hemen her köşesi ayrı bir renk, ayrı bir hava, ayrı bir sanat ve özellik gösteriyordu. Şık hanım duvarlardan birine asılı duran bir köy sepetine hakti ve içini çekti. Yazın bu sepet basma elbise ile gezilen günlerde ne kadar şık bir çanta olurdu! Sonra gayri İhtiyari elini uzattı ve pırıl pırıl, beyaz ham ipek bir kumaşı elledi. Başım biraz sağa çevirdiğinde harikulade bir çift işlemeli çorapla burun buruna geldi. Çorapların yanında ise, insanın bakmakla bile incineceğini sanacağı kadar zarif oyalar yer almıştı. Bir müddet dalgın oyaları seyrettikten sonra bir iki adım yürüdü. Bir büyük tahta kepçenin önünde durdu. Bu kadar büyük bir kepçeyi, ömrü hayatında görmemişti. Hoş büyük salonda daha neler yoktu ki. Sade kepçe olsa iyi. İpekli ve pamuklu kumaşlar, ketenler, tahta, boncuk, bakır işleri, kilimler sili ve cicimler, torbalar, yastıklar, heybejfef, kolanlar, terlikler Ve yemeniler... Konya, Akşehir, Bursa, Antep. Sivas, Kayseri, Antalya, Diyarbakır, Çorum, Malatya, Afyon, bütün Anadolu köyü ve kasabası ile o gün Beyoğlundaki Şehir Galerisine ve Amerikan Haberler Merkezine taşınmıştı.

Yurdumuzu yabancı memleketlere tanıtmak, bu memleketlerle Türkiye arasında kültürel münasebetleri sıklaştırmak ve turist Celbine hizmet gayesi ile 1949 senesinde, kurulmuş o l a n Türkiye Turizm Kurumunun tertiplediği Türk El sanatları Sergisi cidden son derece başarılı idi. Merdivenleri çıkan bir gazeteci hanım etrafını koklıyarak, "tezek kokuları duyuyorum" demekten kendini alamadı.

Türkiye Turizm Kurumu, müteşebbis iş adamı Nejat Eczacıbaşının teşebbüsü ile kurulmuştur. Bu kurumun bu seneki faaliyetleri meyayanında hazırlanan sergi ise bir başka müteşebbis Nejat, Nejat Diyarbakırlı tarafından hazırlanmıştır. Anadoluyu karış karış dolaşan ve topladığı eşyalarla hasırladığı sergide ziyaretçilerine her eşyama gördüğü işit hikâyesini anlatmaktan usanmayan Nejat Diyarbakırlı bu işte tek başına da değildir. Genç talebeleri de ona büyük bir şevk ve aşkla yardım etmektedirler. Bu sa-

Türk El Sanatları

Jale CANDAN

Bundan tahminen üç sene evvel, Ankarada bir kadın derneği, Türk elişlerini tanıtma derneği, büyük gayelerle işe başlıyordu. O gün, Adil Hanın üst katında, gayet ş:k ve zarif bir mağazada faaliyete geçen bu hanımların heyecanım hiç unutamam. Anadoluyu karış karış dolaşmak, Türk el sanatlarını tanımak ve memlekette tanıtmak, bunları turistik eşya halinde hava alanlarında satmak, dış memleketlerde sergiler açmak, satışlar yapmak istiyorlardı. Seneler geçti. Hanımlar, uğradıkları bir çok güçlüklerle cansiperane mücadele etliler. Gayelerinin hepsine erişemedikleri için kendilerini çoğu zaman bedbinliğe kaptırdılar. Ama şık mağazada, güzel ve ince Türk elîşleri günden güne inkişaf etti. Güaıüş süs eşyalarının, bakır ev eşyaların n en zariflerini, en güzellerini, orada bulmak mümkün oldu. Önceleri zorlukla elde, edilen Rize keteni topla gelmeye başladı, hanımlar modeller çizin eski motifli yeni bilezikler, kolyeler, küpeler yaptırttılar. Kırşehir taşı zarif tablalar, düğme, küpe şeklinde karşımıza çıktı. Anadolunun nefis oyaları Amerikan servislerini, kokteyl peçetelerini süsledi. Antepte usta bir sanatkâra yaptırttıkları Eti tipi bakır vazoyu Beypazarında kaba bakır işleri yapmakla yetinen Ustalara tekrar ettirdiler. Kendileri oturup bakın işlediler, renkli motiflerle süslediler. İş fazla büyümedl, dış memleketlere çıkmadı hatta hava alanlarına kadar uzamadı ama, Ankarada birçok evlerde Türk el sanatlarına yer ayırmak modası yavaş yavaş yayıldı bir hediye İcap ettiği zaman Türk, ecnebi birçok kimseler, Adil Handaki merdivenleri tırmandılar. Birçok ticarethaneler aynı şeyi daha ucuz daha harcıâlem tarafından yapmaya çalışarak, Türk el sanatından istifade etmeğe başladılar.

Gecen sene İzmire, kadın teşekküllerinin davetlisi olarak giden sayın Afet İnan da Türk el sanatlarını yaşatmak ve İnkişaf ettirmek için gayet cazip bir teklifte bulundu. İzmirden başlamak üzere bütün vilâyetlerimizde, birer el sanatları müzesi kurmak! Halkın yardımı ile kurulacak olan bu müzeler, sanat tarihi bakımından çok kıymetli tetkik sahaları teşkil edeceği gibi şehirlere turistik bir cazibe de kazandıracaktı. Profesör Afet İnan, heyecanla ve inançla bu işe bağlanmıştı, kadın teşekküllerini harekete getirmegeçalışıyordu. O günden bu g ü n e projenin tatbik sahasına girip girmediğini bilmiyorum. Fakat geçenlerde İstanbulda Türkiye Turizm Kurumu tarafından açılan Türk El Sanatları sergisinin, daha evvelki iki teşebbüsü birleştirici bir gaye güttüğünü öğrendim.

Türkiye Turizm Kurumu, Anadoluyu karış karış dolaşmış, çok güzel sanat eserleri toplamış, bunları İstanbullulara teşhir ediyor. Orada İstanbul işi de yok değil ama, Anadolu işi yanında ne kadar hafif ve zayıf kalıyor! Çünkü asırlar boyunca İstanbul, Anadoluyu kâfi derecede tanımamış, metodu Batıdan, fakat ilhamı Anadoludan alacağını hesaba katmamış. Serginin gayesi, sönmekte olan Türk el sanatlarını canlandırıp kalkındırmak, gelecek nesillere aktarmak ve bunları turistik eşyalara da aksettirerek yeni bir sanatın doğmasına, memleket dışına çıkmasına hizmet etmektir. Bu işe hava meydanlarından başlanmasının en kolay yol olduğu aşikârdır. Ankaraya Esenboğaya, uğrayan birçok transit yolcuları, Türk lal hâtıra eşya alarak dolarlarını bozduramamaktan şikâyetçidirler; Türk El Sanatları sergisinde dağıtılan broşürlerde her eşya hakkında izahat ve bu eşyayı yapan sanatkârın ev adresi vardır. Ekseri sanatkârlar sipariş kabul etmekte dirler. Kurum vasıtası ile yapılacak olan siparişler İstanbul ile Anadolu arasında yeni bir ticari irtibat doğurabilirse, bu el sanatlarını yaşatmak ve ihya etmek bakımından cidden çok büyük bir adım olacaktır. Sergi aynı zamanda, İstanbulda kurulacak Olan Halk Sanatları Müzesinin nüvesini de teşkil edecektir. Bu haberin de herkesten çok Prof. Afet İnanı sevindireceğini biliyorum.

yede sergi, sadece seyredilen güzel bir el sanatları sergisi olmaktan çıkmıştır. Orada Türk el sanatları kadar eski Türk adetleri de adeta yaşamaya başlamıştır. Üstelik 'bütün bunlar sürükleyici bir sanat havasına da büründürülmüştür.

Sergide bakırdan yapılmış saplı bir el çantasının önünde duran genç bir hanıma Güzel Sanatlar Akademisine mensup bir talebe izahat veriyordu: "Anadoluda hanımlar bunu sıcağa, giderken yanlarında götürürler. Sabun, kese, tarak taşımak içindir." Bir başkası kocaman bir havanı göstererek: "Bu dibek kahvesi içindir" diyordu. Bir diğeri büyük tahta kaşık ve kepçelerle buğdayın nasıl tutularak haşlandığını, süzüldüğünü anlatıyordu. Sergide ziyaretçilere izahat verenlerden biri de Türk dostu Dr. R. Anhegger idi. Dr. Anhegger Türk el sanatlarını Türkler kadar, belki de onlardan" daha -çok fazla tanıyor ve seviyordu.

Turistlere hatıra

Serginin ilgi çekici taraflarından biri de muhakkak ki turistler için hazırlanmış hatıra eşyaları idi. Bu eşyaların propaganda bakımından da önemini unutmamak lâzımdır. Zaten bu serginin bir gayesi de bu hatıra eşyalarının Türk havasını daha çok verecek yeni ilhamlar kaynağı olmasıdır,

Türk El Sanatları Sergisi, hemen her branşta çalışan sanatkârlara ve evini süslemek isteyen ev kadınlarına, turistik eşya ticarethanelerine tükenmez bir ilham kaynağı olabilecek kadar zengin ve çeşitlidir.

Dekorasyon

Eski - Yeni

Geniş vitrinli, ferah aydınlık tamamiyle modern şekilde dekore edilmiş mağazaya giren bir müşteri, içerideki daha ziyade klâsik eşyaları seyretti sonra yanındakilere: "Allaha şükür, nihayet oturaklı, normal eşyaya rastlayabildim" dedi. Nedir efendim o kuş gibi hafif, çekirge biçimli koltuklar? Yenilikmiş! Rahatlığın yeniliği olur mu imiş?-"

Bu sözler; mağazanın arka tarafındaki küçük salonda uzun bir münakaşaya dalmış olan kalabalık grubu, mağazanın ön tarafına çekti: Bir hanım, muzaffer bir eda ile, "Görüyor musunuz, klâsik eşyayı sevenler de var" dedi bej kostümlü, zayıf bir erkek bu sözleri gülümsiyerek karşıladı: "Doktor hastanın nabzına göre ilâç verir" dedi. "Klâsik eşyanın da, bugünün görüşüne, bugünün İhtiyaçlarına cevap veren, bugünün modem eşyasının da güzeli vardır. Ben derim ki insan zamanında, zamanının içinde, yaşamalıdır, modern Eşya bugünün küçük apartman dairelerine çok daha iyi gitmektedir. Bu klâsik eşyanın ölçmesi demek değildir. Yerine göre dekorasyon, prensip bu olmalıdır!"

Hâdise İstanbulda, Taksim ile Harbiye arasındaki Adil mobilye evinin açılışında cereyan ediyordu. Davetliler eski eşya - yeni eşya münakaşasına girişmişlerdi. Münakaşayı körükliyen yüksek dâhili mimar Vedat Ergundu. Vedat Ergun mağazanın dekorasyonunu yapmıştı. En iyi eşyanın, yerini bulan eşya olduğuna inandığı için dekoratörlerin evlere giderek yere göre model çizmelerinin eşya tanzimi bilgisini memlekette artacağına inanıyordu ama; bunun da bir şartı vardı: İhtisas.

İş bilenin kılıç kuşananın

Vedat Ergunun şikâyeti, her istiyenin kolayca dekoratör sıfatını alabilmesidr. Bu konuda, büyük bir titizlikle, ihtisasa hürmet edilmedikçe yanlış anlaşılmış acayip modern eşyadan, yersiz kullanılmış eşyadan 'kurtulmak mümkün değildir. İki çizgi çizen, iki resme bakan kendisini zevkli addeden her insan elbette ki dekoratör değildir; Bu hususi bir tahsil, ihtisas, . hakiki bilgi isteyen bir iştir. Demir eşya moda oldu diye bir rivayet çıkar, bakarsınız heryerde demir eşya! Demir eşyadan insana gına gelir. Elbette ki demirin yeri vardır. Bu yer bir evin salonu değil terasıdır. Bugün piyasada bol miktarda gördüğümüz tel ve hasır eşyanın, ahşabın tabii hep ayrı ayrı yeri vardır.

Bugün dekorasyon bilgisinin ileri merhalelere ulaştığı memleketlerde eşya kadar eşya tanzimi de mühimdir. Meselâ ev kuracak iki genç tasavvur edelim. Bunlar bizde vitrin vitrin dolaşır nihayet gözlerini okşıyan birtakıma karar verir, evlerine getirirler. Çoğu zaman yemek odası salona uymaz veyahut yatak odasının tuvaleti odaya sığmaz. Bu gençler, o ana kadar hiç dekorasyon işi ile uğraşmamışlarsa tabii olarak, bilgisizce hareket ederler. Çok çabuk demode olacak, zevksiz ve mübalâğalı bir modern eşya alır, kısa zamanda pişman olurlar. Veyahut günün İhtiyaç ve görüşlerine cevap veremiyen, gözü yoran, temizliği, bakımı güç eski eşya üzerinde dururlar. Halbuki bu gençler, zevkli buldukları bir mağazaya müracaat edip dekoratörü evlerine davet ederek, döşenecek odaların şekli ve ebadına göre, dekoratörden bir plân istedikleri takdirde çok daha zevkte döşenmiş bir eve sahip olacakları aşikârdır. Bu sistemin daha pahalıya mal olacağım düşünmek, bunu lüks addetmek de hatadır. Çünkü her bütçeye göre aynı şeyi yapmak mümkündür. Dekoratörün müşterinin zevkini göz Önünde tutacağı da aşikârdır.

Adil Mobilya mağazası

Zevkle bilgi yan yana

Bugünün eşyası

Bugünün modern eşyası, bakıldığı zaman insana estetik bir sevk veren,' normal bir bütçe ile satın alınabilen, bilhassa rahatı ve konfora temin eden eşyadır. Har memleket bu yeni eşyaları kendi malzemelerini kullanarak mâhallileştirebilir. Meselâ biz, Türk kilimlerini, bakırı çevreve herhangi Türk işi motif ve dekoratif eşyayı kulla-

nabiliriz. Bu takdirde modem eşya daha sıcak, daha bizim olur. Ev dekorasyonu' deyince tabii. ihtiyaç için kullanılan eşyaların yanında, süsleyici olarak kullanılan dekoratif eşyayı duvardaki resmi, yerdeki halıyı, avizeyi, aplikleri hep beraber düşünmek lâzımdır. Seramik gibi hem evi süsleyen, hem ihtiyaca, cevap veren vasıtalardan istifade edilir.

Malzeme nasıl olmalıdır?

Yalnız, eşya ısmarlanırken malzemenin oynayacağı rol hiçbir zaman unutulmamalıdır. Kâğıt üzerinde çizildiği zaman güzel duran eşya, tahta üzerinde çalışıldığı zaman ancak iyi işçilik sayesinde aynı şekli alacaktır. Malzemenin rolü de işçilik kadar mühimdir. Dinlendirilmiş, zamanla öldürülmüş, çalışamayacak hale gelmiş tahta kullanmak şarttır. Meselâ, gürgen zamanla dönmeye başlar. Bu eşyanın ölümü demektir. Adil mobilye evinin gayesi bol miktarda dinlendirilmiş tahta depo ettikten sonra piyasaya ucuz ve kaliteli, hafif, fabrikasyon eşya çıkarmaktır.

Plastik yer döşemesi

Mağazayı gezenlerin en çok alâka-, sını çeken şey plastik yer döşemesi olmuştur. Plastik ilk defa memlekette bu iş için kullanılmış ve muvaffak olmuştur. Umumi görünüş, düz renk kalın bir muşambayı hatırlatmaktadır. Mayi halinde döküldükken sonra donan bir madde her evde kullanılabilecektir. Piyasada zaten mevcut olmayan binolyom ve muşambadan çok daha ucuza mal olmaktadır. Bakımı çok kolaydır.

Yeryüzünde cennet

Adil mobilye evi, zengin malzeme ve bol imkânlarla açılmış büyük dekorasyon mağazalarından bir tanesidir. Bugün bu büyük marazaların yanında, hemen her mahallede, bir küçük dekorasyon mağazası görmek mümkündür, Bu hem gözü okşamaktadır, hem de yaşamayı kolaylaştıran, zevkli hale sokan bir merakm bizde de günden güne rağbet gördüğünü" ispat etmektedir ki, bu elbette sevinilecek bir şeydir. Sık sık rastladığımız bu küçük dekorasyon mağazalarında hafif, zarif eşyalar, hafif zarif biblolar, *güzel* resimler,, dekoratif teferruatlar vardır ki, bunları mağaza vitrinlerinde görmek dahi dekorasyon konusunda bilgiyi arttırmak, ev dekorasyonunu en aşağı giyim merakı kadar evlerimize sokmak bakımından mühimdir. Ev kadını, çarşıya pazara giderken, köşe başındaki mağazanın önünde durarak kolay taşınır, kolay temizlenir, renk renk koltukları, mecmua ve gazete döküntüsünü ortadan kaldıracak olan zarif mecmualıkları, odanın şık bir teferruatını yapan ayaklı güzel dikiş, sepetini, işi kolaylaştıran yük dolaplarım zevkle ve hayal kurarak seyretmektedir. Elbise değiştirmek gibi, arada sırada eşya değiştirmek de adetlerimiz arasına girmeli üzeredir. İtinalı, zevkli, ffirin ve sıcak bir ev yeryüzündeki cennet değil midir?

C E M İ Y E T

Geçen hafta Ankaraya gelen Güney Kore Kurmay Başkanı Orgeneral SunYap Paik'in ziyareti ibiır hayli aksilikle başladı. amâ iyi bir şekilde sona erdi. General Paik'in uçağı Ankaraya varmış ve Esenlboğada askeri merasim başlamıştı. Uçağın kapısı açıldı. General gözüktü. İhtiram kıtası ve bando selâm resmini ifâ etmeye başladılar. Ancak uçağn kapısında duran ve derhal selâm vaziyetine geçen general ve refakatindekiler bir türlü uçaktan inemediler. Zira heyecan ve aceleden uçağa merdiven yanaştırılması unutulmuştu. Bu yüzden general uzun zaman selâm vaziyetinde durmak zorunda kaldı. Gafin farkına varıldığında derhal sağa sola emdirler v e r i l d i ve merdiven uçağa yanaştırıldı. Bu sırada Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Erdelhun yanında bulunan Kore Büyük Elçisi Ekselans Chung'a mükemmel bir ingilizce ile matbu ziyaret programının düşüncesizlik eseri olarak sadece türkçe basıldığını ve buna çok üzüdüğünü. ifade ediyordu.

Memleketimizin davetlisi olarak gelen General Paik'in gelişinde, ne Cuımhaubaşkanı Bayar, ne Başbakan Menderes, ne de Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes Ankaradaydılar. Mamafih, sonradan araya sıkıştırılan ani ibir randevu ile Başbakan Koreli generali bütün Eskişehir programını alt üst etmesine rağmen- kabul etti. Ankaradaki ev sahipliği vazifesini Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorla üzerine aldı ama, o da bir başka seyahate -Parisi seyahatine- çıkmanın hazırlığı içinde olduğundan bu ev sahiyliği sadece iki;gün sürdü. Bereket verisin ki Kore Elçisinlin evinde verdiği çok samimi resepsiyon bütün bu hadiseleri unutturacak kadar güzel geçti. Ancak burada da bir aksilik oldu ve hemen bütün Koreliler gibi koyun etinden peke hoşlanmayan general Paik bir aralık yanlışlıkla yediği küçük köfteler dölayısı ile kaçan ağızının tadını kadeh kadeh viski içerek bulmak zorunda kaldı. Hemen Ankaradaki bütün generallerin katıldığı bu resepsiyona nedense hanımlar pek rağbet etmemişlerdi. Hallbuki general sadece 32 yaşında ve bir hayli de yakışıklı idi. Bu davette dikkatli, çeken hususlardan biri de, amerikalı hanımaların pek sade giyinmiş olmalarına karşılık sayıları birkaçı bulan Türk hanımlarının şıklığı idi. Sun Yap Paik'in Ankarayı ve Türkiyeyi ziyareti sırasında gazeteciler de bir haber öğrendiler : Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee Cumhurbaşkanı Celal Bayarın davetini kaibul ederek önümüzdeki ilkbahara memleketimizi ziyaret edecekmiş...

*

Her sene yayınlanmakta olan Dünya Karikatüristleri albümünün bu yılki sayısının kapağında yer bulan Karikatürist Turhan Selçuk bu günlerde gene adı ile yabancı basını işgal ediyor. Bir yandan bu sevinç İçinde olan sanatkâr, bir yandan da

Sun Yap Paik Kore Büyükelçisi ile

Terslikler bir kere başlamaya görsün

yeni, evliliğinden sonra, ilk defa baba olmanın heyecanı içinde ne yapacağını bilemiyor.

*

Amerikada çok nazik bir ameliyat geçiren Cehgizhan Koraltanın artık tamanen iyileşerek eşi ile bir seyahate çıktığı haberi, ailesini pek memnun etti. Zira bundan iki ay evvel amerikalı gelinlerinden çok üzücü bir haber almışlardı: Bu habere göre Cengizhan ölüm tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyordu ve doktorlar bu ameliyatta mutlaka ailesinden birisinin başında bulunmasını arzu etmişlerdi. Refik Koraltan bu ameliyat için alel acele kızını Amerikaya göndermişti. Epey heyecanlı geçen günlerden sonra nihayet beklenen müjde geldi. Ameliyat iyi geçmişti. Gelinle görümcenin mıuhabbeti ise Amerikada bile hayranlık uyandırıyordu.

*

Televizyon ekranının ne olduğunu bilmeyenler bu yakında Teknik Üniversitenin Sanayi Sergisi için yapacağı yayınlardan bunun ne olduğunu öğrenecekler. Televizyon programlarında bazı sanatkarların da yer alacağı haberi üzerine şu noktayı hatırlatmak yerinde olur: Televizyon da tıpkı sinema gibidir, ancak insanı olduğundan on kilo daha fazla gösterir. Sesini duyup da hayran olduğunuz sanatkârları bu ekranda görünce hayal kırıklığına uğramamak için bu noktanın evvelden bilinmesinde fayda vardır.

*

Ankaradaki Amerikalılar. New Yorktaki 'China town"dan ilham alarak Ankarada da bir Çin Lokantası açmaya karar vermişler. Ancak Amerikalıların tabiri ile Yokistan olan memleketimizde yabancı maddelere ihtiyaç gösterecek bir lokanta açmak bilemeyiz ne dereceye kadar kolay olacak. Baharat lâzım, koş Hindistana; zeytinyağı lazım, koş Beyruta; vita lâzım koş Danimarkaya! Doğrusu Çin Lokantasının istikbalinden şimdiden şüphe etmeğe başlansâ yeridir."

T I B

Papa ölüm döşeğinde
İnsan fanidir!

Hastalıklar

Papa öldü, yaşasın papa

Pâpa XII Pius 24 Eylül 1954 de ilk defa hastalandığı zaman Roma civarında, yazlık villâsı Castelgandolfo'daydı. Hıçkırıyordu. Gönlü bulamyordu. Hastalığına bir türlü çare bulunamıyordu. Papa genç bir adam değildi. 80 ine yaklaşmıştı. Bu yaşta geniş bir devleti, idare ediyordu. Başında bulunduğu devlet, dünyevî bir devlet değildi. Sınırları ve orduları yoktu. Hattâ Stalin Tahranda, Ghurchill'e: "Papanızın kaç tümeni var?" diye sormuştu da bu dinsiz alaydan sinirlenen mukaddes peder ona: "Oğlum Staline söyleyip. Benim tümenlerimi birgün gök yüzünce, görecektir." diye cevap vermişti. Ahretin hangi katında bulunduğunu bilmediğimiz Stalinin bu tümenleri teftiş edip etmediği belli değildir. Ancak Papanın uhrevî saltanatının, ordusuz ve silâhsız olarak yer yüzünde . milyonlarca insanın vicdanında hüküm sürdüğü meydandadır. Bu hudutsuz devletin bunca işile uğraşan Papa, ihtiyar halinde bir insan gücünün üstünde emek harcıyordu. Bütün hıristiyanlık âleminin münasebetlerini kurmak ve yürütmek kolay bir iş değildi. Demir ve bombadan perdelerle demokrasi âleminden ayrılmış imansız kitleler, bu koyu din adamının serbest hareketine her adımda engel oluyorlardı. Bu inşân üstü gayretler arasında Papanın sıhhati günden . güne bozuluyordu. İşte tam bu sırada yukarda söylediğimiz hastalık başladı. Papa ölecek imiydi? Bütün tip ilmi, bu ihtiyar şefin yatağının başına getirildi. Modern ve ültramodern ne kadar tedavi tarzı varsa denendi. Papa bir şeyler? yemiyordu. Kusuyor, hıçkırıyor , zayıflıyordu, Katolik âlemi üzüntü içindeydi. Kiliseler dolup boşalıyor, herkes en büyük ruhani reisin sıhhatinin düzelmesi için dualar ediyordu. Ama Papa bir türlü düzelmiyordu. Bir ara hayatından ta'mamen ümit kesildi. Vatikan ve bütün dünya cenaze merasimine hazırlanmağa başladı. Haftalık büyük bir Amerikan gazetesi, Papanın ölümünden sonra dünyada ilk defa özel bir sayı yayınlıyabilmek için gereken tertipleri almış, cenaze merasimine mahsus özel bir sayı dizmişti. Papa öldüğü takdirde Romada bulunan bütün kardinaller Papanın yattığı odada toplanacaklar, kırmızı cüppelerini çıkarıp siyah matem elbiseleri giyeceklerdi; Papa ruhunu Allaha teslim ederken yüzüne beyaz tüller örtecekler, müdavi tabipler Papanın artık öldüğünü bildirdikleri zaman da Papalık sekreteri beyaz tülleri ölünün yüzünden kaldırarak gümüş bir çekiçle alnına üç defa vuracak ve yüksek sesle üç defa adım çağıracaktı. Cevap alamayınca da oradakilere dönerek: "Papa ebediyete intikal etti" diyecekti. Dokuz gün dua edilecek, Papanın naşı ziyaret edilecek, bu sürenin sonunda da defin merasimine başlanacaktı. Ölümden 18 gün sonra, dünyanın her tarafından çağırılan 70 kadar kardinal arasından gizli oyla yeni bir Papa seçilecekti.

Üç hekim

Papanın sağlığı ile yakından ilgilenen üç hekim, henüz ümitlerini kesmemişlerdi. Onlara göre bir mucize olacak. Papa iyileşecekti.. Bu hekimler Prof. Riccardo Galeazzilizi, Prof. Raffaelo Palucci ve Paul Niehans'dı. Bunlardan sonuncusu canlı dokular üzerinde çalışan İsviçreli meşhur bir mütehassıstı. Bu üç hekimin geceli gündüzlü gayretleriyle Papa beslenme bozukluğundan kurtarıldı. Sıhhati günden güne düzeldi, tehlike savuşturuldu. Papanın hastalığına o sıralarda

on ay kadar teşhis konulamamıştı Mide kanserinden, karaciğer tümö-ründen, beyin iltihabından şüphelenildi. Sonradan baş aşağı yapılan mide radyografilerinde hastalığının bir hiatus fıtığı olduğu anlaşıldı. Göğsü zarından ayıran diyafrağmana dediğimiz etten bölmeyi, yemek borusu ve aort yukardan aşağıyâ delip geçmektedir. Bu delikler hizasında diyafrağma zayıftır. Karından mide veya barasaklar; yukarıya, göğüs boşluğu içine doğru çekilerek veya itilerek fıtıklar teşekkül edebilir. Bu zayıf aralıklara hiyatüs denildiğinden bu şekilde ortaya çıkan fıtıklara da hiyâtüs fıtığı adı verilmektedir.

Hastalığın başlangıcından sonra aylar geçmiş, Papa, yemek yiyememiş, kusmuş, zayıflamıştı. Nihayet hastalığın kanser olmadığı anlaşılmıştı. Ama bu kadar düşkün halde - ki bir ihtiyara fıtık ameliyatı yapmanın artık imkanı da kalmamıştı. Bu ameliyat gençlerde bile öyle kolay bir iş değildi. O halde hastayı beslemek, dayanıklılığını artırmak, sonra da ameliyata baş vurmaktan başka çare kalmıyordu. ... Hastanın beslenmesi ve mukavemetinin, artırılması için de Gelée Royale ve Apiserum kullanıldı. Bu madde Fransız biyologu Belvefer tarafından hazırlanmakta idi. An kovanından elde ediliyordu. Amele arılar tarafından hazırlanan bu madde her kovanda yalnız başına bulunan kraliçe dediğimiz ve neslin devamına hizmet eden ödevi sadece yumurtlamaktan ibaret olan dişi arıyı geliştirmek için kullanılır. Gélée Royale bol miktarda oligo-element'ları muhtevidir. Bazı maden tuzları ile vitaminler bu arada sayılabilir. Bunlar pek az miktarlarile son derece önemli tesirler yapan maddelerdir. Bu madde sentetik olarak hazırlanamamıştır. Papa bu kurtuluştan sonra hayata dönmüş, mukaddes vazifesine başlamıştır, ölünceye kadar da rahat bir hayat yaşamıştır.

Son günler

Papa geçen hafta birdenbire yeniden hastalandı. Beyin damarlarında tıkanmadan -tronbozdan- rahatsız olduğu söyleniyordu. Hastalığı gittikçe ağırlaşarak birkaç gün sürdü.8.10.1958 çarşamba günü Papanın saglık durumuna dair resmi bültenlerin, verdiği haberler kronolojik olarak şöyle özetlenebilir.

Saat 9.45: Mukaddes peder rahat bir gece geçirdi. Sabaha karşı beyin dolaşımı bozukluğuna özel behrtiter görüldüğünden derhal uygun bir tedaviye başlandı. Hastalık vahametini muhafaza etmektedir.

10.40: Haberler gittikçe kötüleşmektedir. Her an meşum âkibete intizar edilmektedir. Durum ümitsizdir. Acele olarak Prof. Paul Nlehans hastanın, yanına çağırılmıştır.Biraz sonra Vatikaran basın bürosu. Papanın kalbinin zayıfladığını ve intizamını kaybettiğini bildirmiştîr.

11.24 de A.F.P.castelgandolfo ve Vaticandaki endişe ve heyecana rağmen (hastalığın müsait bir seyir - alabileceğini) yayınlamıştır.

11.32 de Ass.Press. tahkik edilemiyen bir habere göre İtalya hükümetinin yabancı elçiliklere Papanın ölümünü bildirdiğini yayınlamıştır. Bu haber resmi kaynaklardan derhal yalanlanmıştır.

11.38 Ölüm vukuundâ gerekli tedbirleri almak üzere iki ruhani papanın yanına girmiştir.

11.45 Papanın durumu çok vahim. Henüz sağ.

11.50 Ansa Ajansı Papanın ölmek üzere olduğunu bildiriyor.

11.53 A.F.P. ye göre Tempo gazetesi birinci sahifeyi kaplayan manşetleri Papanın öldüğünü bildiriyor. Giornale d'İtaliâ ve Paese - Sera özel baskı yayıyorlar.

10.40: da Papanın Vefat ettiğini bildiriyorlar. Fakat polis bu gazeteleri toplatıyor. Halkda heyecan son haddini bulmuştur. Bu haberi duyan halk ve papazlar yollarda ve meydanlarda diz çöküyor ve dua ediyorlar. Vatican bu haberi de resmen yalanlıyor.

11.55: Papa yapılan iğnelerin tesirile rahatlamıştır.

12.36. France -Prense papanın zor nefes aldığını, durumunun son derece vahim olduğunu bildiriyor.

12.55: Kardihat Ottaviani, Papanin henüz hayatta olduğunu söylüyor.

13: Prof. Gasparrira Papanın durumunun stasyoner olduğunu ilân ediyor.

13.20: Reuter'in bildirdiğine göre Vatican'in büyük bir arabası Castelgondolfo'ya iki büyük sandık getiriyor. Bunlarda öldükten sonra Papaya giydirilecek elbiseler var.

13.30 Vatican radyosunda R. P. Pellegrino, Papanın durumunun stasyoner olduğunu, yani vahim olmakla beraber biraz ümit ışığı bulunduğunu bildiriyor.

13.50: Spiker, papanın aldamar basıncının 1.4'e düştüğünü, nabız adedinin 135, hararet derecesinin 37,5 olduğunu yayınlıyor.

14.30 Durum stasyonerdir..

Nihayet, bir kaç günderiberi hemen hemen koma halinde . bulunan Pie XII. nin sağlık haberleri kesiliyor.9.10.1958 sabahı Gmt ile saat 3.30 da Vatican ye Castelgandolfo'da bayraklar yarıya iniyor. 19 yıllık uhrevî bir saltanattan sonra. Papa dünya sınırlarını aşmış, füzelerin henüz yaklaşamadıkları bölgelere ulaşmıştır. Artık bütün hıristıyanlık alemi matem içindedir. Heyecan bir anda radyo ile bütün dünyaya yayılmıştır. Vâtikan'a taziye telgrafları yağmaktadır. Bütün katedral ve kiliselerde Papanın ruh istirahati için dualar edilmektedir. Papanın naşı 10.10.1958 de Vatican'a nakledilmiştir. Dokuz gün burada kalacak ve ziyaret edilecektir. Gömüleceği yeri daha hayatta iken kendîsi seçmiş ve vasiyet etmiştir.Mezar SAİNT PİERRE',in karşısındadır.Bu ayın 24 ünde. azâmi 27 sinde; yeni Papa seçilecektir.Henüz bir isim üzerinde durulmuş değildir. Dr.E.E.

RADYO

Orta Doğu

Nâsırın radyosu

Alaturka meraklılarının, İstanbul Veya Ankara radyolarında aradıklarını bulamadıkları zaman başvurdukları Kahire radyosu, son aylarda doğu musikisi yayınlarını bile diktatör Nasırın siyasi emellerine tahsis etmiştir. Arap diktatörün Orta Doğuda açtığı tedhiş kampanyasında kullandığı belki en tesirli silâh "Arapların Sesi" adıyla çalışan Kahire radyo istasyonudur. Okuma yazma bilenlerin sayısının çok az ololduğu Orta Doğu memleketlerinde "Arapların Sesi" radyosu, diğer bütün yayın vasıtalarından çok daha büyük bir tesir yapmakta, kralların düşmesinde, isyanların patlak ver-

Abdülvahap
Diktatöre yalel!

mesinde, milyonlarca Arabın büyük bir sadakatle Nasıra bağlanmasında paha biçilmez bir rol oynamaktadır.

Nasır "Arapların sesi" radyosunu 1953 yılında kurmuştur. Radyo nun personeli tamamen, körükörüne Nasıra bağlı memurlardan meydana gelmiştir. Nil diktatörü bugün .bile bu radyoyu bizzat idare etmektedir. Radyonun konuşmacıları, açılan propaganda kampanyalarım "savaş" kelimesiyle vasıflandırmaktadırlar. Bu "savaş" 1ar, en çiğ, en taşkın ve en tesirli bir şekilde, şu üç düşmana karşı açılmıştır: Batıya, İsraile ve Nasıra karşı koyan bütün Orta Doğulu liderlere. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Orta Doğudaki kargaşalıkları görüşmek için hususi bîr toplantı yaptığında Nasırın radyosu. Amerikan Dışişleri Bakanı;

John Foster Dulles aleyhine çok şiddetli neşriyat yapmış, Dulles'tan "Nazi, Faşist, çılgın" kelimeleriyle bahsetmiş, Eisenhower'in nutkundan bir gün sonra "Amerikan müstemlekecilerinin milyonlarca Arabi katletmiye hazırlandıklarını" bildirmiştir.

Fakat Kahire radyosu, en tehlikeli neticeler doğuran hücumlarım, Nasırın Arap düşmanlarına yöneltmektedir. Irakta halkı ihtilâle davet eden Kahire radyosu olmuştur; Lübnandaki asileri harekete geçmiye teşvik eden de bu radyodur. Şimdi de Ürdün ahalisini, Kral Hüseyine karşı ayaklanması için coşturmaktadır. "Kaedeşlerim kıyam ediniz! Irakin hürriyeti sizin elinizdedir! Chamoun defolup gitmelidir, savaşınız ey sevgili Lübnan halkı! Kral Hüseyin, milliyetçi harekete açıkça karşı koyduğundan beri Ürdün büyük bir hapishane olmuştur." Bu gibi cümleler uzun -zamandır "Arapların Sesi" radyosunun sinyali haline gelmiştik

"Ruhum dinlenmişken..."

Kahire radyosunun propaganda gayretleri yalnız haber bültenlerinde ve konuşmalarda değil, Arap musikisi programlarında ve temsil saatlerinde bile hissedilmektedir. Radyofonik temsillerde aktörler. Bâtının siyasi, şahsiyetlerini temsil etmekte, mesela John Foster Dulles rolünde bir oyuncu "Kan istiyorum, kan... Dünyanın kanını" diye haykırmakta, ünlü şarkıcı Ümmü Gülsüm "Ruhum dinlenmişken, niye askıma coşturdun" şarkısını bitirdikten sonra, siyasi sözleri olan bir garkı söylemekte, "Aşkın Göz Yaşlan" filminin romantik aşığı, Orta Doğunun Frank Sinatra'sı Abdülvahab, "İhtilalin Kahramanı" adlı şarkısında Nasırı övmektedir.

Mısır halkı "Arapların Sesi" radyosunda, bu iğrenç silahtan hem korkmakta, hem de onunla iftihar etmektedir. . Korkmaktadır, çünkü radyonun bir propaganda silahı olarak kullanılırken çiğlik ve aşırı mütecavizlik değil, incelik ve hüner, istediğini, günün birinde en cahil kütlelerin bile usançtan doğan bir tepki gösterebileceklerini, silahın geri tepebileceğini hissetmektedir. Fakat şimdilik "Arapların Sesi" radyosu. hergün gelen 1.000 kadar dinleyici mektubundu gösterdiği gibi, büyük rağbet görmektedir.

Büyük Hayal

İlhan K. MİMAROĞLU

Türkiyenin Devlet radyoları ne zaman, gerçekten birer Devlet radyosu haline gelebilecekler? "Devlet radyosu" derken, siyasi partilerin menfaatleri üstüne yükselmiş, politik görüşü olmıyan bir radyo yayın tesekkülü anlıyoruz. Oysa Türkiye radyolarını, bugünkü işleyişlerine göre, değil Devlet radyosu, Hükümet radyosu bile saymak güçtür. Türkiye radyoları bugün doğrudan doğruya parti radyosu olarak,.iktidardaki partinin organı olarak çalışmaktadırlar. Hem gayeleri, hem de çalışma;usulleri, bakımından, radyo ile basın arasında yakın kıyaslamalar yapabileceğimize göre, radyolarımızın, basınımızdaki benzerleri aranırsa, bunların Zafer ve Havadis gazeteleri olduğu görülür., Şu çarpıcı farkla ki, bu gazeteler hiç olmazsa görünürde ve resmi olarak- Devlet bütçesiyle desteklenmedikleri belde, Ankara, İstanbul ve İzmir radyoları. Devlet bütçesine dahil .birer resmi daire olarak çalışmaktadırlar. Başka devlet daireleri partizanca* davranmak, zorunda kaldıkları zaman bu hareketlerini bir dereceye kadar gizleme ve bu yoldaki açıklamaları tekzip etme lüzumunu hissettikleri halde radyolarımız, birer resmi daire olmalarına rağmen, politik tarafgirlik seiâhiyeti kendilerine hukuken tanınmış gibi, gizlisi kapaklısı olmadan, hiçbir çekingenlik göstermeden partizanlıklarım yapabilmekte ve bu husustaki emirlere boyun eğmektedirler.

Arzulanan, Devlet radyolarımıza "halk hizmetinde bir müessese" nin hususiyetlerini kazandırmaktır. Radyo yayıncılığının başlıca vazifesi, dünyaca kabul edilmiş şu esaslarla anlatılabilir: Haber yaymak, öğretmek, eğlendirmek. Tam bir serbestlik ve tam bir tarafsızlık, bu ana vazifenin yerine getirilmesinin başlıca şartları arasındadır. Bir parti organı, vakıaları işine geldiği gibi değiştirerek halka verdiği için haber yaymak, parti propagandasına daha geniş zaman ayırmak kaygısıyla da Öğretmek ve eğlendirmek vazifesini yerine getiremez. Hiçbir hususi menfaate, yahut parti menfaatine hizmet etmiyen, günün hükümeti tarafından doğrudan doğruya kontrol edileraiyen, başlıca mecburiyeti tarafsız olmak ve tarafsız yayın yapmak olan, partilere eşit haklar tanıyan, Hükümete -millet karşısındaki mesuliyeti sebebiyle- zaman zaman yalnız vakıalara dayanan ve "millî menfaatlerle" ilgili beyanlarda bulunma hakkını veren bir radyo! Belirtelim ki, bizim gerçeklerimiz içinde, bir ütopyaya ait gibi görünen bu prensipler İngilterenin millî radyosunda, BBC'de otuz yıldan beri tatbik edilmektedir.

Türkiye radyolarının aynı -yahut benzer, esaslara uyarak çalışmalarını temin edecek bir teşebbüs bugün için ne Hükümetten beklenebilir, ne de İktidardan. unutmıyalım ki radyoları iktisadi devlet teşekkülü haline getirecek tasarı, hem mali sebeplerle, hem de radyo yayınlarındaki hükümet kontrolünün pek küçük bir nisbette bile olsa azalacağı endişesiyle kabul edilmemiştir. Hükümet ve D.P. radyolara böyle 'bir hak tanımaya ne ihtiyaç hissetmekte, ne de buna cesaret etmektedir. Ümitler ancak, ilerde bir iktidar değişikliğinin getirmesi beklenen zihniyet değişikliğine bağlanabi-

İstanbul

Bir adam aranıyor

Geçen Cumartesi sabahı, saat 7.30'a, İstanbul radyosunun günlük yayına başlayış saatine birkaç dakika var. Radyonun sinyali; "Katibim" çalınmıya başlamış bile. Açılış saati geliyor. Fakat o ne? "Katibim'* devam etmekte. On dakika kadar geçiyor. Dinleyiciler arasında "acaba saatim mi yanlış?" diye meraka düşenler oluyor. Hayır, saatleri yanlış değildir. Sadece İstanbul radyolarının postayı açacak spikeri hastalanmış, vazifesi başına gelememiştir. Yedek spiker de evinden, çıkmış gitmiştir. Az sonra, mikrofona yabancı olduğu aşikâr bir ses, şiveli konuşmasıyla postayı açıyor ve hafif müzik çalınacağını bildiriyor. Yirmi dakika geçiyor. Saat 8.00. Haber bülteni saati. Gelgelelim, hafif müzik devam etmektedir. Hiçbir spiker ele geçîrilmemektedir. On dakika kadar daha geçtikten sonra haber bülteni gecikmiş olarak yayınlanıyor. Radyonun söz yayınları' şefi Baki Süha Ediboğlu alelacele evinden koşup gelmiş, gecikmelerin daha fazla uzamasını önlemiştir. Böylece, -radyo çalıştığı zamanlarda bina.,' içinde devamlı, olarak, sıkıya geldiğinde mikrofon basına çıkabilecek sorumlu bir kişinin, bulunması lüzumu bir daha anlaşılmıştır.

İstanbul

Eski hamamda yeni taslar

Bu mevsim Yeni Tiyatro seyircilerine perdelerini "Florence et le Dentiste - Sevgili Karısı" adlı oyunla açtı. Gerçi daha hazırlık yapıldığı günlerde bu oyun için gereken dişçi koltuğunun bulunmaması tiyatro idarecilerini hayli telâşlandırmıştı ama, neticede koltuk temin edildi de dert bitti.

Sevgili Karısı, Alex Joffe-Jean Giltene'in yazdığı üç perdelik bir komedidir. Dilimize "Mehmet Ergün tarafından çevrilmiştir. Aksamayan, oldukça başarılı bir tercümedir. Ancak oyun bir komediden çok bir vodvil havasım taşıyor. Birinci perdenin ortasından üçüncü perdenin sonuna kadar da bu havayı muhafaza' ediyor. Basit entrik, gülünç terslikler ve yerli yersiz bir sürü espri-

Robert Petit Jean kendi halinde bir diş doktorudur. Karısı Therese ve kaynanası Margot ile beraber mütevazi fakat mesut bir hayat sürmektedir. Karısının seyahat isteğini kıramıyan Robert bir müddet için yanından uzaklaşmasına razı olur. Fakat daha seyahatin başlangıcında apartmanın kapısı önündeki bir trafik kazası bu seyahati suya düşürür, Bir kamyon şoförünün kollarında baygın eve dönen Thérése, ayıldığı zaman hafızasını kaybetmiştir. Kendisinin Florance isminde meşhur bir, opera artisti olduğunu iddia eder. Robert ve kaynanası Therese'i bu durumdan kurtarmak ve yine eski, basit, mütevazi, sakin kadın haline sokabilmek için çok meşhur bir hekimi çağırmak kararına varırlar. Çünkü Thérese gerçek varlığını zıddı bir kişiliğe bürünmüştür. Eskiden ne kadar sakinse, şimdi o kadar, hoppa, eskiden ne kadar şefkatli ise, simdi o kadar haşindir. Üstelik Carlo diye bir adamdan bahsetmekte, onu çılgınca sevdiğini söytemektedir. Kocası ve annesi ise artık onun için yabancı iki simadırlar. Doktorun tavsiyesi ile meşhur profesörün müdahalesini beklemek için Robert ve kayınvalidesi yalvara yakara eski Thérese, yeni Florance'ı evlerinde kalmağa ikna ederler. Robert onu memnun edebilmek için yepyeni bir daire döşer.

Meşhur Profesörün tedavisi ile iyileşen ve yeniden Therese olan karışının ertesi gün kendisini tekrar Florance sanmağa başladığını gören Robert, delirecek gibi olur. Fakat bu devam edecek, gün aşırı kişilik değiştiren karısının ikinci ve hoppa hüviyeti Robert'in- hoşuna gitmeğe bağlıyacaktır. O kadar ki, ikinci bir tedavi ile iyileşen Therese, artık Therese olarak kocasını tatmin etmemektedir. O Florance'ı istemektedir. İşlerin kötüye gitiğini gören anne, yeni bir şokun kızını Florance kişiliğine, sokacağını düşünerek en kıymetli vazolarından birini Therese'-in başında paralar.

Hikâyeden sonra oyun

O yunu sahneye Vasfi Rıza Zobu koymuş. Bütün oyun boyunca yan yana iki odanın kullanılmâsı zarureti sahneye koyucuyu hayli zor bir-duruma sokmuş. Fakat bu zorluk -işaretle pencere indirmeler hariç-, temiz, düzgün mizansenli bir oyun çıkmasına engel olamamış. Oyunun temposunun zamanla kıvamım bulacağı da düşünülürse, rejisörün vazifesini yaptığı söylenebilir. Oyuncular da genel olarak bir oyun birliği kurmuşlar. Fakat oyunun zayıflığı, bütün bu iyi çalışmaya "yazık" dedirtecek kadar ön plânda kalıyor.

Robert Petit Jean'ı Münir Özkul oynuyor. Münirin bu oyununda bütün iyi niyetine, bütün gayretlerine rağmen yem bir şey yaptığı biteviyelikten kurtulduğu söylenemedi. Ne yaparsa yapsın Münir yine eski Münir. Ancak bundan kurtulmak için bir hayli çabaladığı da belli oluyor. Fakat rolünün eski rollerim hatırlatması ve aynı tarzın bir devamı olması gayretlerini baltalıyor. Münire artık şahsiyetinin dışında roller, vermek gerek. Yoksa bu kabiliyetli sanatçıya yazık olabilir. Oyunun en başarılı tipi, Thérése-Florarice ikilisini oynayan Gönül Ülküdür. Bu iki ayrı tipi mübalâğalı bir ayırma düşmeden gayet rahat oynuyor.

Dupont'da Zihni Küçükmen, Dedektifte de Gazanfer Özcan başarılı birer tip çiziyorlar. Hele Zihni Küçükmenin oyunu için rahat rahat,

Tîyatromuzun meseleleri:

Hedef Yüz Tane Ankara

Refik ERDURAN

Bazı arkadaşlar son günlerde birşey tutturdular: "Tiyatromuzun geleceği konusunda fazla iyimsersin," diyorlar. İşin tuhafı ben de yeter derecede iyimser olamadığım, bu iyimserliğin sebeplerini gerektiği kadar kuvvetle belirtemediğim fikrindeyim. Gelecek için aşırı iyimserliğe kapılıp kapılmadığımızı anlamanın tek çaresi, geçmişi ve bugünü inceliyerek böyle bir inancı haklı gösterecek sebepler bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Gelin bunu kısaca yapıvereilm.

'Biz, yani Osmanlı İmparatorluğunun mirasçısı Türkiye Cumhuriyetti ahalisi, dünya kültür sınıflandırmasında İslâm harsı grubuna dahilîz; tahzimata kadar fikir ve sanat hayâtımıza hep İslâm gelenekleri şekil vermiştir. İslâm sanatında ise, meselâ heykel olmadığı gibi tiyatro da yok gibidir. Bu durumda milletimizin tiyatroyu çok ûzün zaman yadırgaması, bir türlü sevememesi beklenebilirdi, Öyle mi oldu?

Geçen ilkbaharda Ankara üniversitesinde üç ay ders veren Prof. Kenneth Macgowan'dan bir mektup aldım. New York Times gazetesine yazdığı makaleyi göndermiş. Yer darlığı yüzünden gazetede-kısaltılarak çıkmış olan makalenin bir noktasında bakm profesör ne diyor:

"Ankara'1sahnelerinin hikâyesi çok . şaşırtıcıdır. Burada 'tiyatro İstanbulda olduğu gibi halkı her türlü kültür ve sanat faaliyetine çoktan alışmış milyonluk bir şehrin göbeğinde kurulmadı. Atatürk çorak Anadolu yaylasında 49,000 kişilik bir kasabayı hükümet merkezi olmağa lâyık bir şehir haline getirirken burada tiyatronun yalnız kendisini değil, seyircisini de yoktan var etmek gerekti."

Biz üç kişi bir araya geldik mi, içine biraz çokbilmişlik, biraz floğuyu hor görme snobluğu ve biraz da ince bir millî mazohizmkarışnuş bir marazi üzüntüyle kendi kendimizi yerip manen döğünmeğe başlarız. Bu tuhaf Sporumun yüzünden göremediğimiz müsbet taraflarımızı hazan bir yabancı çok daha doğru değerlendirebiliyor. Bende, bu kadar iyimser geçindiğim kaide, Macgowan'in yazısını okurken şimdiye kadar nas'd olup ta Ankarada yapılan işin bütün büyüklüğünü ve şaşırtıcılığını içimde hissetmedim diye düşündüm.

Demek ki yurdumuzda asırlarca boş kalmış bir sanat alanı tek bir enerjik hamleyle doldurulabiliyor! Demek ki yol gösterilince Türk milleti yalnız sanayide değil, sanatta da başka toplulukların birkaç asırda geçtiği yolu beş on senede aşabiliyor! İyimserlik filân diyemezsiniz, işte elle tutulur gözle görülür delili: Ankara. Yirmi yıl evvel tiyatronun yabancısı olan bu şehir bugün binasıyla yazarıyla, oyuncusuyla, rejisörüyle, idarecisiyle, teknisyeniyim ve bilhassa seyircisiyle dünya ortalamasını ya tutturdu, ya da tutturmak üzere. Siz yarışta bir atletin çok gerilerden yetişip arayı kapattığını görseniz, az sonra o hızla öne de geçebileceğine hükmetmez misiniz?

Ankara mucizesinin asıl üstünde durulacak tarafı şut bir yerde yapılan İş aynı şartları haiz başka yerlerde de tekrarlanabilir. Çorak yaylalarda bulunan bütün kasanlarımızı birer Ankara yapabilir ve tiyatrolarla süsleyebiliriz.

Bu hedefe doğru geniş bir adım olan Bölge Tiyatroları Kanununu öyle bir hasretle bekliyoruz ki, yanında tüccarın döviz hasreti hiç kalır.

mübalağadan biraz daha kaçınması şartını koyarak, mükemmel bir oyun denebilir.

İsrail

Alkış, alkış, alkış...

Tel-Aviv'de bir bina. bu günlerde gene alkıştan inleyecektir. Bu binanın adı Habimah Tiyatrosudur ve bundan bir kaç yıl ünce inşa edilmiştir. İsrailin en büyük tiyatrosu olan bu bina' 1100 kişi almaktadır. Modem bir akustik tertibatım havidir ve en mühimi 89 senelik bir maziye sahip olan son derece enteresan bir tiyatro topluluğunu barındırmaktadır. Bu topluluk binaya da adını veren Habimah tiyatro topluluğudur. 1917'de Rusyada Rus musevileri tarafından kurulan Habimah, bir yıl sonra İsraile göç etmiş ve o günden bu yana da • İsrailde temsiller vermeğe devam etmiştir. 1955 - 56 yılları arasında 470 temsil veren Habimah. o yıllar içinde 420 bin Seyirciyi - hayran bırakmıştır. İsrail içinde olduğu kadar yaptığı turnelerle Avrupada da büyük bir sükse- toplayan Habimahın kurulduğu yıldan bu yana temsil ettiği eserlerin sayısı 154'dür. Bu rakamdan da görüldüğü gibi, repertuvarı bir hayli dar olmasına rağmen Habimah, her yıl perdelerini açtığında seyircilerin her geçen gün biraz daha artan hayranlığını toplamaktadır. Habimahın bu büyük süksesinin başlıca sebeplerinden biri, en modern eserlerin hemen yanı başında, Tevrattan çıkartılmış bir takım oyunları da repertuvarına alması ve bunları ısrarla oynamasıdır.

Bu günlerde Habimah tiyatrosunda musevi âleminde pek tutulan Dybouk adlı efsanevi bir temsil sahneye konacaktır. Daha önceki yıllarda da temsil edilen ve başarı sağlayan bu eser üç perdedir. Dramatik bir efsane olan Dybouk, aynı zamanda güzel bir aşk hikayesidir de. Eserin hikâyesi kısaca şöyledir: 19. asır Rusyasında ücra bir köşede-yaşayan bir musevi cemaati içinden yetişen Hanan adında bir talebe, cemaatin zenginlerinden .Sense'nin kızına âşık olur: Fakat Hanan fakir olduğundan Sense; kızı Lea'yı bir başkası ile evlendirir. Hanan da kederinden ölür. Ancak Hanan'ın ruhu Dybouk, sevdiği Lea'nın tenine girer. Genç kız babasının bulduğu adamı red eder. Lea'nın babası durumu anlayınca kızını tanınmış bir din adamı olan Aziz Asriel'e götürerek kızının içine girmiş olan kötü ruhları çıkarmasını ister. Ama genç kız iradesiyle etrafındaki sihirli çemberi kırar ve sevgilisi ile buluşmak için ölür. S. An-ski tarafından. Tevrattan adapte edilerek yazılan bu piyes Son derece enteresan fon müziği ve muhteşem dekorlar içinde temsil edilmektedir. İşte pek yakında Tel-Aviv'de Habimah tiyatrosu bu senenin tiyatro mevsimini bu fantastik eserle açacaktır.

S İ N E M A

Filimcilik

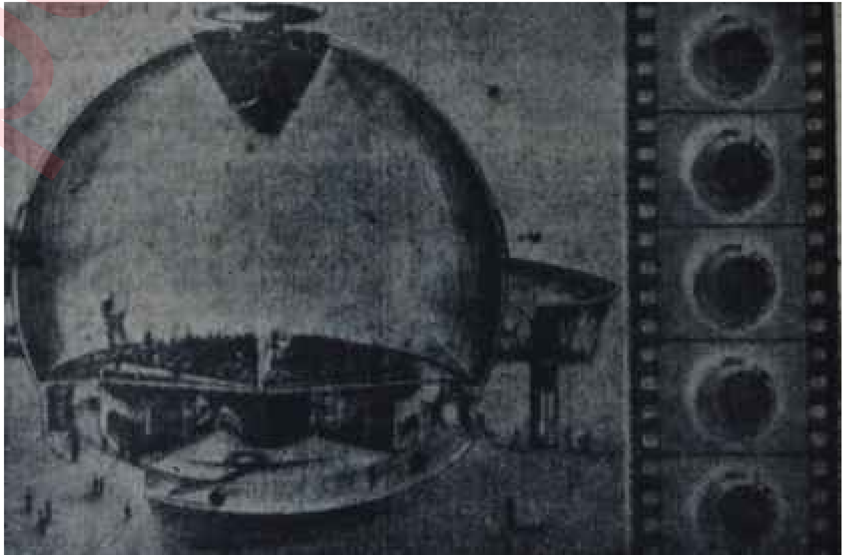
Yeni teknikler

Yirminci yüzyılın ilk Dünya Sergisi 1900 başında Pariste açıldığı vakit, birçok yenilikler arasında, bütüne kadarki geniş perdelerin eh büyüğü olan "cineorama" da yer almaktaydı. Fransız araştırıcısı Raoul Grimoin Sanson'un buluşu olan "cineorama'", silindir biçiminde bir salonda gösteriliyordu. Salonu çepçevre kuşatan duvar, aynı zamanda perde vazifesi görmekteydi, yani 360 dereceyi kaplıyan bir perde... Salonun tam merkezinde bulunan silindir biçimindeki projeksiyon odasına yerleştirilen on projeksiyon makinası, 360 derecelik perdeyi kaplıyan görüntüler aksettirmekteydi. Seyirciler, projeksiyon odasının. Üstünden taraçadan, kendilerini çevreliyen duvardaki bu görüntüleri seyrediyorlardı. Grimoin - Sanson, filminin bir çok sahnelerini o zaman büyük bir yenilik olarak bir ballından • çektiği için, seyircilerine balonla seyahat ediyor hissini vermek üzere, taraçayı balon sepeti biçiminde yaptırmış, bunun üzerine kocaman bir balon yerleştirmişti. Salonda ışıklar söndüğü vakit, duvarda, yükselen balondan alınmış görüntüler başlıyor, tepelerindeki balonla birlikte seyirciler de Paris üzerinde bir balon gezintisine çıktıklarını sanıyorlardı. "Cineorama" 1900 Paris Dünya Sergisinin en dikkati çeken yeniliklerinden' biriydi, ama -sadece, üç gösterisi yapılabildi. Zira, on projeksiyon makinasıran meydana getirdiği müthiş sıcaklık, pelikküllerin ve balonun her ah tutuşması ihtimalini ortaya çıkarıyordu. Paris polisi bunu göz önünde bulundurarak gösterileri yasak etti.

"Cineorama" dan 40 yıl sonra, yirminci yüzyılın, İkinci büyük Dünya Sergisi olan 1939 New York Dünya Sergisinde, Grimoin - Sanson'un silindir biçimindeki perdesi yerine, yanın küre biçmindeki bir perdeye görüntüler aksettiren "Perisphere" in gösterileri yapılıyordu. Amerikalı Fred "Waller'in buluşu olan "Perisphere", aşağı yukarı Grimoin - Sanson'un buluşuna benziyordu. On İki projeksiyon makinası yarım küre üzerine görüntüler düşürüyordu. Araya savaş girince, Walter'in buluşu bu sefer savaş pilotlarının eğitiminde kullanılmağa başladı, yarım küre biçimindeki perdenin merkezine oturan pilot, perdenin her yanından beliren uçaklara karşı atış talimleri yapıyordu Walter, savaştan sonra bu buluşunu, biraz değişik • şekilde ve "Cineorama" adıyla piyasaya çıkaracak, ondan sonra çeşitli geniş perde , usulleri birbirini takip edecekti.

Cinetarium

Geçen ay ortaya çıkan Cinetarium", "Cineorama" ve "Parisp* here" ile aynı esasa dayanıyor, fakat gerek çekim gerek oynatım bakımından çok daha basit usuller kutlanıyordu. Gerçekten de "Cineorâma" filmi elde edebilmek için aynı eksen etrafında dizilmiş on kameranın aynı zamanda on ayrı pelikül üzerine sahneyi tespit etmesi, sonra bunun on projeksiyon makinası ile verilmesi lazımdı; "Perisphere" ise on- iki kamera, on iki pelikül' ve on iki. projeksiyon makinası kullanıyordu. Halbuki "Cinetarium" bu t-şi bir kamera, bir pelikül ve bir projeksiyon makinasıyla halletmektedir.

"Cinetarium" un salonu ve filmi
Panayır eğlencesi

"Cinetarium" un bu işi başarmak için kullandığı "Kristof Kolomb yumurtası" küre biçiminde bir aynadır. Kamera, her hangi bir sahneyi doğrudan doğruya değil, bu sahnenin küre biçimindeki ayna üzerindeki aksini tespit ediyor. Projeksiyon İse tamamiyle özel bir salonda yapılmaktadır. Yarım küre biçimindeki salonun duvarları perde vazifesini görmektedir. Salonun tavanında tam orta yerde yine küre biçiminde bir ayna yer almaktadır. Bu aynanın tam altına düşen yerde, salon döşemesi içine projeksiyon makinası yerleştirilmiştir. Projeksiyon makinası, görüntüleri yukarıdaki aynaya düşürmekte, ayna da »unları salonun duvarına aksettirmektedir. Seyircilerin, bu 360 derecelik perdenin her tarafını görebilmesi için döner koltuklar konmuştur.

Hambourg'lu bir prodüktör olan Albert Baltes'in bu buluşuyla, 1952 den sonraki geniş perde yarışı en son noktasına varmış olmaktadır. Ama bu buluşun, bir sanat olarak sinemaya getirebileceği hiç bir şey yoktur, özel bir salon yapılmasının nuhla beraber bugün bile, pardenin genişliğini temin etmek için, film boyunu değiştirmekten başka yollar tercih edilmektedir.

Cinerama: Geniş perdelerin ilki olan bu usulle çevrilen ilk film 30.9. 1952 de oynatılan "This is Cinerama" idi. Cinerama, 25 yıl önce Fransız rejisörü Abel Gance ile Fransız araştırıcısı Andre Debrie'nin ortaya attıkları "üçlü perde" adlı buluşuna dayanıyordu. Objektifleri 27 mm. aralıklı üç kamera, aynı zamanda aynı sahnenin muhtelif parçalarım tespit ediyorlardı. Bu suretle elde edilen üç film, yine belli aralıklarla yerleştirilmiş üç ayrı projeksiyon makinasından yanyana birleştirilmiş üç perde üstüne aksettirilmekteydi. Plâstik tellerin yanyana sıralanmasından meydana gelen 26 metreye yakın genişlikteki içbükey perde aym zamanda seyircde bir üçboyutluluk duygusu uyandırmaktadır. Ses kaynağına göre başka başka yerlerden verilen altı ses kuşağı bu üçboyutluluk duygusunu daha da kuvvetlendirir. Cinerama çekim ve oynatımda büyük değişiklik vemasraflaşan bir boya kadar değişik ölçülerle oynatılabilir. Görüntüleri daha nettir. Derinlik duygusu daha iyidir ve bilhassa renkli filmlerde daha İyi neticeler vermektedir. VistaVision 85 mm. lik normal tek film kullanır. Yalnız bu film, kamerada objetifin önünden yukardan aşağıya doğru değil yanlamasına geçer, böylece normal filmde iki ayrı görüntünün kapladığı yere VistaVision'da bunun iki misli büyüklükte tek görüntü alınır. Bu büyük görüntü basımda 35 mm. lik filme alınınca çok net ve derinliği kuvvetli bir görüntü veri?. VistaVision'la çevrilen ilk film "White Christmas - Eğlenceler oteli" (1954) idi.

Todd-A.O.: Başında "büyük" kelimesi olan herşeye düşkün müteveffa Michael Todd'un sermayesiyle ortaya çıkarılan bir usul olan Todd-A. O., Cinerama genişliğini tek kamera ve projeksiyon makinasıyla elde etmek Üzere geliştirilmiştir.Cinerama'nın sermayedarlarından olan Todd American Optical Co ile anlaşarak normal filmin iki rnisli genişlikte

CinemaScope'ta kovboy filmi

Genişperdenin cilveleri...

gerektiren "Cinctarium" un ticari istikbali de parlak değildir. Sadece birkaç büyük şehirde, birkaç önemli festivalde bir panayır eğlencesi olmaktan ileri gidemez. Bilim ve eğitim alanında bazı araştırma imkânları saglıyabilir.

Bir bilanço

1952 ye gelinceye kadar ticari film sahasında yaygın olan düşünce "herşey değişir, film boyu değiş mez" idi. Gerçekten de, ticari film alanında kullanılan 35 mm, lik film boyu, 1889 da Edison tarafından tespit edildiğinden beri aynı şekli muhafaza etmişti. Zaman zaman başka boylar kullanmak teşebbüsü her defasında, bilhassa sinema salonlarının sahipleri tarafından boşa çıkarılıyordu. Zira gerek çekim, gerek oynatımda büyük değişikliklere yol açabilecekti. Fakat 1950 denberi Hollywood sinemacıları, televizyon karşısında o kadar, tarifsiz bir endi' şeye kapılmışlardı ki, televizyonu ez küçük oluşundan vurmak için ister istemez değişikliğe razı oldular.Bu

rı gerektirdiğinden ticari sinemada fazla yayılamamış, aradan geçen altı yıl içinde bu usulle ancak dört film çevrilmiştir.

Cinemascope; Cinerama'dan sonraki ikinci geniş perde olan bu usûl, Cinerama'nın karışık ve masraflı yapısına bir tepki olarak doğmuştur. Aşağı yukarı "Cinetarium" un, "Cineorama" ve "Perisphere" e karşı hangi avantajı varsa, Cinemascope'-un Cinerama'ya karşı da avantaj! odur. Yani tek kamera, tek pelikül ve tek projeksiyon makinası kullanır. Bütün ayrılık kamera ve projeksiyon makinasına değişik bir objektif takılmasından ibarettir. Bu objektif, yine bir Fransız âlimi olan Profesör Henri Chretien'in 1925 te te bulduğu "Hypergonar"a dayanmaktadır. Hypergonar, görüntüleri iki yandan basıklaştıran bir objektif sistemidir.

VistaVision: Basitliği bakımından CinemaScope'u andıran Vistavision-un gerek buna gerek Cinerama'ya kârşi bazı avantajları vardır. Bîr kere 35 mm lik normal filmlerin perdedeki boyundan Cinerama'ya yak-

(yani 70 mm, lik) film kullanan bu usulle "Oklahoma!" Aralık 1955), sonra da "Around the World in 80 Days - 80 günde devriâlem'i (1956) çevirmiştir.

Panoramik: Rusların genişperdesi olan bu usul, aşağı yukarı Cinerama esasına dayanır. Fakat, "Cinetarium" bir yana bırakılırsa en büyük geniş perdedir (10 metre yükseklik, 32 metre genişlik). Ayrıca salona yerleştirilen 102 oparlör, büyük bir ses derinliği sağlamaktadır. Panoramik İle çevrilen ilk film, 1958 Martında oynatılan"Yurdum ne kadar geniş" adlı film idi.

Cinemiracle: Bu da Cinerama tekniğine dayanır, hemen hemen tek farkı, projeksiyon makinalarının üç ayrı kabinede değil tek kabinede toplanmasıdır. Karışık bir ayna sistemi, 'tek pencereden görüntüleri, yanyana getirilmiş üçlü perdeye aksettirir. Ayrıca perdelerin birleşme çizgisi do, Cinerama'dakinden daha belirsizdir. İlk Cinemiracle filmi 9-4-1958 de oynatılan "Windjammer" idi.

M USİKİ

İstanbul

Senfoni mevsimi başladı

Deliksiz bir yaz uykusundan yeni uyanmış olan İstanbul Şehir Orkestrası geçen Pazar sabahı Şan Sinemasında, yeni mevsimin ilk konservatuar kanserini verdi Programda, orkestranın repertuarına yeni giren iki eser vardı: Schubert'in "Büyük" lakabıyla tanınan Do majör senfonisi ile Rimski - Korsakof-ün "Şehrazat" ı. İki eser de -bilhassa "Şehrazat" . çok tanınmaş şeylerdi; ikisi de, senfoni orkestradan repertuarlarının başlıca eserlerindendi. Dolayısiyle bunların, bir orkestranın repertuarına yeni girmesi, o orkestranın repertuarının zenginleşme istikametinde daha bir hayli yol katetmesi gerektiğinin deliliydi.

Bu ilk konserde. Şan Sinemasının 1500 kişilik salonunda, alışılanın aksine, birçok boş yer vardı. Fakat, mevsimin açılış konserlerinde daima böyle birçok boş koltuk kâldığı bilinirdi. Aslında İstanbul musikiseverleri Pazar sabahı konserlerine büyük rağbet gösteriyorlardı. Bir iki konsere kalmaz, dinleyicilerin bilet bulmaları bir mesele haline gelirdi. Hele konserlerde bir de solist oldu mu! Hem İstanbul Belediye Konservatuarının, hem de Filarmoni Derneğinin orkestrası olan İstanbul Şehir Orkestrası, içinde bulunduğumuz hafta içinde. Derneğin bu mevsimdeki ilk abonman konserinde Nadia Boulanger idaresinde çalacak ve piyanist İdil Birete refakat edecekti.

Pazar günkü konserde şef, bermutad, Cemal Reşit Reydi. Schubert senfonisi, sathi bir gösteriş parçasından başka birşey olmıyan Rimski - Korsakof süitine kıyasla, daha büyük bir başarıyla sunuldu. "Büyük" senfoni, bir şefin tefsircilik değerlerini, musikişinaslığını belirtmiye çok daha geniş imkanlar veren eserlerdendi; Cemal Reşit Rey. eseri yer yer adeli bir kudretle, yer yer de bir Viyana valsi hafifliğiyle çaldırdı; bu uzun senfoniyi (50 dakika kadar sürer), Schubert musikisinin irticali karakterine uygun, akıcı, sürükleyici bir icRayla sundu.

Şefin tefsir derinliklerinden önce, virtüoz bir orkestraya ihtiyaç gösteren "Şehrazat", İstanbul Şehir Orkestrasında aradığına kavuşmuşa benzemiyordu. Gerçi ana meseleler halledilmiş, belli ki iş sadece teferruattaki aksaklıkların temizlenmesine kalmıştı. Orkestra bu eseri repertuarında tutmak ve sık sık çalmak istiyorsa, daha büyük bir titizlikle yürütülmesi gereken provalarda bu meseleler de halledilebilirdi. Belki bir istisna ile: solo fagotçunun ıslah kabul etmez derecede zayıf bir çalgıcı oluşu. Bunun dışında pirinç çalgıların, -bilhassa trompetlerin daha parlak' çalmaları, vurma çalgıları bölümündeki beylerin, zamansız ve lüzumsuz gürültüler çıkarmakla kalmayıp illerindeki çalgıların birer musiki aleti olduğunu idrak etmeleri, hele bu bölümün en önemli vazifesî olan, tempoyu ve ritmi, takip etme işini gerçekten yapmaları ,"Şehrazat" İstanbul şehir Orkestrasından zevkle dinlenebilir hale getirirdi.

Eserin solo keman partisini, başkemancı Semih Argeşo çalıyordu; Çift tel geçitlerinden birinde bocalaması dışında, tamamen tatmin ediciydi. Orkestranın öbür solistleri, de bilhassa sola koro partilerinin başarıyla icra ettiler.

Koskoca Bir Soru

Hayırlıoğlu hadisesinin bir benzeri karşımızda. Geçenlerde bir akşam Ankara radyosu, bir Schubert şarkısının plâğını yayınlamaktadır. Derken radyoevine bir telefon. Ateş püskürcüü bir ses şunları söylüyor: "Niçin anırtıyorsunuz bu adamı? Yirmi dört milyon insan bunu dinler mi sanıyorsunuz ? Anırdığı iddia edilen adam, dünyanın kalburüstü lied şarkıcılarından Alman bariton Dietrich Fisher Dieskau'dur Telefom edense, Basın Yayın ve TuriZm Bakanlığı Müsteşarı, Hâdiseyi örtbas etmek için, Ankara radyosunun bağlı bulunduğu bakanlığın bakandan sonra en büyük idarecisinin bu zihniyette birisi olduğunu etrafa duyurmamak için, ne mümkünse yapılmalıydı. Ama olup biten bir kere dışarı sızdığına göre şimdi beklenen iki şey var: Müsteşar beyin ya kendiliğinden çekilip gitmesi, ya da işine son verilmesi,

Ama hayır. Müsteşar beyin telefonundan sonra radyo idarecileri derhal programlarda değişiklik yapıyorlar. Batı musikisi asgarî hadde indiriliyor. "Ciddi" denen musikinin yayınlandığı programlar gece saat 22'den sonraya atılıyor ve bu programların yarım saati aşmaması kararlaşıyor.

Hâdise karşısında, münevver muhitlerdeki infial ve ümitsizlik son haddindedir. İşte, ileri gelen bestecilerimizden İlhan Usmanbaşın AKİS'e gönderdiği mektuptan birkaç cümle.

"Bir' müzisyen, bir besteci ve bir Türk aydını olarak, hem bu zihniyetten, hem de bu zihniyetin meydana çıkış tarzından çok büyük üzüntü duymaktayım. İki yıl önce Ankara radyosunun Batı müziği programlarına yeni bir tutum *vermek konu olduğu zaman programaların nasıl uzun tartışmalardan, ümit ve ümitsizliklerden, imkân ve imkansızlıklardan. doğduğunu yakından gördüm, Benim de yapmış olduğum birçok programda bazan büyük bir topluluğa, bazan da tek bir radyo dinleyicisine- karşı mecburiyet duyduk. "'Bir istisna?' diyeceksin .Evet Çünkü düşünüyorduk ki toplumumuz henüz "istisnalar* üzerine yürümektedir.*

"Müsteşara ve radiyoevinin yeni müdürüne sormak istediğim koskoca bir soru, pens bir türlü rahat bırakmıyacak: Eğer radyodan Schubert", Beethoven'i., Stiravinski'yi, Bartok'u kaldıracaksak niçin konservatuarımız var? ve niçin yenilerini kurmayı tasarlıyoruz? Neden, milyonlarca; lira sarfetiğimiz bir operamız, "bir senfoni orkestramla olsun? Niçin, istidatları var diye, çocuklarımızı yıllar yılı dışarda yetiştrmiye çalışıyoruz ne Onlardan ne ümit ediyoruz ? Yabancı memleketlerde bit opera sanatçımız bir başarı kazandığı zaman bundan neden bir iftihâr payı çıkarıyoruz, gazetelerimizde yazıyor, radyolarımızda bahsediyoruz? Neden Brüksel sergisinde Türk müzik günleri yaptık ? Bir bestecimiz bir mükafat kazandığı zaman, bir Türk operası büyük ilgi gördüğü zaman neden bunlara ihtiyacımız yok demiyoruz? Büyüklerimiz yabancı memleketlere giderlerken beraberlerinde neden bir Türk kemancısı, opera sanat çilan götürüyorlar ? Yoksa bütün bunların hepsi sahte hareketler mi? Bu sanatçılar yirmi dört milyona da *hil değiller mi? Bunlar gibilerin yetişmesin artık istemiyor muyuz ? Yoksa dünya medeniyetine katılamıyacagımızı anladık da bütün bu gayretleri sırf yabancılara gösteriş olsun diye mi yapıyoruz?*

"Müsteşara ve radyoevi müdürüne soracak bir sorum var demiştim.. Gürüyorsunur, sonu, gelmiyor. *Ben inancını size söyleyeyim: Bundan önceki bazı radyoevi müdürleri, bazı müsteşarlar, hatta daha büyük makamlardakiler de belki yirmi dört miklonu kabataslak düşünmüşler, küçümsemişler, dünya medeniyetine katılamıyacağını sanmışlardı. Fakat hâdiseler'onları haksız çıkardu Bu memlekette benim gibi düşünen birçok sanatkârın, müzikseverin, birçok aydının varlığı, Schubert'in, Beethoven'in,. Bartok'un ölmezliğiyle birleşince, di~ renilmesi sor bir kuvvet olmaktadır. Bu, bütün manevi kuvvetler gibi en zıt hareketlerin karşısında bile, devam eder, gelişir. "*

S P O R

Hakemler

Tazelenen dert

Geride bıraktığımız hafta Cuma-günü saat 16 sularında Beykoz--lu M. Aliyi İstiklâl caddesinde dolaşırken gören iki futbolsever hayretle birbirlerine baktılar. Gidemedikleri Beykoz-Adalet maçında M, Ali oynanmamış mıydı ? Herhalde öyle olacaktı. Hattâ M. Ali İstiklâl Caddesinde dolaştığına göre, demek maçı seyretmek dahi istememişti. İki futbolsever Taksime doğru iler-. lerken meseleyi anlamakta geciktiler. M. Ali maçta oynamamış veya maça gitmemiş değildi. M. Ali maça gitmişti ama maç yarıda kalmıştı.

Taksimde, "hasta", olmayan iki futbolsever maçın niye yarıda. kaldığını düşünür, işin aslını bilen birini arayıp öğrenmek için çırpınırken Mithat Paşa Stadında," Stadın cefakar müdürü Tezcan yarıda kalan maçın hakemi Muzaffer E*rtuğ* ile karşı karşıya oturmuş, üzüntülü bîr tavırla, Stad Müdür Muavininin telefonla Merkez Hakem Komitesi üyelerinden birini bulmasını bekliyordu. Bu arada Stadın kapılarında ise halk birikmişti ve ancak görevli polisler vasıtasıyla, o da güçlükle dağıtılıyordu. Nihayet Stad Müdür Muavini telefonu Tezcana uzattı. Merkez Hakem Komitesi üyelerinden birini bulmuştu. Tezcan üyeden maçın neticesinin ne olduğunu sordu.Telefonun karşı tarafındaki üye bir an için durakladı. Bu da ne demekti? Kendisi işi çıktığı için maça gidememişti. Nihayet her maçta da hazır, bulunamazdı ya. Demek ki diğer arkadaşları da işleri çıktığı için maça gidememişlerdi. İyi ama Stadın Müdürü olan ve vazifesi maçlarda hazır bulunmak olan Tezcan niye sahada değildi? Ancak birden, Tezcanın sorduğu sualin altında bir başka şeyin yattığını anladı. Demek ki maç yarıda kalmıştı. Gene bir hâdise olmuştu. Tezcana gereken cevabı verdikten sonra derhal öbür arkadaşlarını. aramağa başladı. Hemen toplanmaları gerekiyordu.

Lig Tertip Komitesi üyeleri top-, landıklarında, hakem Muzaffer Er-. tuğun maçı tehir etmesinin sebeplerini uzun uzun incelediler. Vaziyet hakemin haklı olduğunu gösteriyordu. Ertuğ Talimatname hükümlerine göre hareket etmişti: Tasvip edilmiyecek hiç bir hareketi yoktu. Bu hususta ittifakla karara vardılar. Pazartesi günü mutat toplantılarında dûrumu bir kere daha gözden geçirmek kararıyla dağıldılar. Vaziyet Adaletin hükmen galip sayılacağını gösteriyordu. Zaten hakemin verdiği rapor da bu merkezdeydi.- Nitekim. haftanın' başında Vefa galip ilân edildi.

Akla gelen sualler

Komitenin haklı bulduğu karar spor çevrekirinde de tasvip gördü. Ancak bu arada zihinlere bir de sual takıldı. Acaba Hakem Muzaffer Ertuğ, çok hâklı olarak verdiği ka'rarı bir "başka maçta', meselâ fener, Galatasaray veya Beşiktaş maçında da verebilir miydi ?. Gerçi Ertuğ koyu bir.Galatasaraylı olduğu için bu takımın karşılaşmalarında vazife almıyordu ama, acaba Ertuğun arkadaşları da böyle büyük takımların yaptığı bir karşılanmada, Ertuğun Adalet-Beykoz maçında aldığı karara, yakın bir kararı alabilirler miydi?

Futbolumuzla yakından ilgilenen bir zümre bu suale kati olarak "hayır" diye cevap veriyorduL "Üç Büyükler hakkında böyle bir karar yerecek hakem yoktur!" Üstelik bu hükme varmak için bir misal de yeriyorlardı. Çok değil, daha bu maçtan bir gün önce yapılan Fener Karagümrük maçında böyle bir misal verilmişti. Bu maçta. Belçikada milli formayı giyecek sarı-lacivertli oyunculardan bir iki tanesi öylesine bir oyun çıkarmışlardı ki Ekerbicerin dirsek darbesi bunların darbeleri yanında çocuk oyuncağı kalırdı.

İşte bazı futbol çevrelerinde bu iki, günün maçları ve bu maçların hakemleri göz önünde bulunduruluyor ve ikinci' günkü maçın hakemi için, "bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu ?" deniyordu. Acaba kabahat hakemlerimizin bilgisizliğinde, beceriksizliğinde miydi ? Hayır. Zira daha bundan iki hafta evvel Sofyada 50 bin kişi göğüslerinde ayyıldızlı forma taşıyan üç hakemimizi candan alkışlamışlar, spor otoriteleri de ke*ndilerini îdare ettikleri maaçın mükemmeliyetinden dolayı tebrik etmişlerdi. Hakemlerimiz beynelmilel karşılaşmalarda dahi takdir toplayacak kadar iyi yetişmişlerdi.. Buna şüphe yoktu. O halde? O haldehin cevabını vermek hiç de zor değildi. • Hakemleriniiz bir Bulgaristan-Doğu Almanya maçında tarafsız ve centilmence bir idare gösterebildikleri halde, iş kendi sahalarımıza ve kendi takımlarımıza geldiğinde tarafsızlıktan, \renk aşkından kurtulamıyorlar, hiç değilse . bazı takımların maçlarında çekingen davranıyorlardı. Asıl çare bulunması gereken, işte buydu. Bu dert halledilmedikçe, hakem dâvamız sona ermiyecekti.

Takımlar

Politik bir tahmin

Geçen haftanın tatsız hâdiselerinden biri de Beşiktaş içinde cereyan etti. Beşiktaş her geçen gün mağlûbiyetten mağlûbiyete koşan bir takım hüviyetine- bürünmüştü. İdareciler, futbolcular antrenör ve taraftarlar kabahati hep birbirlerinin üzerine yıkıyorlardı. Buna. bir çare bulmak lâzımdı. İdare- heyeti bir kere daha "sil baştan" yapıp yeni bir vazife taksimine gitti. Emekliye çıkarılmış Baba Hakkı bir kere.daha vazifeye davet edildi. Sanılıyordu ki böylece peş peşine eklenen mağlûbiyetler zinciri koparta-caktır. Bu arada evvelden kararlaştırılmış bir başka yabancı temas da dikkatleri üzerine çekiyordu. Beşiktaş İspanyanın meşhur takımı Real Madrid ile karşılaşmak üzere bir teklif yapmıştı. Teklif müsbet karşılanmış, Beşiktaş da 13 Kasımda Madritte ilk karşılaşma yapılmak, 27 Kasımda da revanşı oynanmak üzere İspanyaya davet edilmişti. Ancak Beşiktasın Ligdeki peş peşine gelen yenilgileri ve hele kaleci Necminin cezasının devam etmesi Beşiktaşlıları kara kara düşündürüyordu. Türkiyedeki mağlûbiyetler yetmiyormuş gibi, bir de İspanyada yenilmek hiç de hoş olmıyacaktı. Bu yüzden Beşiktaşlılar Real Madrıt maçının hiç değilse Necminin cezasının bitmesine kadar tehir edilmesi için gayret sarfetmeğe başladılar. Bu arada -politikacı- sporcu milletvekili Enver 'Kaya bir de beyanat veardi. Enver Kaya tam bir politikacıya yaraşır tarzda verdiği beyanatta, "Real Madrit maçından ümitli" yim" diyordu. Ama bu imidin neye dayandığını izaha yanaşmıyordu. Pek muhtemeldi ki ümit, hasılatın fazla olması yönündendi. Öyle ya, haftanın ortasında bir kere de İstanbul Spora yenilen Beşiktaş, maç kazanmaktan ümitli olacak değildi ya!